

vrede

verschijnt tweemaandelijks | 44 e jaargang | nr.349 | mei-juni 2001
afgiftekantoor Gent X
Vrede - Galgenberg 29, 9000 Gent
T. 09 233 46 88 F. 09 233 56 78 e-mail: vrede@ngonet.be
internet: www.democratisch-links.be/vrede

MACHT, GELD EN POLITIEK

Karel Van Miert, gewezen commissaris voor concurrentie van de Europese Commissie, verklaarde in een interview in De Standaard van 11 september 1999: "De economie is het aan het winnen van de politiek. Door de globalisering en de fusies blijven in bepaalde sectoren nog maar een paar ondernemingen over die qua omzet groter zijn dan de meeste staten. De meeste nationale regeringen kunnen deze mastodonten niet meer sturen. De politiek hinkt hopeloos achterop."

Waarom en hoe hieraan een einde stellen, voegde hij er niet aan toe. Het is nochtans eenvoudig. De politiek staat meer en meer in dienst van de economische en financiële machten. Paul De Keersmaecker, gewezen Belgisch minister van landbouw en topman van Interbrew, bevestigde dit in De Standaard van 15 maart als volgt: "Voor vele bedrijven is het bijzonder interessant iemand aan de bestuurstafel te hebben die goede contacten heeft in de politieke wereld".

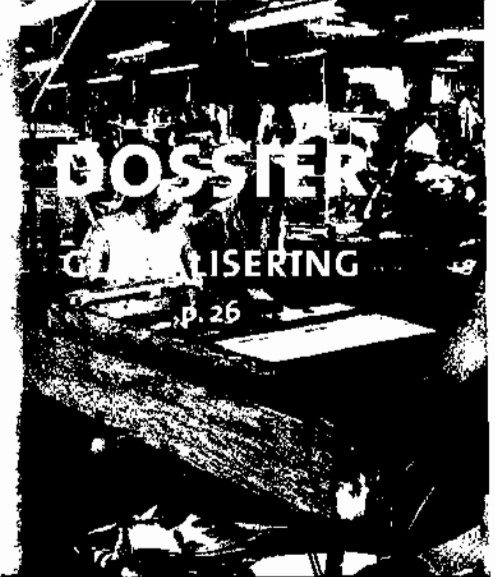
Daarom liet hij, om hem te vervangen, gewezen premier Jean Luc Dehaene opnemen in de raad van bestuur van de biergigant Interbrew. Dehaene is echter ook reeds beheerder van non-ferrogroep Union Minière, de koekjesfabrikant Corona Lotus, de textielgroep DOMO, het internetbedrijf Telindus en voorzitter van de vzw Sail Trust die banden heeft met Lernout en Hauspie.

Moet er nog zand zijn?

(ads)

vrede

verschijnt tweemaandelijks | 44e jaargang | nr.349 | mei-juni 2001
afgiftekantoor Gent X
Vrede - Galgenberg 29, 9000 Gent
T. 09 233 46 88 F. 09 233 56 78 e-mail: vrede@ngonet.be
internet: www.democratisch-links.be/vrede

INTERVIEW:

Els De Temmerman: Investeringsen waar de bevolking iets aan heeft

LATIJS-AMERIKA:

Mexico: als Fox de passie preekt, Campesino let op uw ganzen
Wie is wie in Colombia?

BEWAPENING:

De Britse Defensie

EDITORIAAL		De E.U. en Noord-Korea	3
UITKIJK		Milosevic naar Den Haag?	4
INTERVIEW		Els De Temmerman	5
LATIJS-AMERIKA		Als Fox de passie preekt, Campesino let op uw ganzen	9
		Wie is wie in Colombia?	13
MIDDEN-OOSTEN		Kolonisatie van Palestijnse gebieden	17
		Israël: Oorlog heeft veel aanhangers	19
NOORD-ZUID		vzw Corporate funding Programme	20
AZIË		India: Hightechnologische vooruitgang?	24
CIJFERS		.....	25
DOSSIER		Globalisering: Een theoretisch perspectief	27
		Geneesmiddelen en de vrije handel	31
		Geneesmiddelen in de praktijk	32
		Als Danone de deuren sluit	33
EERLIJKHEIDSHALVE		.....	34
VROUWENSTRIJD		Straffen voor verkrachters, een begin	35
		24 mei: internationale vrouwendag voor vrede en ontwapening - Vrouwen en militarisme	36
SOCIAAL		Nike en sociale verantwoordelijkheid	39
FRANKRIJK		President Chirac zit klem	42
		Achtergronden van de Franse verkiezingen	43
VERKIEZINGEN		Uitslagen en commentaar	45
IN MEMORIAM		Adieu Ireen Dancels	46
		Afscheid van pater Guus Snijkers	47
BEWAPENING		De Britse defensie	48
CULTUUR		Boekbespreking De structuur van de waanzin	50
		De verstotene	51
VARIA		Agenda	52
		Kruiswoordraadsel - Vredesfonds	53
VOOR DE VUIST		Breinvernietiger	55
TE ZOT OM LOS TE LOPEN		.....	56

vrede

sedert 1957
tweemaandelijks tijdschrift
vrede vzw
studie- en informatiecentrum internationale
politiek, vredes- en ontwikkelingsproblematiek

REDACTIE-BEHEER-PUBLICITEIT

Galgenberg 29 9000 Gent
prk 000-0956015-80
tel 09 233 46 88
fax 09 233 56 78
e-mail: vrede@ngonet.be
www.democratisch-links.be/vrede

LEESGELD:

140 BF/ 3,47 euro: los nummer
800 BF/ 19,83 euro: 6 nummers/jaar
900 BF/ 22,31 euro: instellingen met factuur
1000BF/ 24,79 euro: Nederland en E.U.
1200BF/ 29,75 euro: rest vd wereld
Nederland:
54 gulden op postbankgiro nr 5267830 van
Ad Woudenberg/VREDE
postbus 923111 1090 AH Amsterdam
steunabonnement: 1200 BF/ 29,75 euro
combinatie-abonnement met vredescahiers
1400 BF

ABONNEMENTENDIENST L. Verwest

wordt gedrukt op kringlooppapier
OFFSET DRUK. Nevelland. B.W. 9850 Nevele
LAYOUT. Filip Coopman
FOTO OMSLAG Tineke D'Haese
(Oxfam - Solidariteit)

HOOFDREDACTEUR: Andre De Smet

KERNREDACTIE:

Ludo De Brabander, Andre De Smet, Jan Olsen,
Georges Spriet, Marie-Jeanne Vanmol, Antoine
Uytterhaeghe

REDACTIELEDEN:

Lucien Bollaert, Tim Bracke, Paula Burghraeve,
Merel De Smet, Claudine Huyghe, Mohamed
Kabbar, Yordi Lesaffer, Karin Lievens, Francine
Mestrum, Marleen Renders, Victor Stuyck, Peter
Schepers, Jennie Van Lerberghe, Paul Vanden
Bavière, Wouter De Vriendt

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Michel Vanderborcht Beukendreef 15
9401 Pollare-Ninove

***

De ondertekende artikels beantwoorden niet
noodzakelijkswijze aan ons standpunt.
Overname van artikels is slechts toegelaten
mits bronvermelding en toezending van een
presentexemplaar.

Werkten mee aan dit nummer.

Georges Spriet, Willy Courteaux, Marie Jeanne Vanmol, Koen Neyens, Jordi Lesaffer, Ludo De Brabander, Roel De Coninck, Antoine Uytterhaeghe, Wouter De Vriendt, Jan Dreezen, André De Smet, Jenny Van Lerberghe, Tim Bracke, William de Bruyn, Michel Billiau, Jozef Van Dromme.

EDITORIAAL

| Georges Spriet |

DE E.U. EN NOORD-KOREA

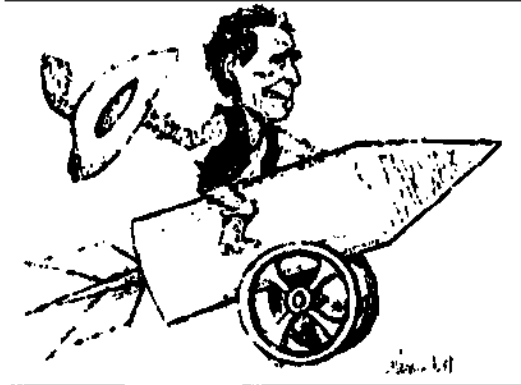
De Europese Unie heeft beslist om zich in te spannen voor de hereniging van de twee Korea's. Dit is met zoveel woorden gezegd op de bijeenkomst van ministers van buitenlandse zaken in Stockholm eind maart.

Dit is belangrijk en positief nieuws.

In mijn kijk spelen de ontwikkelingen in het Verre Azië met name, een toenemende rol in het wereldgebeuren. Dat heeft alles van doen, uiteraard, met de enorme potentie van het Chinese continent. China vertegenwoordigt een markt van 1,3 miljard mogelijke consumenten. De productiemogelijkheden zijn enorm. Nieuwe gebieden moeten nog ontsloten worden. De Chinese regering heeft van de economische ontwikkeling haar topprioriteit gemaakt. Dat allemaal is al een tijdje gekend: de discussie om China toe te laten tot de Wereldhandelsorganisatie is dan ook een voorbeeld van het belang van de inzet in de regio. De tegenstrevers in de V.S. zijn bang van de concurrent China, de voorstanders zien investeringsmogelijkheden en winstgevende handel.

Politiek gezien zit de nieuwe presidentiële ploeg in de Verenigde Staten op het eerste gezicht meer op een confrontatiekoers dan op een onderhandelingslijn. Dat geldt niet alleen voor de binnenlandse als de buitenlandse politiek. De arrogante, harde houding rond de vliegtuigbotsing tussen een Chinees jachtvliegtuig en een Amerikaans spionagetoestel ging om meer dan alleen maar het beschermen van de eigen mensen of de hoogtechnologische spionageapparatuur. De Bush-regering lijkt zich te willen terugtrekken uit de voluntaristische politiek van voormalig president Bill Clinton. Washington speelt niet langer "bemiddelaar" in het Midden-Oosten tussen Israël en Palestina. De militair sterkste macht mag daar (nog meer dan ooit tevoren) volop haar gangen gaan. De vertegenwoordigers van het Israëliëse militair-industrieel complex delen er de lakens uit. De Balkan-bezetting lijkt men op bepaalde momenten in het huidige Washington liever kwijt dan rijk. En de prospectie van Albright in Noord-Korea en de stappen die Pjongjang zet, doet men sceptisch af als niet erg betrouwbaar en weinig controleerbaar.

De confrontatielijn van de nieuwe VS-regering wordt zeker aangemoedigd door de militaire industrie. Dat geldt minstens evenzeer voor de Koreapolitiek. De wijze waarop de zogenaamde militaire bedreiging van Noord-Korea wordt gebruikt om onder

meer het rakettschild te verantwoorden, komt voor menig Europees politicus ongeloofwaardig over. Diezelfde Noord-Koreaanse dreiging is de voornaamste officiële uitleg voor een sterke militaire aanwezigheid van de V.S. in de Stille Oceaan, die de Amerikaanse belastingbetaler jaarlijks 42 miljard dollar kost. Daarbij valt ook nog op dat Washington haar deel van het akkoord van 1994 tussen de V.S. en Noord-Korea om de nucleaire ontwikkeling van Pjongjang te be-

vriezen, nog altijd niet is nagekomen. Het betreft hier de formele verzekering vanwege de V.S. dat ze tegen Noord-Korea geen nucleaire wapens zullen gebruiken of er ook niet mee dreigen ze te gebruiken. De confrontatiestrategen rekenen er eigenlijk op dat de economische problemen Kim Jong Il wel tot zware toegevingen zullen dwingen. Maar daarbij gaat men dan toch voorbij aan het feit dat Noord-Korea sedert de grote hongersnood van 1995-96 betekenisvolle, weze het beperkte, economische vooruitgang heeft geboekt¹.

Dat De Europese Unie precies op dit toch wel gevoelige punt voor Washington initiatief neemt is opmerkelijk. Er mag worden aangenomen dat de reis van de Zweedse EU-voorzitter niet direct onmiddellijk spectaculaire gevolgen zal hebben, maar het blijft een duidelijk signaal van groeiende Europese onafhankelijkheid tegenover de transatlantische bondgenoot. Het is geen toeval dat dergelijke stap gebeurt onder het voorzitterschap van een neutraal land.

De Europese Unie doet er goed aan de politieke en economische banden met Noord-Korea aan te halen. Dergelijk beleid is een rechtstreekse bijdrage tot het wegnemen van een van de scherpe spanningsvelden in Azië. Het is een uitstekende bijdrage om de holle rethoriek van de Amerikaanse militaristen te doorprikken, en de wereld te redden van een nieuwe nucleaire wapenwedloop.

Dit dossier willen we vanuit de vredesbeweging zeker opnemen om het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie impulsen tot détente en ontwapening te geven.

1 Selig S. Harrison. 'Time to Leave Korea?' in Foreign Affairs van maart 2001

MILOSEVIC NAAR DEN HAAG?

| Willy Courteaux |

Wat men ook mag denken over de militaire ingreep van de NAVO in Joegoslavië en de vraag hoe het nu verder moet in de regio - een vraag die nog lang niet bevredigend is beantwoord -, het is alvast een opluchting dat Milosevic door democratische verkiezingen definitief geëlimineerd is. Dat hij nu in eigen land zal terechtstaan wegens misdaden tegen de menselijkheid is een goede zaak. Men kan echter wel bedenkingen hebben bij de eis van het Internationaal Tribunaal voor Joegoslavië in Den Haag om, nadat Milosevic in zijn eigen land terecht heeft gestaan, ook nog eens door dat Internationaal Tribunaal berecht zal worden. Het gewezen staatshoofd zal naar alle waarschijnlijkheid in eerste instantie veroordeeld worden, en het zal dan een vrij uniek schouwspel zijn, dat iemand wegens dezelfde misdaden twee keer na elkaar terecht zal moeten staan. Men kan de vraag stellen, of dat tweede proces zal bijdragen tot de pacificatie van dat gekwelde land.

Hier volgen enkele bedenkingen.

1. Dit Tribunaal voor Joegoslavië in den Haag mag dan als internationaal gerechtshof theoretisch een onafhankelijke positie innemen, het is zondermeer duidelijk dat het gezag ervan niet algemeen erkend is en dat de reikwijdte ervan beperkt is. Het is ondenkbaar dat het de leiders van de machtige naties met succes ter verantwoording van hun daden zou kunnen roepen. Men herinnert zich de aanklacht bij het Internationaal VN-Hooggerechtshof tegen het wederrechtelijk optreden van de U.S.A. toen dat land mijnen rond de havens van Nicaragua legde, een land waarmee het niet in oorlog was. De U.S.A. liet minachtend weten dat dit Hooggerechtshof in deze zaak niet erkende. Het is al evenmin denkbaar dat het Tribunaal een leider uit een land als Rusland, of China, of een NAVO-bondgenoot als Turkije ooit zou kunnen

veroordelen. Alleen kleine zwakke landen liggen binnen het bereik van deze internationale rechtspraak, wat niet bijdraagt tot het morele gezag van dergelijke instellingen.

2. Milosevic heeft in eigen land nog steeds een onmiskenbare aanhang. Elk optreden van gelijk welke rechtspraak moet dus rekening houden met het morele en psychologische effect van het proces. Het dunkt mij dat een veroordeling door de rechtspraak van het eigen land meer kans om de politieke opinie te overtuigen. Een internationale rechtspraak die optreedt na een militaire nederlaag zal al te gemakkelijk beschouwd worden als een "rechtspraak van overwinnaars".

Men kan aanvoeren dat de nazi-misdadigers ook veroordeeld zijn door een rechtbank, samengesteld uit

Zal dat bijdragen tot de pacificatie van dat gekwelde land?

vertegenwoordigers van de overwinnaars. Maar de situatie is niet dezelfde als die in Joegoslavië. In Duitsland was het hele bestuurlijke apparaat in elkaar gestort, en het was ondenkbaar dat binnen korte termijn een onafhankelijke eigen Duitse rechtspraak tot stand kon worden gebracht. Wellicht nog belangrijker was het feit, dat de misdaden van het nazi-regime niet alleen binnen de grenzen van Duitsland hadden plaatsgehad maar ook in alle landen die tijdens de oorlog door nazi-Duitsland bezet waren geweest. Dit is niet het geval in de zaak Milosevic. De misdaden

van het regime zijn gepleegd binnen de eigen grenzen. De installatie van het nieuwe regime is gebaseerd op een democratisch proces dat door iedereen als zodanig is erkend. Dus moet aangenomen worden dat ook de rechtspraak die Milosevic zal berechten een democratische en juridisch correcte rechtspraak zal zijn. Men kan hopen dat ook een grote meerderheid van de bevolking deze rechtspraak zal erkennen en respecteren. Maar wat zal het effect op die bevolking zijn als achteraf een internationaal tribunaal alles nog eens zal overdoen?

Stel dat Milosevic door een Joegoslavische rechtbank wordt vrijgesproken (wat niet waarschijnlijk is) en daarna veroordeeld door het tribunaal in den Haag. Zal dit dan niet door velen beschouwd worden als een wraakneming van overwinnaars, en zal dat niet het moreel gezag van de huidige regering in het land niet ernstig verzwakken? Maar stel dat Milosevic wél veroordeeld wordt (wat waarschijnlijk is) door een Joegoslavische rechtbank, hoe zal dan de reactie in dat land zijn als den Haag de hele zaak nog 's wil overdoen? Hoe zal men dit als iets anders kunnen beschouwen als een vernedering voor de Joegoslavische rechtspraak, en dus een vernedering voor een nieuw regime dat tot stand is gekomen via democratische verkiezingen? Zullen zelfs de tegenstanders van Milosevic in Joegoslavië dit accepteren als een triomf voor de eigen democratie? En zal dat de aanhangers van het gewezen staatshoofd niet sterken in hun overtuiging dat het tribunaal in den Haag niets anders is dan een instrument van de "overwinnaars"? Is dit "realpolitik" die de vrede in de regio ten goede zal komen? Of zal het olie zijn op een brandhaard die nog steeds niet helemaal is geblust en wellicht nog vele jaren zal nasmeulen? ■

INVESTERINGEN WAAR DE BEVOLKING IETS AAN HEEFT

Interview met Els de Temmerman, journaliste en auteur

| Marie Jeanne Vanmol |

Sinds haar jeugd is Els de Temmerman gefascineerd door Afrika. Intussen reisde ze naar alle uithoeken van het Afrikaans continent en sprak ze er met boeren, vrouwen, kinderen, soldaten, mensenrechtenorganisaties, vakbondsmensen, bedrijfsleiders, politiciers en vertegenwoordigers van de Verenigde Naties, Wereldbank en IMF, ontwikkelingshulpverleners en Europese politieke en economische leiders.

Zij volgt internationale conferenties op de voet. Zij schrijft over Afrika en de Afrikaanse indringende boeken en artikels.

Een gesprek met Els de Temmerman is een gesprek over Afrika, een continent dat nog steeds gevangen zit in de vicieuze cirkels van de politieke, economische en sociale verdeel- en heerspolitiek van het kolonialisme en nu onder de druk van het vrijmaken van de wereldhandel zich met moeite een weg probeert te banen naar democratisering en ontwikkeling. (MVM)

EU-ACS CONFERENTIE EN HET COTONOU-AKKOORD

Op het moment van het interview is Els de Temmerman net terug uit Libreville (Gabon) waar zij een conferentie tussen de Europese Unie (EU) en de 78 landen uit Afrika, de Caraïben en de Stille Zuidzee (ACS) bijwoonde. Het Cotonou-akkoord dat in juni 2000 tussen de EU en de ACS werd afgesloten is de opvolger van de Lomé-akkoorden die 25 jaar lang de relaties op vlak van handel en hulp tussen Europa en haar oud-koloniën regelden. Bij de uitvoering ervan moet het Europees parlement erop toezien dat strenger wordt opgetreden tegen landen die de principes van goed bestuur, democratie en mensenrechten schenden. Vooral bij dit laatste had ze naar aanleiding van de conferentie ernstige bedenkingen.

Els De Temmerman: "De EU-ACS samenkomsten zijn in theorie vergaderingen onder parlementsleden, waar zowel leden van de meerderheid als van de oppositie van elk land zitting in hebben. Maar in de praktijk worden veel ontwikkelingslanden vertegenwoordigd door hun ambassadeur in Brussel en zijn er nauwelijks parlementsleden van de oppositie aanwezig. Je krijgt dus vertegenwoordigers van de heersende

elites. Die lobbyen hard om de reputatie van hun land te verdedigen en bijvoorbeeld resoluties tegen schendingen van mensenrechten in hun landen af te zwakken of te laten wegstemmen. Soedan is er al vier keer na elkaar in geslaagd de Europese resolutie, waarin de bombardementen op de burgerbevolking in de oliegebieden worden aangeklaagd, te laten verwerpen door de ACS-landen. Dat is frustrerend voor de Europarlementsleden die het goed voor hebben met Afrika. Maar ook de plaats van de conferentie – Gabon – stemde tot

nadenken. President Omar Bongo is al 34 jaar aan de macht, dank zij de militaire bescherming van Frankrijk, en in ruil behartigt hij de belangen van de Franse

Het openstellen van onze markten is niet meer dan normaal in dit tijdperk van globalisering

oliemaatschappij Elf-Aquitaine (nu TotalFinaElf, red.). Bongo heeft de reputatie één van de rijkste leiders van Afrika te zijn. Volgens recente onthullingen in het proces van de kopstukken van Elf ontvangt hij 7 miljoen BF per dag van de Franse oliemaatschappij. In de Citibank in Amerika is een zichtrekening van 5,2 miljard BF van hem gevonden. En tegelijk eisten de Gabonese vertegenwoordigers op de conferentie schuldkwijtschelding en meer ontwikkelingshulp!

In het kader van het nieuwe initiatief 'alles behalve wapens' krijgen de minst ontwikkelde landen vanaf volgend jaar taksvrije toegang tot de Europese markten. Is dat een positieve evolutie?

Els De Temmerman: "Het initiatief moet gerelativeerd worden. Ten eerste voeren de minst ontwikkelde landen geen wapens uit. De benaming is dus wat ongelukkig. Ten tweede zijn er lange overgangperiodes – tot 2009 – voor de drie belangrijkste uitvoerproducten van de armste landen: bananen, rijst en suiker. Voor suiker geldt bovendien nog een bijkomende clause, waarbij Europa de taken weer kan optrekken als er een 'ernstige verstoring van de EU-markt' optreedt. Maar wat is een 'ernstige verstoring'? En wie zal de ontwikkelingslanden verdedigen als Europa een dergelijke clause inroept? En eigenlijk is het openstellen van onze markten voor producten uit de ontwikkelingslanden niet meer dan normaal in dit tijdperk van globalisering. Wij eisen al jaren dat de armste landen liberaliseren en hun markten openstellen, maar zelf blijven we onze markten afschermen. Eigenlijk gaat het Cotonou-akkoord veel verder: dat bepaalt dat de Europa ten laatste tegen 2005 zijn markten volledig moet openstellen voor producten uit de ACS-landen."

Bent u positief over het Cotonou-akkoord?

Els De Temmerman: "Begin de jaren '90 berekenden de VN dat ontwikkelingslanden tien keer meer verloren door de oneerlijke wereldhandel en het protectionisme van het Westen dan ze ontvingen aan ontwikkelingshulp. Volgens het Cotonou-akkoord zullen er markten ontstaan voor producten uit de derde wereld waar die landen kunnen mee concurreren, met name in de landbouw. Maar er wordt in het akkoord met geen woord gerept over de Europese landbouwsubsidies, waardoor boeren in ontwikkelingslanden niet kunnen concurreren met het gesubsidieerde voedsel dat op hun eigen markten en op de wereldmarkt wordt gedumpt. Ook het levensbelangrijke probleem van de internationale patentregeling of 'TRIPS'

OLIE IN ZUID-SOEDAN

Het Canadese Talisman Energy, het Zweedse Lundin Oil en de Chinese National Petroleum Corporation zijn de oliemaatschappijen die Soedan helpen bij de uitbouw van zijn olie-industrie. Britse bedrijven zoals Rolls Royce en Weir Pumps helpen bij de uitbouw van de pijpleiding. Bovendien gebruiken het leger en de milities bij hun terreuracties wegen en landingsstroken die de oliemaatschappijen aanlegden voor de exploitatie van de olie.

Bron: Bart Beirland De Standaard, 28/03/2001 en Christian Aid, The scorched earth: Oil and war in Sudan.

wordt niet aangesneden. Het beschermen van kennis en van nieuwe producten van geneesmiddelen tot genetisch gemanipuleerde gewassen maakt deze producten en technologieën onbetaalbaar voor de armste landen en dreigt hen verder te marginaliseren."

In het Cotonou-akkoord aanvaarden de ACS-landen dat een aantal politieke voorwaarden op het vlak van goed bestuur, mensenrechten en democratie werden opgenomen.

Els De Temmerman: "Dat is belangrijk. Artikel 96 van het Cotonou-akkoord voorziet dat bij grove schendingen van de mensenrechten of de democratie en bij ernstige vormen van corruptie, de landen uit de ACS-club kunnen worden geschorst. Dat is bijvoorbeeld gebeurd met Togo, toen Eyadema daar de telling van de stemmen liet stopzetten en zichzelf opnieuw uitriep tot president. Er is een trend om te zeggen dat de democratie in Afrika niet werkt. Ik ben het daar niet mee eens. De dictators hebben het continent niets dan miserie gebracht. Dertig jaar lang hebben ze, met de steun van de grootmachten uit de Koude Oorlog, elke ontwikkeling tegengehouden. Er moet een vorm van democratie zijn. Niet noodzakelijk ons Westers model maar wel een scheiding van machten, een mogelijkheid tot regelmatige machtswissel, en een respect voor de

mensenrechten. Botswana heeft bijvoorbeeld een Afrikaanse invulling van democratie uitgewerkt. Daar is een parlement met twee kamers: een kamer van volksvertegenwoordigers en een 'house of chiefs'. Daarnaast bestaat het consensusmodel: tussen meerderheid en oppositie, tussen werkgevers en werknemers."

WERELDHANDEL

Heeft het vrijmaken van de wereldhandel positieve of negatieve gevolgen voor de derdewereldlanden?

Els De Temmerman: "Er zijn een aantal gevaren aan verbonden. Eén ervan is dat het continent wordt uitverkocht aan de multinationale ondernemingen. In Mozambique werden 700 staatsbedrijven geprivatiseerd en de meerderheid kwam in buitenlandse handen terecht. De katoenindustrie is in handen van Britten en Portugezen. De Portugese staat is voor

Maar de vraag is: wat voor investeringen én brengen die nog iets bij aan de ontwikkeling van die landen?

82% aandeelhouder van een hydro-elektrische stuwdam, die elektriciteit uitvoert naar Zuid-Afrika. Een Amerikaanse miljardair heeft een immens gebied opgekocht waar hij het grootste safari-park van Afrika wil oprichten. En ook de zee is volledig uitverkocht: de industriële visvangst - met boten langer dan 19 m - is voor 100% in buitenlandse handen, vooral van Japanse en Portugese bedrijven."

Mozambique verliest het beheer over belangrijke delen van de eigen economie. Deze landen worden verplicht om van de éne dag op de andere hun grenzen open te gooien terwijl hun eigen ondernemers en middenklasse zich nog niet hebben kunnen vormen.

Els De Temmerman: "Inderdaad. Mensen uit de Wereldbank geven dat ook toe. Vooral buitenlandse ondernemers krijgen de grote contracten toegewezen. Voor de constructie van de autoweg tussen Maputo en Johannesburg voldoen de Mozambikaanse bedrijven niet. Zij zijn niet in staat om de borg van 10% van de waarde van het contract in de bank te deponeren. Zij beschikken niet over de nodige infrastructuur en het materiaal om zulke werken uit te voeren. Let wel: ik zal de eerste zijn om te pleiten voor buitenlandse investeringen in Afrika. Maar de vraag is: wat voor investeringen én brengen die nog iets bij aan de ontwikkeling van die landen? In de meeste landen van Afrika moeten die buitenlandse ondernemers de eerste vijf jaar geen frank belastingen betalen, en kunnen ze hun winsten voor 100 procent uitvoeren op eender welk moment. De landen zouden ook in staat moeten gesteld worden hun grenzen voorlopig gesloten te houden totdat hun eigen ondernemers zich opgewerkt en georganiseerd hebben, zodat ze de buitenlandse concurrentie aankunnen. Of er zouden systemen van partnerschap moeten worden uitgewerkt, tussen buitenlandse en lokale ondernemers."

GEDRAGSCODE

Hoe zijn de sociale voorzieningen in deze buitenlandse bedrijven?

Els De Temmerman: "De gemiddelde werknemer in Mozambique verdient 700 fr. per maand. Dat is niet voldoende om er zijn kinderen mee naar school te sturen of zelfs maar een behoorlijke maaltijd voor te zetten. Vakbonden hebben er geen enkele zin: de werkloosheid bedraagt 50%. Zelfs voor een klein bedrijf in Maputo zitten elke dag mensen te wachten om in te vallen als iemand eruit wordt gegooid. Net als UNDP pleit ik voor een "gedragscode"

voor de multinationale bedrijven. Daarover wordt allang over gepraat maar er komt niets van terecht. Misschien moeten wij dan maar onze macht als consument meer gebruiken." *Industrialisering betekent ook een grote*

Een internationale verbruikersorganisatie, eventueel onder de auspiciën van de VN, zou de producten op hun fair-trade-gehalte moeten keuren.

druk op het milieu.

Els De Temmerman: "Dat is een ander probleem. In veel van die landen is geen behoorlijke milieuwetgeving. En als die al bestaat, hebben zij niet de middelen om overtredingen te controleren of te sanctioneren. Multinationals zijn de

kustwateren van Mozambique op korte tijd aan het leegvissen zonder dat iemand daarop toeziet. De wereldhandelsorganisatie zou internationale milieuregels moeten opleggen en Europa zou hier een voortrekkersrol kunnen spelen."

Buitenlandse investeringen koppelen aan betere sociale voorwaarden voor de lokale werknemers en aan respect voor het milieu betekent voor de bedrijven een afzwakking van de concurrentiepositie en verlies van inkomsten.

Els De Temmerman: "Daarom moet het universeel worden opgelegd, door de Wereldhandelsorganisatie. Respect voor minimumlonen en voor het milieu mogen geen redenen worden voor concurrentievervalsing. In Soedan ontginnen Europese en Canadese maatschappijen de olie in het Zuiden. Tienduizenden mensen worden met geweld uit het olierijke gebied verdreven en hun veestapel vernietigd. Vrouwen en kinderen worden ontvoerd en als slaven verkocht. Hele dorpen en gemeenschappen zijn al van de kaart geveegd. Maar als de Westerse bedrijven vertrekken, worden ze gewoon vervangen door de Chinezen. De Europese bedrijven staan onder druk van hun publieke opinie. Iedereen kent het verhaal van Shell in Nigeria, waartegen begin de jaren negentig een boycot werd georganiseerd. De bedrijven zijn als de dood voor zo'n scenario. Maar het mag toch niet zijn omdat onze publieke opinie mondig en militant is dat daarom de bedrijven moeten gestraft worden. Het respect voor de mensenrechten en het milieu moet dus voor alle bedrijven gelden. Tegen bedrijven die zich daar niet aan houden moeten maatregelen genomen worden."

POLITIEKE CONTROLE

De politiek moet de regels opleggen in functie van het algemeen belang.

Els De Temmerman: "Het hele economische systeem zit gevangen in zijn eigen logica: om hun eigen machtige positie te behouden slokken de grote multinationals de kleinere op en creëren monopolieposities waarbij de

Ook het Belgisch-Franse TotalFinaElf kondigde in oktober 1999 aan dat het opnieuw in Soedan zal investeren. Elke dag ontvangt de overheid 1 miljoen dollar aan olie-inkomsten, precies hetzelfde bedrag dat dagelijks aan de oorlog wordt gespendeerd. In drie jaar stampte Soedan een eigen wapenindustrie uit de grond. Tegen eind 2000 voorziet generaal Mohammed Yassin dat zijn land geheel zelfvoorzienend zal zijn op het gebied van wapens.
Bron: Koen Vidal De Morgen 17/03/2001 en Christian Aid

concurrentiestrijd zonder genade wordt gevoerd. Het probleem van respect voor mensenrechten en het milieu is hier niet aan de orde. Deze machtige economische netwerken evolueren bliksemsnel terwijl de politieke en juridische structuren nog vooral nationaal opereren. Er is geen wereldregering behalve de Wereldhandelsorganisatie, en die laat zich door de rijke landen de regels spellen. In de internationale organisaties zoals de VN streven de leden hun persoonlijk nationaal belang na, niet dat van het wereldbelang.

De tegenbeweging groeit. De NGO's slaagden erin de laatste ronde over vrijhandel te boycotten. Steeds meer consumenten willen de herkomst van hun producten kennen en eisen eerlijke handel met de derdewereldlanden.

Els De Temmerman: "Misschien moeten wij als consument meer onze macht gebruiken. Consumer power, daar geloof ik wel in. Wij behoren tot de weinige mensen op de wereldbol die al die producten kunnen kopen. Een verbruikersorganisatie op internationaal niveau, een geïnternationaliseerde 'Testaankoop', eventueel onder de auspiciën van de VN zou de producten op hun fair-trade-gehalte moeten checken."

Het vrijmaken van de wereldhandel leidt eveneens tot onbeperkte wapenstromen.

Els De Temmerman: "Ja, dat is een ander gevaar van de globalisering. De maffia is op internationaal niveau zeer goed georganiseerd en maakt gebruik van de economische supranationale netwerken. Luchtvaartmaatschappijen worden geprivatiseerd zodat de wapenstromen gemakkelijk van de ene bestemming naar de andere kunnen getransporteerd worden. Door het wegvallen van de economische grenzen verloopt de wereldhandel minder gecontroleerd en sneller. En met de moderne technologie, Internet en mobiele telefoon, weten de misdaad syndicaten op een behendige manier aan controles te ontsnappen. Soms heb ik de indruk dat de wapen-, drugs- en mensensmokkelaars het meest munt slaan uit de globalisering."

VROUWEN

De vrouwen worden in Afrika enorm onderdrukt. In vele landen hebben ze geen recht op eigendom. Bij de dood van hun man worden ze uitgehuwelijkt aan de broer van de man.

Els De Temmerman: "Overerving van weduwen en polygamie zijn nog steeds algemeen verspreid in Afrika. Maar in dit tijdperk van aids zijn deze praktijken niet langer houdbaar. Vrouwen in Afrika hebben geen enkel juridisch verweer tegen AIDS. Zelfs als een vrouw vermoedt dat haar man besmet is, kan zij niet weigeren haar 'echtelijke plichten' te volbrengen. Weigeren is een reden tot echtscheiding voor de man. Zij kan hem ook niet dwingen een condoom te gebruiken. Het is geen toeval dat twee miljoen meer vrouwen dan mannen seropositief zijn in Afrika."

Vrouwen hebben zo hun eigen strategieën om zich te beschermen. In de steden kiezen zij steeds meer voor een leven zonder man. Ze willen slechts één of twee kinderen om hun oude dag te verzekeren.

Els De Temmerman: "Dat klopt. In de sloppenwijken van Nairobi bleek uit onderzoek dat 60% van de moeders alleenstaande vrouwen waren. Een groot deel had daar bewust voor gekozen. Het ging om economisch zelfstandige vrouwen, in de steden zijn er vaak meer jobs voor vrouwen dan voor mannen. Deze ongehuwde moeder kiezen dan voor een beperkt aantal kinderen, om hun oude dag te verzekeren. Vrouwen in Afrika willen geen zeven of tien kinderen. De mannen willen dat, als statussymbool. Vrouwen rekenen: zij weten wat schoolgeld en eten kosten. Tezelfdertijd zorgen zij ervoor dat die kinderen naar school gaan. Het is geen toeval dat in die landen waar de vrouwenemancipatie het verst staat, de bevolkingsaan groei daalt en de alfabetiseringsgraad stijgt. In Kenia en Oeganda gaan nu 90% van alle kinderen naar de basisschool." ■

Oostende, 26 maart 2001

¹ UNDP: United Nations Development Programme of het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties

ENKELE CIJFERS UIT DE VELE...

De Amerikaanse computergroep Compaq heeft op 25 maart aangekondigd dat 5000 mensen, 7% van het personeel, in de komende maanden zullen worden afgedankt.

De Duitse groep Siemens gaat in de Duitse Bonds Republiek drie bedrijven sluiten en 2000 van de 8000 werknemers aan de deur zetten.

Michel Tilmant, gewezen voorzitter van het directiecomité van BBL en nu de Belgische vertegenwoordiger in de Nederlandse financiële dienstengroep ING, verdiende vorig jaar niet minder dan 68,6 miljoen frank.

In Aire Liberté en AOM, de Franse luchtvaartmaatschappij die onder controle stonden van de S-air-groep (en waarin de voorzitter van de Franse patroonsorganisatie Seillure 50% van de aandelen heeft) wil 13 miljard dollar besparen en voorziet hiervoor zowat 7000 afdankingen.

Marconi (GB), actief in de telecomapparatuur gaat binnen de komende 12 maanden 3000 werknemers ontslaan. Na deze aankondiging stegen de aandelen op de beurs met 11 procent.

Danone gaat van zijn 86.000 loontrekkenden 1816 mensen afdanken in Europa. Nettowinst vorig jaar 602 miljoen Euro's (+5,72%).

Marks en Spencer bezit over de ganse wereld 3.676 winkels en 150.000 bedienden. Zakencijfer 15,2 miljard euro. Nettowinst 975 miljoen dollar. M & S gaat in Europa al z'n winkels (38) sluiten en alleen reeds in Frankrijk 1700 mensen afdanken. (ads)

ALS FOX DE PASSIE PREEKT, CAMPESINO LET OP UW GANZEN

| Koen Neyens |
(SoMBrero)

Mexico leverde de laatste maanden weer volop nieuws. Niet de spectaculaire uitbarsting van de meer dan 5.000 meter hoge vulkaan Popocatepetl (dichtbij Mexico-Stad), niet de groeiende export van tequila, niet de schorsing van een aantal studentenstakingsleiders uit de staatsuniversiteit UNAM, maar de zapatisten waren het opnieuw die de show stalen. Ze waren niet alleen, ook de nieuwe president Vicente Fox (verkozen op 2 juli 2000, in functie sinds 1 december 2000) kreeg de nodige media-aandacht.

Het was dan ook op het eerste zicht revolutionair nieuws.

Op 1 december kwam er een einde aan ruim 71 jaar onafgebroken regeren door de Revolutionaire Institutionele Partij (PRI). De PRI werd in 1929 – na een turbulente periode vanaf de Mexicaanse Revolutie van 1910 – gevormd als burgerlijke compromisp partij ter verdediging van de revolutie, maar groeide uit tot een corporatistische staatspartij die zich vanaf '82 volledig inschreef in de doctrines van de liberalisering en via fraude en staatsterreur aan de macht bleef. Op 28 maart mocht een delegatie van de zapatistische guerrillabeweging EZLN vanop het spreekgestoelte van het Mexicaanse parlement de *diputados* toespreken over het wetsvoorstel voor inheemse rechten, weliswaar niet voor een plenaire parlements zitting, maar toch in het democratische 'machtscentrum' van Mexico. Het EZLN of Zapatistisch Leger voor Nationale Bevrijding nam op 1 januari 1994 de wapens op tegen armoede, onderdrukking en het vrijhandelsakkoord NAFTA (de Noord-Amerikaanse Vrijhandelszone tussen de VS, Canada en Mexico) en voor gerechtigheid en inheemse rechten.

De nieuwe regering van ex-Coca Cola Mexico-directeur Vicente Fox en de realisaties van de rebellen van het EZLN, twee interessante en explosieve gebeurtenissen. We zetten er enkele kritische kanttekeningen bij.

ZAPATA VIVE, LA LUCHA SIGUE!

"We beslisten precies op deze dag de gewapende strijd aan te vatten, als een antwoord op de Noord-Amerikaanse Vrijhandelsassociatie (NAFTA) die vandaag in werking treedt. NAFTA betekent het doodvonnis voor de Mexicaanse indianen"

verklaarde subcomandante Marcos op 1 januari 1994 tijdens de bezetting van San Cristóbal de las Casas (Chiapas). Het EZLN begon de strijd met hoge verwachtingen. Zeven jaar later zien we dat de *zapatistas* erin geslaagd zijn grote delen van de Mexicaanse bevolking te mobiliseren voor hun eisen. Dat bewezen ze tijdens hun *Zapatour* of mars op Mexico-Stad, van 24 februari tot eind maart 2001. De politiek-militaire leiding van het EZLN (23 *comandantes* en *subcomandante* Marcos) maakte een tour door 12 deelstaten (met telkens massale mobilisaties tot gevolg),

nam deel aan het Nationaal Inheems Congres (CNI) en kwam op 11 maart aan in Mexico-Stad om er het parlement te overtuigen om het wetsvoorstel uit 1996 rond inheemse rechten en cultuur goed te keuren.

Maar zoals de nieuwsgeving zich in het Westen vooral focust op de poëtische en messianistische subcomandante Marcos en het probleem - net als de Mexicaanse regering en grote delen van de solidariteitsbeweging overigens - 'chiapaniseert', zo heeft het EZLN ook haar oorspronkelijke eisen moeten bijstellen. Dat is op de eerste plaats gezond en strategisch, maar men is er niet in geslaagd een gemeenschappelijk front tegen de structurele (en niet enkel inheemse) armoede en de vrijhandelspolitiek te organiseren. De mede-oprichting van dergelijk *Breed front voor nationale bevrijding* was nochtans één van de doelstellingen die het EZLN zich stelde. Het EZLN heeft ook onvoldoende geïnvesteerd in frontvorming met andere (legale en illegale/gewapende) revolutionair-democratische volksorganisaties zoals vakbonden en guerrillabewegingen zoals o.a. het Revolutionair Volksleger EPR, ERPI, FARP,... Nochtans was er een goed historisch voorbeeld. Zo was de alliantie die Emiliano Zapata met de noordelijke divisie van Francisco 'Pacho' Villa sloot doorslaggevend voor het verloop van de Mexicaanse revolutie.

De zapatisten zijn er wel in geslaagd

■ NATUELA

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

Vázquez Mota: no será Sedeso centro de filantropía para alzar la pobreza

El secretario de Economía, Agustín Vázquez Mota, dijo que el gobierno federal no será el centro de filantropía para alzar la pobreza en Chiapas, sino de estrategias que mejoren las condiciones de vida. Agregó que el gobierno federal se compromete a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

■ POR MI MADRE, DOMINGOS

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

■ JUSTILIBO

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

■ HOY

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

■ SEMANAL

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

■ OPINIÓN

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

El presidente de México, Felipe Calderón, anunció el día de ayer que el gobierno federal se comprometió a apoyar el proceso de paz en Chiapas, a través del Comité de Promoción de la Paz y el Diálogo Social, en la medida en que el gobierno federal se comprometa a apoyar el proceso de paz en Chiapas.

SIETE AÑOS DESPUÉS... EN EL ZOCCALO

Andrés Bello, el líder más conocido de la izquierda revolucionaria, quien se convirtió en un símbolo de la resistencia zapatista en Chiapas. En la foto, Bello en un momento de su discurso durante el VII Encuentro Nacional de los Pueblos Indígenas en el Zócalo.

de inheemse rechten op de politieke agenda te zetten. Het hielp natuurlijk dat vrede in Chiapas ook de topprioriteit van de nieuwe president was.

OPTIMISME

De optimistische en ongenueanceerde berichten in de westerse media laten uitschijnen dat de inheemsen in Mexico onder de regering Fox snel hun rechten zullen krijgen. Fox bouwde op nog geen 4 maanden een imago op van vredesstichter en laat daarvoor – zo laat hij het alleszins uitschijnen – ook de conservatieve mening

van zijn eigen Nationale Actie Partij (PAN) graag links liggen. Het lijkt alsof hij zichzelf links voorbijsteekt.

Fox ging inderdaad snel over tot actie: hij liet bij zijn aantreden op 1 december 2000 53 controleposten van het leger in Chiapas opheffen (in de zones Los Altos, het Noorden en Las Cañadas) – hoewel dit eerder een symbolische daad was gezien de grootschalige militarisering in Chiapas – en op ruim 3 maanden kwam hij tegemoet aan het merendeel van de zapatistische eisen.

Op 2 december kondigde het EZLN aan dat

het opnieuw bereid is om in dialoog te gaan met de regering, op voorwaarde van de vervulling van 3 condities: (1) dat het wetsvoorstel over Inheemse Rechten en Cultuur (in 1996 uitgewerkt door de COCOPA²-commissie van parlementsleden) in het parlement wordt ingediend, (2) dat de politieke gevangenen van het EZLN vrijgelaten worden, en (3) dat het leger teruggetrokken wordt uit 7 van de 259 posities in zapatistische invloedssfeer.

De dialoog sprong einde 1996, nadat het wetsvoorstel over inheemse rechten door toenmalig president Zedillo geblokkeerd werd, ondanks de afspraken in het eerste (deel)akkoord tussen EZLN en regering op 16 februari van dat jaar. Het ziet er nu alleszins beter uit (slechts enkele zapatistische gevangenen zitten nog opgesloten, de laatste 2 van de 7 militaire posten worden binnenkort ontmanteld), maar het EZLN heeft hopelijk lessen getrokken uit onderhandelingen vanuit een minderheidspositie, met een weinig bonafide gesprekspartner (de regering Zedillo), die op het podium handjes schudde maar achter de coulissen een uitputtingsoorlog voerde tegen de inheemse gemeenschappen.

Dat het EZLN op 28 maart kon spreken in het parlementaire halfroed is revolutionair nieuws, want de 6 sprekers waren (waarschijnlijk) allemaal inheemsen. Of zoals comandante David het formuleerde: de beslissing van 220 volksvertegenwoordigers om het EZLN toe te laten in het halfroed is “een overwinning op het racisme”. Pikant detail: de volledige fractie van de PAN (de partij van Fox) stemde tegen dit voorstel. Ander belangrijk feit is dat ook de vertegenwoordigers van het Nationale Inheems Congres CNI, de koepelorganisatie van de inheemse volkeren in Mexico, de *diputados* mochten toespreken. Eén van de eindconclusies van het recente CNI-congres is dat ook buiten Chiapas autonome inheemse gemeentebesturen zullen opgericht worden, daarmee niet wachtend op de uitvoering van het wetsvoorstel rond inheemse rechten.

De leiding van het EZLN is – zoals

comandante Tacho het verwoordde - nu nog optimistischer dan toen het EZLN de wapens opnam, (...) "toen zeiden we nog dat we op een dag samen met het Mexicaanse volk zouden strijden, nu zien we dat duizenden Mexicanen ons steunen". Voor de Mexico-watchers vanuit de investeringspartners is de nakende oplossing van het "conflict in Chiapas" goed nieuws, maar Chiapas is slechts één van 32 Mexicaanse deelstaten. De andere verpauperde deelstaten (vnl. in het zuiden) zijn stuk voor stuk Chiapassen, met veralgemeende armoede (71 van de ruim 100 miljoen Mexicanen mag zich arm noemen), en een vergelijkbare graad van militarisering en opstandige volksorganisaties. De Mexicanen en de solidariteitsbeweging mogen niet in de vastrappen dat een wettelijk kader voor inheemse rechten - en zelfs dat is er nog niet in de huidige vorm! - voldoende is, verdere mobilisatie is nodig. Het veelgehoorde ordewoord 'la lucha sigue' moet blijven weerklinken.

FOX NV ?

De nieuwe Mexicaanse regering was een tweede belangrijke gebeurtenis in de voorbije maanden.

Enkele weken voor zijn officiële eedaflegging maakte Fox zijn kabinetten bekend, samengesteld rond 3 beleidspijlers: zijn economisch kabinet, zijn sociaal kabinet en zijn kabinet voor 'orde en respect'.

In de krant La Jornada werd de nieuwe regering "Fox SA" (Fox NV) genoemd, door de concentratie van ex-bedrijfsleiders uit belangrijke Mexicaanse bedrijven als Telmex, Avantel, Grupo Vitro, Du Pont.... Bovendien presenteerde Fox eerst zijn economisch kabinet en enkele dagen later pas het sociale: een volgorde die ook iets zegt over zijn prioriteiten? Hoewel de Mexicanen tijdens de verkiezingen van 2 juli voor Verandering stemden - want de coalitie van Fox (rechts-conservatief liberaal en "groen") heette Alliantie voor Verandering - is de kritiek op de nieuwe regering vrij eensgezind: meer van hetzelfde neoliberale beleid... Toch maakt Fox zich sterk dat het leven van de 100 miljoen Mexicanen, waarvan 40 miljoen in

extreme armoede leeft, zal veranderen.

In de nieuwe regering valt o.a. op:

- Fox stelde een Commissaris voor de Vrede in Chiapas aan (Luis H. Alvarez)
- de Minister van Justitie (Procurador General de la Republica) wordt een militair en ook de Minister van Defensie is opnieuw iemand met een legeruniform, hoewel Fox tijdens zijn

In de krant werd de nieuwe regering Fox NV genoemd omdat er vele ex-bedrijfsleiders in zetelen.

verkiezingscampagne beloofd had dat Defensie door een burgerminister zou worden ingevuld. Fox is bezweken onder de druk van de legerleiding. Militairen die garant staan voor de gerechtigheid in Mexico, je kan er minstens bezorgd om zijn.

- de nieuwe directeur van staatsoliemaatschappij PEMEX was directeur van oliemultinational Du Pont Mexico, de Minister van Energie stond aan de top van o.a. Union Carbide: een verdere liberalisering van de nationale oliemaatschappij is dus - ondanks Fox' zalvingen om het nationale soevereiniteitsgevoel van de Mexicanen niet te kwetsen - niet meer ver.
- de Minister van Economie werkte als consult bij de Wereldbank.

REGERINGSPLANNEN

Fox heeft grootse plannen, zoals: een grootschalig investeringsplan voor het zuiden van Mexico, een fiscale hervorming op maat van de Wereldbank, de heruitvinding van het onderwijs in de richting van kwaliteitsscholen, een eigen stempel op de strijd tegen de drugshandel (samen met Colombia), de uitdieping van de vrijhandelszone NAFTA en de uitbouw van de Noord-Amerikaanse Vrijhandelsassociatie FTAA. We houden enkele plannen onder de loep.

De regering Fox stelt een ambitieus programma op voor de ontwikkeling van

de 8 zuidelijke Mexicaanse deelstaten. Guerrero, Oaxaca, Chiapas, Quintana Roo, Yucatán, Campeche, Tabasco en Veracruz strekken zich uit over 24 % van het land. Maar met zijn 22,4 miljoen inwoners (of 23 % van de Mexicaanse bevolking) draagt het arme zuiden slechts 14,3 % bij aan het Bruto Intern Product. Het plan is om de marginalisering van deze regio tegen te

gaan door grootse investeringen in economische sectoren (zoals maquiladoras en petroleum) en infrastructuur voor de landbouw. De biotechnologie-reus Grupo Pulsar (actief in 120 landen) heeft reeds een plan aangeboden voor modernisering van de landbouw.

Het plan Sur-Sureste (Zuiden - Zuid-Oosten) van Fox wil op een termijn van 20 jaar ruim 80 miljard pesos investeren in 4 stappen:

- (1) investeringen in de petroleumsector,
- (2) infrastructuurwerken zoals de uitbreiding van het wegennet en de modernisering van het spoor voor de handel, maar ook het rendabel maken van de landbouw door irrigatieprojecten,
- (3) aantrekken van investeringen door o.a. belastingvoordelen voor bedrijven die zich in de regio komen vestigen, en
- (4) grootse investeringen in toerisme. Het plan om de verbinding over land van de landengte "el Istmo de Tehuantepec" tussen Salina Cruz (aan de kust van Oaxaca, Stille Oceaan) en Coatzacoalcos (in Veracruz, aan de Golf van Mexico) te moderniseren, vergelijkbaar met de functie van het Panama-kanaal, oogstte o.a. kritiek bij het EZLN.

In september 2000 maakte Fox een rondreis door Centraal-Amerika, waar hij in Guatemala op 11 september aankondigde het zgn. plan Puebla-Panamá (project PPP) te willen starten, samen met

andere regeringen uit de regio en met steun van de Wereldbank en Interamerikaanse Ontwikkelingsbank. Het project PPP wil Centraal-Amerika ontwikkelen, van de Mexicaanse deelstaat Puebla tot Panama.

VRIJHANDEL

Op 25 en 26 februari, een dag nadat de Zapatour naar Mexico-Stad uit Chiapas vertrokken was, vond in het mondaine

gelanceerd door de Amerikaanse president Clinton tijdens de Summit of the Americas in Miami in december 1994. De FTAA zou een uitbreiding zijn van de NAFTA-regio van Anchorage tot in Tierra del Fuego. Dit was ook al de droom van ex-president Bush. Het FTAA zou een integratie van NAFTA, MERCOSUR, het ANDES-pact en de Caraïbische zone CARICOM nastreven. De onderhandelingen hiervoor zijn gepland op de ministeriële top van Québec van 20

(sinds 1995) gehouden. Voor Fox is deze verhoging noodzakelijk, maar niet alleen voor hem: de Wereldbank en o.a. het Amerikaanse bedrijf Standard & Poors dat analyses voor investeringen doet zien dit als een noodzakelijke voorwaarde om Mexico's economische status te upgraden naar een hogere investeringsgraad. De eerste 100 dagen van Fox stonden in het teken van de vrede in Chiapas, de volgende 5 jaar zullen in het teken staan van economische groei (Fox' streefcijfer is een jaarlijkse groei van 7%). Niet alleen de vulkaan *el Popo* zal nog zeer veel moeten uitbarsten, de Mexicanen – georganiseerd of niet – zullen zeer waakzaam moeten zijn en verder tegenmacht opbouwen voor in- en 'uit'heemse mensenrechten.

En wat is er intussen met ex-president Zedillo gebeurd? Zedillo werd op 13 maart benoemd voor een directiefunctie bij Procter & Gamble en begon meteen een kruistocht tegen het antiglobaliseringsprotest en wat hij omschrijft als de 'cynische' politiek die economisch protectionisme in de hand werkt. Zedillo zetelde sinds februari 2001 reeds in de directie van Union Pacific Corporation (en verdient daarmee jaarlijks ruim 60.000 dollar, bovenop zijn 106.000 pesos maandelijks pensioen). In het maartnummer van Forbes roept hij op om de golf van 'globalifobia' te bestrijden, "voor het welzijn van de armen der wereld, vanuit goede argumenten en degelijke historische evidentie" (Forbes, 19-03-2001). In datzelfde artikel bekritiseert hij ook de 'pretentie' om homogene arbeidsrechten op te nemen in handelsakkoorden. ■

11 april 2001

¹ Vrij vertaald: "Zapata leeft voort, de strijd gaat door"

² *Comisión de Concordia y Pacificación* of verzoenings- en pacificatiecommissie in april '95 samengesteld door volksvertegenwoordigers van de partijen van het parlement om als 4^e partij – naast de bemiddelingscommissie van bisschop Samuel Ruiz – deel te nemen aan de onderhandelingen.

De eerste 100 dagen van Fox stonden in het teken van de vrede, de volgende 5 jaar in het teken van economische groei.

beachresort Cancún de regionale meeting van het Wereld Economisch Forum plaats, bekend van de protesten in het al even mondaine skiresort Davos. Normaal zou de WEF-meeting plaatsgevonden hebben op 4 en 5 december 2000 in Mexico-Stad, maar ze werd uitgesteld omdat de nieuwe regering Fox niet graag startte onder een gesternte van protest tegen het neoliberalisme (men verwachtte immers protest in Mexico, waar de kloof tussen rijk en arm sinds de start van de vrijhandelsassociatie NAFTA gegroeid is). De economische plannen van de regering Fox stonden er centraal, er werd een goede vertrouwensbasis gelegd voor investeerders in de infrastructurele projecten, de verdere exploitatie van het zuiden van Mexico (olievoorraden e.a.) en de creatie van tewerkstelling buiten de landbouw (zoals de maquiladora- of toeleveringsindustrie rond de grens VS-Mexico).

Maar Fox wil net als zijn voorganger Zedillo en andere Latijns-Amerikaanse regeringsleiders meestappen in de vorming van de FTAA (Free Trade Area of the Americas) of ALCA (Area de Libre Comercio de las Américas). Het idee voor deze grootste vrijhandelsassociatie van ruim 800 miljoen consumenten in de westelijke hemisfeer (exclusief Cuba) werd

tot 22 april.

Zoals in Seattle, Praag, Davos (Porto Alegre) en Cancún hebben vakbonden, sociale bewegingen, volksorganisaties e.a. de handen in elkaar geslagen om protest (Québec A-20) te laten weerklinken.

Over de fiscale hervormingsplannen van Fox tenslotte is het laatste woord nog niet gezegd. Er is nu al zeer veel protest op de parlementaire banken. Fox wil de IVA (BTW) op voeding, medicijnen, boeken, schoolmateriaal, eigenlijk alles behalve de economische activiteiten aan de Mexicaans-Amerikaanse grens (de lagelonenregio van de maquiladora) optrekken naar 15%. Tot nu toe werden deze producten uit de BTW-verhoging

Voor meer informatie en mogelijkheden tot solidariteit met Mexicaanse volksorganisaties kan je terecht bij **SoMBrero**, **Solidariteit Mexico-België**, Rijkweg 50, 3020 Herent, Tel/fax 016/20.54.33, sombbrero@yucum.be, <http://welcome.to/sombbrero>.

WIE IS WIE IN COLOMBIA

| Jordi Lesaffer |

Heel wat gewapende conflicten in de wereld worden ons voorgesteld als onredelijk (ontdaan van rede) en een gevolg van politieke en/of culturele frustratie. Dergelijke voorstelling krijgen we zeker ook van de oorlog in Colombia. In verschillende oproepen wordt dan de zoektocht naar 'vrede en leven' tegenover "dood en geweld" gesteld. Alsof de Colombiaanse cultuur specifiek gewelddadig zou zijn. Bij Vrede denken we dat het om een historisch proces gaat met zijn specifieke socio-politieke context en niet om een roeping of fataliteit. Eerder behandelden we Colombia in het nummer 337 en 344. Jordi Lesaffer brengt ons zijn benadering van de Colombiaanse problematiek in twee delen: in deze Vrede krijgt u het eerste deel, het vervolg verschijnt in het juli-augustus nummer.

INLEIDING

In tegenstelling met Nicaragua, El Salvador, Guatemala of Chili heeft het Colombiaanse conflict nooit echt in de kijker gestaan of tot massale solidariteitscampagnes geleid - ook niet bij de progressieve linkerzijde -, en zijn de gewapende verzetsbewegingen in Colombia er nooit in geslaagd een zodanige bedreiging te vormen dat het bestaan van het regime zelf in gevaar kwam, laat staan de omverwerping ervan te bewerkstelligen en een maatschappijmodel naar socialistisch model vorm te geven. Ook hebben deze bewegingen nooit de grote meerderheid van het volk kunnen mobiliseren tegen het bestaande regime, waarbij de verschillende ideologische strekkingen zich tijdelijk verenigden - met als bindmiddel de omverwerping van het bestaande regime -, zoals bijvoorbeeld wel het geval was in Nicaragua (Sandinisten) of Chili. Ook de interventiepolitiek van de VS was hier minder direct.

Een factor van belang die het conflict in Colombia ten dele bestendigt en tevens oorzaak én gevolg is van de sociale wanverhoudingen in het land - en nu als dekmantel door de VS wordt gebruikt voor directe militaire interventie -, is de invloed van de drugshandel (cocaïne en heroïne), die voor alle strijdende partijen in het conflict een niet onbelangrijke bron van inkomsten blijkt te zijn.¹ Waar in de jaren '80 de aandacht zich vooral vestigde op het uitschakelen van de zeer gewelddadige drugskartels van Cali en

Medellin - hetgeen altijd mediatieke plaatjes oplevert en de aandacht afleidt van de onderliggende sociaal-economische structuren - werden de jaren '90 gekarakteriseerd door een intensivering van de strijd tegen de linkse guerrilla.

Met het door het Amerikaanse Congres goedgekeurde 'Plan Colombia' en het daaraan verbonden hulppakket ter waarde van 1,3 miljard dollar wil de VS onder het mom van "drugsbestrijding" nu ook direct tussenkomen in de al meer dan 40 jaar durende burgeroorlog en bij uitbreiding zijn invloed in de hele Andes-regio vergroten; hetgeen kadert in een strategiewijziging - 'post koude oorlog' - waarbij de doelstelling van algemene overheersing van Latijns-Amerika dezelfde blijft: Het steunen van polyarchische elitemodellen die onder het mom van "vrije markt en democratie" Latijns-Amerika toegankelijk én veilig maken voor het globale kapitalisme.

In dit eerste deel gaan we meer uitvoerig in op de belangrijkste actoren in het Colombiaanse conflict. In deel II (volgende editie van Vrede) wordt uitvoerig het Plan Colombia belicht en in een internationale context geplaatst.

HISTORIEK

Sinds eind vorige eeuw al wordt Colombia afwisselend geregeerd door de Liberale of Conservatieve partij, waarbij er sprake is van een aflossing van de macht tussen heersende elites; hetgeen de facto neerkomt op een politiek cliëntelistisch en

corrupt systeem waarbij beide partijen het staatsapparaat misbruiken om hun persoonlijke en corporatieve belangen veilig te stellen. Toen in 1948 de populaire hervormingsgezinde liberale presidentskandidaat Jorge Elcór Gaitán werd vermoord brak een bloedige strijd los tussen conservatieven en liberalen. In de daaropvolgende jaren lieten tussen de 200.000 en 300.000 burgers het leven². De populaire basis- en boerenbewegingen zagen al snel in dat er van werkelijke emancipatie en inspraak van het volk via inschakeling in de bestaande politieke partijen geen sprake kon zijn. De concentratie van de grond in handen van de politieke oligarchie³, de uitbuiting op het platteland en de uitzichtloze situatie van de nieuwe (geïmmigreerde) stedelingen was een ideale voedingsbodem voor het ontstaan van gewapende verzetsbewegingen.

In 1964 werden zowel de FARC (Marxistisch)⁴ als het ELN (Guevaristisch)⁵ opgericht, met vooral aanhang op het platteland. In 1967 ontstond het (kleinere) EPL (Maoïstisch)⁶. Deze drie bewegingen concentreren zich vooral op het platteland, waarbij grootgrondbezitters en installaties van (olie-) multinationals de voornaamste doelwitten zijn. In de loop der jaren won ook de stadsguerrilla-beweging 'M19' aan invloed, maar vormde zich in 1990 om tot politieke partij (de Alianza Democrática - ADM-19). Ook het EPL legde in 1990 de wapens neer. Een dissidente fractie, bestaande uit ongeveer 500 guerrillero's zet de gewapende strijd

nog steeds verder. Terwijl de "roots" van de FARC voornamelijk liggen bij de boerenbevolking die zich organiseerde in zogenaamde 'zelfverdedigingcomités', rekruteerden ELN, EPL en M-19 vooral bij

guerrilla aanzienlijk heeft vergroot, maar elk perspectief op de creatie van een linkse politieke partij die onder democratische voorwaarden kan functioneren volledig heeft ondermijnd. De laatste 15 jaar zijn in

Colombia in totaal ongeveer 3500 militanten van linkse partijen, basisbewegingen en vakbonden vermoord. Volgens de Internationale Arbeidorganisatie worden in Colombia de vakbondsrechten ook het zwaarst geschonden.

Begin jaren '90 gingen 5 kleinere splinterbewegingen (in totaal zo'n 6000 personen) over tot ontwapening in ruil voor deelname op het politieke toneel. Enkel onder hen werden kort daarop vermoord.... Deze traumatische ervaring maakt dat bij de huidige

vredesbesprekingen de guerrilla zeer weigerachtig staat ten opzichte van ontwapening en/of de omvorming tot een politieke partij.

Dit heeft als gevolg dat echt linkse partijen in het huidige politieke landschap in Colombia zo goed als afwezig zijn. De 'top' van deze partijen wordt immers letterlijk monddood gemaakt. Ook vertegenwoordigers van NGO's, mensenrechtenorganisaties, vakbonden, boerenbewegingen, kritische journalisten, enz.... moeten het ontgelden.

In de periode 1985 – 2000 werden 4 presidentskandidaten, 200 rechters, 1200 politieagenten, 151 journalisten en meer dan 300.000 burgers vermoord. Het aantal moorden bedraagt 77,5 per 100.000 inwoners (8 maal zoveel als in de VS). Het moge duidelijk zijn dat deze cijfers niet enkel mogen verklaard worden –hetgeen in de media schering en inslag is

– door culturele factoren (waarbij de Colombiaanse cultuur intrinsiek gewelddadig zou zijn) – maar dat vooral de sociaal-economische context van extreme sociale ongelijkheid en structurele uitbuiting aan de grondslag liggen.

DE GUERRILLA

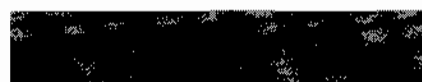
Op dit moment is de FARC, met naar schatting zo'n 15.000 manschappen de grootste en meest invloedrijke verzetsbeweging. Leider van de FARC is de legendarische, nu 70-jarige Manuel Marulanda, alias "Tirofijo"⁸, die de onderhandelingen voert met de Colombiaanse regering. De FARC zijn aanwezig in zo'n 40% van de totale oppervlakte van Colombia en sinds meer dan een jaar controleert de FARC ook exclusief een gebied in het zuiden van Colombia, met een oppervlakte van 42.000 km² (gelijk aan de oppervlakte van Zwitserland). Het Colombiaanse leger heeft zich hier volledig teruggetrokken en in de praktijk staat het gebied (waar slechts zo'n 200.000 inwoners wonen) onder rechtstreeks bestuur van de FARC⁹. Het vrijgeven van deze zone was één van de eisen van de FARC aan de Colombiaanse regering om aan de onderhandelingstafel te gaan zitten. De onderhandelingen tussen regering en guerrilla - die na het aantreden van president Pastrana in 1998 formeel hun aanvang namen in januari 1999 – vinden hier plaats.

Voor de FARC blijven de socialistische basisidealen zoals een nationalisatie van de industrie de leidraad. Ook blijft men sterk gekant tegen buitenlandse – voornamelijk Amerikaanse – investeringen. Toch kan niet ontkennd worden dat op ideologisch vlak de guerrilla water in haar wijn gedaan heeft; verleden jaar nog bracht een delegatie van de FARC – onder leiding van een in maatpak gestoken Manuel Marulanda -, een bezoek aan Europa, waarbij het 'Zweedse model' van sociaal-democratie als mogelijk alternatief naar voor werd geschoven. Ook de voorzitter van de beurs van Wall Street, en de grote baas van AOL (America OnLine) waren reeds te gast bij

linkse intellectuelen en studenten die geïnspireerd waren door het Cubaanse voorbeeld?

Begin jaren '80 hadden reeds onderhandelingen plaats tussen de verschillende guerrillabewegingen en de regering. Een deel van hen besloot de strijd verder te zetten in de politieke arena en de wapens neer te leggen. Zij verenigden zich in de 'Unión Patriótica'. Deze strategie bleek al gauw een fatale vergissing te zijn. Zo'n 3.200 dirigenten en militanten van de 'Unión Patriótica' werden in de daaropvolgende jaren vermoord door extreem-rechtse doodseskaders. De terugkeer naar links in het parlement werd danig gehypothekerd. Zo verklaarde Rafael Pardo - de eerste civiele minister van defensie – in Foreign Affairs verleden jaar nog dat de fysieke liquidatie van de UP en haar leden niet alleen de argwaan van de

Manuel Maralunda.

Volgens officiële regeringsbronnen haalt de FARC zo'n 30% van haar inkomsten uit 'belasting op cocateelt', hetgeen door de FARC zelf trouwens niet ontkend wordt. Ze is echter niet betrokken bij de (internationale) handel ervan. Zolang er voor de kleine landbouwers geen valabele alternatieven worden geboden is en blijft de FARC gekant tegen de vernietiging van de cocateelten. Een ander deel van de inkomsten haalt zij uit 'revolutionaire belastingen' bij grootgrondbezitters en industriëlen. Ook ontvoeringen zijn een bron van inkomsten. Het jaarbudget van de FARC beloopt naar schatting 1 miljard dollar.

Het ELN, de tweede grootste guerrillabeweging – naar schatting 5.000 manschappen – is – in tegenstelling tot de FARC – niet in staat om de directe confrontatie met de reguliere Colombiaanse strijdkrachten aan te gaan en maakt dan ook meer gebruik van echte "guerrillatechnieken" ("hit and run"), waarbij vooral de olie-installaties¹⁰ en energiemasten het doelwit zijn. Losgeld en revolutionaire belastingen vormen de belangrijkste inkomsten. Het ELN heft geen belastingen op de cocateelt; dit wordt ook bevestigd door de andere partijen en internationale organisaties. De beweging kreeg een zware klap te verduren in 1998, toen haar ideologische leider, de Spaanse 'priester' Manuel Perez overleed.

In juli 2000 kwamen vertegenwoordigers van de Colombiaanse regering en het ELN samen in Genève, waarbij de uitwisseling van gijzelaars en ELN-strijders centraal stond. Er waren o.a. vertegenwoordigers van Zwitserland, Spanje, Frankrijk, Noorwegen en Cuba aanwezig. De onderhandelingen leverden geen positieve resultaten op. Recent werd ook aan het ELN een "gedemilitariseerde zone" toegewezen, zo'n 5.000 km² groot, waar vredesonderhandelingen plaats moeten vinden tussen de guerrilla en de Colombiaanse regering. Vooral onder druk van de paramilitairen werd een deel van de bevolking gemobiliseerd om te protesteren tegen het vrijgeven het gebied.

Hoe groot de aanhang van de guerrilla is bij de bevolking, is moeilijk te bepalen. Algemeen wordt aangenomen dat de aanhang het grootst is op het platteland. Toch kan niet ontkend worden dat een halve eeuw burgeroorlog, intimidatie van de burgerbevolking, ontvoeringen, en het gebrek aan perspectief op een duurzame vrede, de guerrilla er niet populairder op gemaakt hebben bij brede lagen van de bevolking.

De kleine boeren zitten letterlijk en figuurlijk tussen twee vuren. Aan de ene kant de paramilitairen – gedekt door het leger; aan de andere kant de guerrilla. De vraag is ook of een organisatie die 40 jaar lang een gewapende strijd voert zich zomaar kan omscholen tot een politieke beweging en kan ontwapenen – gezien de Colombiaanse context en de nare ervaringen van de UP begin jaren '80 geen vanzelfsprekendheid. Eén van de eisen van de guerrilla ten aanzien van de Colombiaanse regering is dan ook dat zij werk maakt van het neutraliseren van de paramilitairen, die ook na een eventueel vredesverdrag een blijvend gevaar vormen.

Oorlog en geweld creëren ook soms hun eigen economische logica's, waarbij de initiële motieven voor het politieke geweld naar het achterplan verschuiven – of zelfs helemaal verdwijnen – en het geweld tot middel verwordt voor het verkrijgen en behouden van economische macht.

Fidel Castro, die in de jaren '80 beide verzetsbewegingen nog financieel steunde, heeft de laatste jaren steeds meer afstand genomen, en zelfs verklaard dat volgens hem in de huidige Latijns-Amerikaanse context guerrillabewegingen zoals de FARC en het ELN geen valabel alternatief meer zijn.

DE PARAMILITAIRES EN DE COLOMBIAANSE STRIJKRACHTEN

In de jaren '80 kwamen ook de paramilitairen op het voorplan. Deze extra-legale bewapende privé-milities of extreem-rechtse doodseskaders worden gefinancierd door grootgrondbezitters, industriëlen, drugsbaronnen en westerse (olie-)multi-

nationals. Ideologisch staan zij diametraal tegenover de verzetsbewegingen. Op dit moment tellen de AUC - 'Autodefensas Unidas de Colombia' - ongeveer 8000 manschappen. Een groot deel van de paramilitairen bestaat uit ex-militairen uit het reguliere leger.

Hun leider is Carlos Castaño, die op 16-jarige leeftijd de wapens opnam toen zijn vader – een grootgrondbezitter – door de FARC ontvoerd en daarna vermoord werd. Hun voornaamste bron van inkomsten is de drugshandel.^{11 12} Castaño, die verdacht wordt lid te zijn geweest van het Medellín-kartel, geeft openlijk toe dat 70% van hun inkomsten gefinancierd wordt door de drugshandel. Naarmate de drugsbaronnen zich exponentieel verrijkten en hun superwinsten investeerden in vastgoed, villa's en gronden – waarbij kleine landbouwers verdreven werden – werden de paramilitairen als het ware hun natuurlijke bondgenoten, die bescherming boden tegen de guerrilla.

De paramilitairen zijn berucht om hun brutaal en meedogenloos optreden tegen de burgerbevolking en politieke tegenstanders. Vooral arme boeren die ervan verdacht worden sympathie te koesteren voor de guerrilla moeten het ontgelden. Soms worden hele dorpen uitgemoord als "waarschuwing" aan de plaatselijke bevolking.¹³ Volgens officiële cijfers van Colombiaanse mensenrechtenorganisaties vermoordden de paramilitairen 507 onschuldige burgers in het jaar 2000. De guerrilla doodde 164 burgers. Tijdens de periode 1995-1999 werden 676 staatsambtenaren en politici vermoord. De guerrilla neemt hiervan 25% voor haar rekening; de paramilitairen de resterende 75%. Volgens het Centrum voor Internationale Politiek te Washington zijn de paramilitairen ook verantwoordelijk voor het overgrote deel van de interne vluchtelingenstroom van kleine boerenfamilies¹⁴. De paramilitairen zijn grote voorstanders van buitenlandse investeringen van multinationals, tegen structurele landhervormingen en hebben een viscerale afkeer van vakbonden, NGO's en mensenrechtenorganisaties die dan ook geregeld het doelwit zijn van

aanslagen. De laatste jaren zijn de paramilitairen ook rechtstreeks betrokken bij 'sociale schoonmaakoperaties', waarbij daklozen, prostituees, drugsverslaafden, straatkinderen, geestelijk gehandicapten, ...'opgeruimd' worden door zogenaamde 'sicarios' of huurmoordenaars, betaald door paramilitaire organisaties¹⁵. Vanuit officiële hoek worden de banden tussen het reguliere leger (dat zo'n 100.000 manschappen telt) en de paramilitairen altijd ontkend. Gezien ook staatsambtenaren – die de 'staat' vertegenwoordigen – het doelwit zijn van de AUC, zijn deze volgens de regeringslogica geen product van de staat. Het is echter duidelijk dat de paramilitairen een meer dan welkome dekmantel zijn voor het reguliere Colombiaanse leger in zijn strijd tegen de linkse guerrilla. Reeds jarenlang wordt het leger bekritiseerd wegens zijn grove schendingen van de mensenrechten, waarbij vooral ook onschuldige burgers om het leven komen. De laatste jaren is de Colombiaanse overheid een 'charmeoffensief' begonnen om het blazoen van het leger op te poetsen. Hooggeplaatste militairen en bataljoneenheden die ervan verdacht werden met de paramilitairen samen te werken werden op non-actief gesteld. Human Rights Watch stelt echter dat hooggeplaatste militairen nog steeds informatie en wapens doorspelen naar de paramilitairen. Het lijkt er dan ook meer en meer op dat de paramilitairen nu het 'vuile werk' mogen opknappen. Waar het leger vroeger zelf openlijk deelnam aan ongediscrimineerde aanvallen op de burgerbevolking, verleent men nu indirecte steun en sluit men de ogen voor het paramilitaire geweld. Het leger pleit zichzelf zo vrij van de meest grove schendingen van de mensenrechten en kan de paramilitairen met de vinger wijzen. De uiteindelijke doelstelling – een militaire overwinning op de guerrilla en de intimidatie van de plattelandsbevolking en linkse activisten – blijft dezelfde. Het aantal directe confrontaties tussen het reguliere Colombiaanse leger en de extreem-rechtse paramilitairen is dan ook uiterst zeldzaam.

De Colombiaanse wetgeving stipuleert dat personen die hun secundair onderwijs volledig afgemaakt hebben, ontslagen worden van hun dienstplicht, hetgeen impliceert dat de grote meerderheid van de jongeren uit de midden- en hogere klassen ontsnappen aan hun dienstplicht. De soldaten in de frontlinie, slecht betaald en onvoldoende opgeleid, komen dan ook grotendeels uit de laagste sociale klassen en moeten het veelal opnemen tegen guerrillero's die afkomstig zijn uit dezelfde sociale strata. Deze laatsten hebben meestal een goed loon, sociale voorzieningen en een uitstekende opleiding.

Naast het reguliere leger, is er ook nog de Policía Nacional, zo'n 100.000 man sterk, die zich vooral bezighoudt met drugsbestrijding. In vele gevallen neemt ook het leger deel aan deze antidrugsbestrijdingsoperaties. Gezien de link die vanuit overheidswege en onder druk van de VS wordt gelegd tussen de guerrilla en de drugshandel, mengt ook deze Policía Nacional zich in de strijd tegen de guerrilla...

Op de rol van de VS in dit alles wordt dieper ingegaan in deel II, waar de inhoud en de gevolgen van het door de VS uitgedokterde Plan Colombia uitvoerig besproken worden. Een "hulppakket" dat officieel de drugsbestrijding tot doel heeft, maar in de praktijk aanstuurt op een militaire confrontatie met de guerrilla en het drugsprobleem exporteert naar de buurlanden. Ook de regionalisering van het conflict en de positie van de buurlanden Venezuela en Ecuador komen in deel II aan bod. ■

Bronnen:

www.cip.fuhem.es
www.cnnenespañol.com
 Le Monde Diplomatique
 De Wereld Morgen
 NACLA – Report on the Americas

Interessante links:

<http://members.tripod.com/farc> (webpagina van de FARC – inactief.)
<http://www.eln-voces.com/> (uitgebreide webpagina van het ELN)
<http://www.colombialibre.org/> (zeer uitgebreide

webpagina van de paramilitairen)

<http://www.presidencia.gov.co/webpresi/index2.htm> (officiële webpagina van de Colombiaanse regering)
<http://www.colombiareport.org/> (webpagina Colombia algemeen)
<http://www.nacla.org/> (webpagina van NACLA – Report on the Americas – Canadees tijdschrift over Latijns-Amerika)

¹ *Paradoxaal genoeg werd in de jaren '80 juist door de Amerikaanse inlichtingendienst CIA een handeltje opgezet met de Colombiaanse drugskartels, waarbij de winst integraal geïnvesteerd werd in de bewapening van de Contra's die het Sandinistische regime in Nicaragua moesten omverwerpen...*

² *Deze periode staat bekend als "La Violencia" of "Het Geweld".*

³ *Volgens het ELN bezit 85% van de boeren slechts 15 % van de totale landbouwgrond, terwijl de 1,3% rijkste grootgrondbezitters 48 % van de gronden bezitten.*

⁴ *FARC: 'Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia' of 'Revolutionaire Gewapende Strijders van Colombia'*

⁵ *ELN 'Ejército de Liberación Nacional' of 'Nationaal Bevrijdingsleger'*

⁶ *EPL: Ejército Popular de Liberación' of 'Volksbevrijdingsleger'*

⁷ *Velen onder hen hadden meegevochten ten tijde van de Cubaanse revolutie*

⁸ *"Tirofijo": "Hij die raak schiet". Naast een talentvol onderhandelaar was Manuel Marulanda ook een uitstekende soldaat-guerrillero.*

⁹ *O.a. de rechtspraak; criminelen worden door de FARC hard aangepakt, hetgeen reeds kritiek uitgelokt heeft bij verschillende mensenrechtenorganisaties.*

¹⁰ *De ecologische schade die dit voor gevolg heeft lokt heel wat kritiek uit bij de milieubewegingen en ngo's.*

¹¹ *De stijging van het aantal manschappen van de AUC verloopt recht evenredig met de stijging van de gecultiveerde oppervlakte coca-velden*

¹² *Zo verklaarde Carlos Castaño, de leider van de paramilitairen, dat de coca-boeren 60% van hun winst moeten afstaan aan de AUC.*

¹³ *Carlos Castaño, de leider van de AUC, geeft zelf toe dat soms hele dorpen worden uitgemoord; volgens hem gaat het echter om guerrillero's die zich verkleden als 'onschuldige dorpelingen'*

¹⁴ *Sinds 1985 hebben reeds meer dan 1.500.000 personen hun woning verlaten, vluchtend voor het – vooral paramilitaire – geweld.*

¹⁵ *Deze "sociale schoonmaak" is een fenomeen dat zich steeds meer en meer voordoet in alle Latijns-Amerikaanse grootsteden; meestal in nauwe samenwerking met lokale politie-eenheden.*

KOLONISATIE VAN PALESTIJNSE GEBIEDEN

| Ludo De Brabander |

Terwijl alle aandacht gaat naar het Palestijnse verzet en menigeen oproept om het geweld te staken, palmen het Israëlisch leger, joodse kolonisten en bulldozers bijna elke dag nieuwe grond in. Nog even en de volledige annexatie van de Palestijnse gebieden is een feit.

Shimon Pérès heeft altijd al de kunst verstaan om zich een imago van vredestichter aan te meten. Hij slaagde er zelfs in om de Nobelprijs voor de vrede in de wacht te slepen. Maar Pérès is vooral ook een kameleon, die zich in gelijk welke regering thuis voelt. Vanuit zijn nieuwe functie als minister van Buitenlandse Zaken, verdedigt Pérès nu het beleid van Ariel Sharon, die in mensenrechtenkringen een oorlogsmisdadiger wordt genoemd,

**Zoals gewoonlijk
geen woord over
het waarom van
het Palestijnse
verzet.**

o.m. omwille van diens verantwoordelijkheid in de massacres in het dorpje Qibya (1953) en Sabra en Shatila (1982). Pérès was begin april op rondreis door de EU om wat van Israël's verloren krediet terug te winnen. Tijdens zijn bezoek aan Parijs begin april 2001 zong hij evenwel het gekende Sharon-liedje: vooraleer er kan onderhandeld worden moeten de Palestijnen "stoppen met vechten en

Foto: Tineke D'haese

beginnen met praten.”¹ Vervolgens kregen de Parijse beleidsmensen Pèrès’ typisch ‘duiven’taaltje te horen: “Vanaf het ogenblik dat het geweld stopt zullen alle poorten opengaan. (...) Vandaag moeten we het gebroken vertrouwen herstellen”.

Zoals gewoonlijk geen woord over het waarom van het Palestijnse verzet. Terwijl de focus in politieke en mediakringen op het geweld ligt, wordt in alle stilte de kolonisatiepolitiek verder gezet: uitbouw en uitbreiding van de joodse nederzettingen en het onderling verbinden daarvan. Elke dag komt de regering dicht bij het uiteindelijke doel: de annexatie van de bezette gebieden. Ter illustratie, enkele feiten uit twee weken stille Israëlische veroveringspolitiek.

21 MAART: In het noorden van de Westbank beginnen Israëlische bulldozers Nazla te effenen. Nazla is eigendom van de familie Hamid en hoort bij dorpje Shofa. Nazla grenst aan de Israëlische kolonie Avni Hafiz en het lijkt erop dat Nazla nodig is voor de uitbreiding ervan.

21 MAART: Joodse kolonisten van Gav’ot (noordwesten van Hebron) ontwortelen 200 net geplante olijfbomen van de grond van Nabil Ibrahim Hamdan. Er volgen

niet betreden op straffe van een boete van 3.000 NIS (Shekel - ong. 30.000 fr.).

22 MAART: Bulldozers ontwortelen bomen en beschadigen enkele gebouwen waarin landbouwwerktuigen gestapeld liggen in het dorp Al-Khader, ten zuidwesten van Bethlehem. Vlakbij ligt de joodse nederzetting Ele’azer. De 700 bomen hoorden toe aan Palestijnse families.

27 MAART: Joodse kolonisten van Itamar, in de regio Nabloes, vernietigen 200 olijfbomen en effenen 200 dunom (1 dunom = 1000 m²) landbouwgrond die toebehoort aan Palestijnen van de dorpen Beit Fourik, Salem en Bait Dajan. Een van de boeren zegt dat Israëlische soldaten een week eerder zijn grond tot gesloten militaire zone hadden uitgeroepen. De kolonisten proberen hun nederzetting uit te breiden.

1 APRIL: Bulldozers van het Israëlische leger vernietigen 100 olijfbomen en effenen landbouwgrond die toebehoort aan het dorp Dair Istya in de buurt van Salfit. Doel is de omgeving van een weg (‘by-pass road’) tussen joodse nederzettingen ‘beveiligen’. De burgerlijke administratie geeft de families die eigenaar zijn van de

EEN MILJOEN PALESTIJNEN LEVEN ONDER DE ARMOEDEGRENS

De werkloosheid die in 1996 nog 23% bedroeg, zakte in de eerste negen maanden van 2000 tot 11%. Ondertussen is dit getal opnieuw gestegen tot 38%. Tijdens de maanden maart en april zal het aantal mensen met een inkomen dat onder de armoedegrens ligt, opgelopen zijn tot 50 procent; wat ongeveer één miljoen Palestijnen uitmaakt. Tussen 1 oktober 2000 en 1 januari 2001 werden 32% van de inwoners geholpen met voedingswaren door nationale en internationale humanitaire organisaties. De kost van de verzorging van de 11.000 gekwetsten en gehandicapten, evenals de schade aangebracht aan openbare en privé-gebouwen door het Israëlische leger, bedraagt honderden miljoenen dollar. (ads)

3 APRIL: Arhala Tzor, de voorzitter van de Raad van Joodse Kolonisten in Gaza, kondigt aan dat de minister van Defensie, Benjamin Eliezer (Arbeiderspartij) een beslissing heeft bevestigd om nieuwe wooneenheden te bouwen in de nederzetting Dogid, in Noord-Gaza. Shalom Samhon, de minister van Landbouw, verklaart dat hij de nederzetting zal voorzien van water aan “zeer lage prijs”.

5 APRIL: Onder de bescherming van het Israëlische leger starten bulldozers de werken voor een nieuwe by-pass road ten oosten van Ramallah.

5 APRIL: De regering kondigt de bouw aan van 496 nieuwe wooneenheden in de joodse nederzetting Ma’ale Adumin in de buurt van Jeruzalem en 200 in Alfe Menashe in de buurt van Kalkilya.

Vertrouwen?

¹ Le Monde 4 april 2001

Foto: Tineke D'haese

schermutselingen met de Palestijnen waarna Israëlische veiligheidstroepen interveniëren en de Palestijnen dwingen de plaats te verlaten. Nabil Ibrahim Hamdan wordt de volgende dag op het kantoor van de Burgerlijke Administratie geroepen waar men hem vertelt dat zijn grond een ‘gesloten militaire regio’ vormt. De volgende 5 dagen mag hij zijn grond

grond het order om binnen de week de regio te ontruimen.

1 APRIL: Israëlische bulldozers effenen 10 dunom grond in eigendom van een familie van het dorp Wad El-Rush in de buurt van Kalkilya. De grond is in beslag genomen en moet dienen voor de uitbreiding van de joodse nederzetting Elfe Marishe.

ISRAËL: OORLOG HEEFT VEEL AANHANGERS

| Ludo De Brabander |

De Intifadah kost de Israëlische regering handen vol geld. Israël lijkt nu ook belust op confrontatie met de Arabische buurlanden. Zou het kunnen dat Israël ook op het oorlogspad is omdat een verborgen agenda bepaalt dat het defensiebudget omhoog moet?

Onlangs vroegen de Israëlische Defensie-minister, Benjamin Ben-Eliezer en de Stafchef van het leger Shaul Mofaz, de minister van Financiën, Silvan Shalom om 3,9 miljard NIS (Shekel - ruwweg 39 miljard frank) extra vrij te maken bovenop het 36,4 miljard tellende defensiebudget om de kosten te kunnen dekken van de Intifadah de komende zes maanden (Ha'aretz, 17 april 2001). Een deel van dat bedrag, 900 miljoen NIS (Shekel - 9 miljard frank) was al om die dringende redenen uitgekeerd. De vorige premier en defensie-minister Ehud Barak had het Israëlische leger omwille van de Intifadah 2 miljard NIS (20 miljard frank) extra beloofd, maar het voortduren van de Intifadah vereist volgens het leger een additionele 1,9 miljard NIS.

BUDGET

De kans is groot dat de militairen grotendeels op hun wenken zullen worden bediend, enkele maanden eerder zouden ze hebben bot gevangen. Op 6 augustus 2000, anderhalve maand voor het uitbreken van de Intifadah (!) vroegen de militairen 1 miljard NIS extra nodig als voorbereiding op toekomstige botsingen met de Palestijnen. Hoewel op dat ogenblik de onderhandelingen met de Palestijnen niet echt vlot verliepen, was deze voorspelling toch wat verrassend. Barak was op dat ogenblik in elk geval niet van plan om het defensiebudget te laten stijgen. Het verdwijnen van de Israëlische troepen uit Zuid-Libanon in de zomer van vorig jaar en de dan nog altijd optimistische voorspellingen dat er een akkoord zou komen met de Palestijnen wat dan weer extra buitenlandse middelen zou losweken, maakten dat er zeker geen

behoefte was om meer aan defensie te besteden. Bovendien was er dringend vers geld nodig voor onderwijs, dat het met een bescheiden 26,9 miljard NIS moet stellen.

TOEVAL?

De weken daarna, liet het leger nog wat alarmerende kreten los: militaire bestellingen liepen gevaar en 17.000 jobs stonden op de helling. Op 28 september 2000 volgt het provocerende bezoek van Ariel Sharon aan Al-Aqsa in Jeruzalem onder stevige bewaking. De dag nadien werd de Palestijnse reactie op het bezoek, ongemeen hard neergeslagen. Er wordt met scherp geschoten en 7 Palestijnen vinden de dood. Toeval? De gebeurtenissen kwamen er voor het leger in elk geval op het goede ogenblik. De roep voor een stijging van het defensiebudget klonk almaar luider ook in politieke kringen. In november 2000 leverden de inlichtingendiensten een "angstaanjagend" rapport af: de Syrische steun voor de Hezbollah zou kunnen leiden tot een conflict op dat front, Iran agiteerde op de achtergrond en er waren Iraakse troepenbewegingen gesignaleerd aan de Jordaanse grens. Volgens de krant Yedio Aharonot was de centrale boodschap het proberen overtuigen van de minister van Financiën om het defensiebudget met 750 miljoen NIS extra te doen stijgen. Het Palestijnse Knesset-lid Azmi Bishara legt duidelijk een link tussen de agressieve aanpak en oorlogstaal van het leger en het lobby om het defensiebudget te laten stijgen: "Ze konden de minister van Financiën niet overtuigen om meer van het budget te geven aan het leger, dus praten ze oorlogstaal en lekken ze in de media de mogelijkheid dat er oorlog met Syrië

komt." Syrië is nochtans helemaal geen partij voor het Israëlische leger en daarom zeker niet gediend met een gewapend conflict. De hele zaak lijkt inderdaad verdacht veel op - een geslaagde - self-fulfilling prophecy.

Om meer van het budget aan het leger te geven praten ze oorlogstaal.

VS-STEUN

Israël wordt nochtans al royaal bediend door de VS. Op dit ogenblik krijgt de Israëlische regering jaarlijks 3 miljard dollar steun uit de VS-pot voor buitenlandse hulp. 1,8 miljard dollar (ongeveer 80 miljard frank) daarvan gaat naar militaire steun, de resterende 1,2 miljard frank is economische steun. Helemaal aan het einde van het Clinton-tijdperk, op 19 januari 2001 tekenen de Israël en de VS een 'Memorandum of Understanding' (MOU). Het gaat om een officiële verklaring die de VS engageert om de militaire steun aan Israël te verhogen en in ruil de economische steun te verminderen gedurende de komende 10 jaar. De economische steun zou (te tellen vanaf 1999) jaarlijks met 120 miljoen dollar uitdoven. De militaire steun moet met 60 miljoen dollar doen stijgen. Tegen 2008 is voorzien dat de militaire steun aan Israël uiteindelijk 2,4 miljard dollar zal bedragen. ■

VZW CORPORATE FUNDING PROGRAMME - HET NIEUWE MISSIEWERK VAN DE BELGISCHE BEDRIJFSWERELD

| Antoine Uytterhaeghe |

De laatste tijd is er nog al wat te doen geweest in de Belgische ngo-wereld rond het opzetten van de vzw Corporate Funding Programme (CFP). Deze "bedrijfs giftenbank" is een samenwerkingsverband tussen de "fine fleur" van de Belgische ondernemingen (Bekaert, Corona-Lotus, Interbrew, Koramic, Building Products, Sidmar, Siemens en Union Minière) en zes ontwikkelingsorganisaties. De zes derdewereldngo's, die het liefdesnestje met de top van de Belgische bedrijfswereld willen delen zijn: ACT, Broederlijk delen, FOS/socialistische solidariteit, Oxfam-solidariteit, Vredeseilanden-Coopibo en Wereldsolidariteit.

ETHISCH REVEIL

Eerlijk gezegd, ik heb twee keer moeten slikken voor ik het kon geloven dat dit wonder zich heeft voltrokken tussen twee werelden die voordien zeer argwanend tegenover elkaar stonden.

Om de ngo-wereld over de streep te trekken verklaarde Fons Verplaetse, de voorzitter van het CFP en gewezen voorzitter van de Nationale Bank, dat hij diep getroffen is door het ethisch reveil bij de Belgische bedrijfswereld.

Van deze verandering of dit reveil bij het Belgische patronaat hebben diegenen die zich met de sociale of derdewereldproblematiek bezig houden nog niets gemerkt. Of er scheelt iets met onze ogen en moeten we dringend een oogarts raadplegen, of Fons Verplaetse wil ons iets voorspiegelen. Wil hij de bedrijfswereld een verheven rol toebedelen als stichter van een nieuw missiewerk, waarvan hij dan de abt-primaat is, om de humane boodschap van de neoliberale markt uit te dragen? Dit doet ons terug denken aan de 19^e eeuw. Toen deelde het patronaat aalmoezen uit aan de armen met de winst die ze maakten op de rug van hun arbeiders. Is het CFP hier geen geglobaliseerde versie van?

Aan het ethisch reveil van de bedrijfswereld kan men m.i. moeilijk geloof hechten als we zien hoe ze zich in eigen land en elders in de wereld gedragen. Hoe gaat men bij de genoemde ondernemingen hier in het Noorden om met arbeiderseisen of milieurespect? Met

het zwaar beladen koloniaal verleden van onderdrukking en haar botte houding tegenover de werknemers in eigen land stellen we ons ernstige vragen over het ethisch reveil van zeg maar Union Minière. Bekaert is ook al geen voorbeeld van sociale onderneming, levert graag prikkeldraad aan ondemocratische regimes, laat de mensen in haar vestigingen in het buitenland onder verschrikkelijke werkomstandigheden werken en verbiedt de arbeiders zich bij een vakbond aan te sluiten. Siemens, een andere deelnemer aan de CFP-club is met haar zwaar oorlogsverleden ook geen toonbeeld van menselijkheid. Nu is deze ondernemersgroep actief in de hoog technologische wapenindustrie. (De Siemensgroep levert o.a. een bijdrage aan geavanceerde radarsystemen van de Amerikaanse bewapeningsproducent Northrop Grumman Corporation, en aan het verlengen van de onderwatercapaciteit van de klasse-214-duikboot van Howaldtswerk-Deutsche Werft AG.)

Daarnaast lijkt het me interessant na te gaan welke de concrete gevolgen zijn in een bepaalde regio van het optreden van deze multinationale ondernemingen. Het zou bijvoorbeeld best kunnen dat een lokale brouwerij die door Interbrew wordt overgenomen, goed boert en een correcte tewerkstellingspolitiek volgt. Maar wat zijn de gevolgen voor de rest van de maatschappij: worden andere lokale brouwerijen niet uit de markt geduwd

door de efficiëntere Interbrew-dochter? Welke invloed heeft uiteindelijk deze "Noordelijke investering" op de tewerkstelling in het gebied?

Wij moeten de ngo-wereld niet voorschrijven met wie ze naar bed wil gaan, maar het mag ons niet beletten om onze bezwaren en opmerkingen te maken.

De laatste jaren liggen de grote multinationale ondernemingen onder vuur in progressieve kringen. Ze worden voortdurend geïsoleerd als één van de belangrijkste oorzaken voor de grote sociale problemen op onze planeet. In de protesten tegen de neoliberale mondialisering worden ze geïsoleerd als de motor voor afbraak van bijvoorbeeld gezondheids- of voedselveiligheid. Men zou kunnen zeggen dat de ideologische strijd tegen het groot-kapitaal zich van uit de fabrieken en ondernemingen verplaatst heeft naar dit anti-globaliseringsterrein. De meeste verlichte vertegenwoordigers van de multinationale ondernemingen menen daar op korte termijn een antwoord te moeten op geven. Hun aandeelhouders eisen van hen ook een positieve boodschap naar de gemeenschap toe. Beter nu kort op de bal spelen dan te wachten tot die heterogene groepen van Seattle, Praag of Porto Alegre een meer voldragen alternatief kunnen uitwerken. Verklaringen rond ethische betrokkenheid van de ondernemerswereld met de samenleving vormen daar het kerngedeelte van.

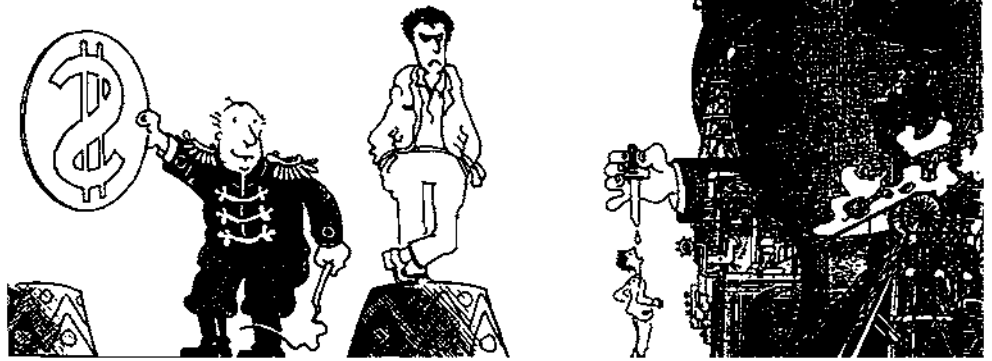
Dat protest veroorzaakt voor hen ook

een imagoprobleem. Door het opzetten van het Corporate Funding Programme zoekt de Belgische bedrijfswereld zichzelf een "sociaal label" toe te kennen. Dat is voor hen in deze woelige (concurrentie) tijd interessant, zo hebben ze een humane verpakking om hun samenlevingsmodel te blijven verkopen. Voor diegenen die een rechtstreekse band met het publiek nodig hebben voor hun verkoop komt dit neer op een zeer doelgerichte publiciteitscampagne naar een moeilijker te bereiken segment van de consumenten (de kritisch ingestelde solidaire burger). Voor sommigen in de bedrijfswereld wordt het CFP aldus een opsmukoperatie, door kruimels weg te schenken van de miljardenwinsten die de multinationale ondernemingen jaarlijks realiseren. Fons Verplaetse hoopt jaarlijks enkele honderden miljoenen bijeen te scharrelen. Vergeleken met de buitensporige grote winsten van de grote Belgische ondernemingen, is het resultaat van de inzameling zeer pover.

GELOOFWAARDIGHEID

Wat zal de houding van de ngo's zijn, die samen met de patrons in zee gaan, wanneer er een sociaal conflict uitbreekt bij één van de bedrijven van de CFP-club leden? Gaat men de kant kiezen van de werknemers of zwijgt men omwille van het geld en het samenwerkingsverband? Is het niet de taak van de ngo's om een tegenmacht op te bouwen tegen de heersende machtsgroepen? Leveren de ngo's die samen met het patronaat het bed delen, hier niet een ideologische steun aan de bedrijfswereld, en aan de kapitalistische vrijemarkteconomie? De ongelijkheid, onderdrukking en uitbuiting dreigt hierbij slechts een te bestrijden uitwas te worden, terwijl het economisch bestel zelf blijft buiten schot. Gaan ze daarmee niet de weg op van een idealistische analyse die meent dat het basisbeleid van een onderneming staat of valt met de goede inborst van de ondernemer? Alsof er geen dwingende concurrentie zit in ons vrijmarktsysteem, waarbij de onderneming gewoonweg verplicht wordt alles te doen om een absolute maximalisering van de winst te

bereiken, op gevaar af van de vrijemarktkaart geveegd te worden.

Hoe geloofwaardig blijft de strijd van de ngo's voor de Tobintaks, als men weet dat de financiële afdelingen van de grote multinationals een voorname rol spelen in de financiële speculatie, die oorzaak is van zoveel menselijk leed? Hoe zullen de ngo's die in het project gestapt zijn reageren tegen de voortschrijdende privatisering, deregulering en het neoliberalisme, met als resultaat dat de behoeften van de niet-koopkrachtige nog minder kunnen worden bevredigd, dan de gaten in het sociaal vangnet alsmaar groter worden?

PRIVATISERING

Laten we niet uit het oog verliezen dat, wanneer de bedrijfswereld via CFP aan de kar trekt, dit kadert in de neoliberale logica. Als kampioenen van de vrije markt, willen de ondernemingen dat alles geprivatiseerd wordt, ook de ontwikkelingssamenwerking. De laatste jaren heeft de ngo-wereld zich steeds afgezet tegen de gebonden ontwikkelingshulp, waardoor de bedrijfswereld haar greep op de ontwikkelingssamenwerking gestaag verloor. Bijgevolg wil ze terug haar invloed op de besteding van het

Leveren de ngo's die samen met het patronaat het bed delen, hier niet een ideologische steun aan de bedrijfswereld, en aan de kapitalistische vrijemarkteconomie?

Is het deze ngo's om het geld te doen, zoals het weekblad Trends in zijn uitgave van 11 november uitdrukte, 'Hoeven de financiële oproepen bij de burgers niet meer? Dreigt de ngo-wereld daarmee niet meer afstandelijkheid ten opzichte van de burger te creëren? En zo meteen ook niet langer de kans meer te hebben om dit financiële aspect aan een politiek terrein te koppelen, waardoor de geïnteresseerde burger druk uitoefent op de beleidsmensen?

ontwikkelingsgeld heroveren. Hierbij is een belangrijke en onafhankelijke rol van de staat voor hen een rem.

Het is niet denkbeeldig dat het CFP in de toekomst groter gewicht krijgt. Dit zou wel eens het begin kunnen zijn van een bepaalde soort privatisering van de ontwikkelingssamenwerking die dan volledig geïnstrumentaliseerd zou kunnen worden voor de belangen van de buitenlandse investeerder in het Noorden. Ontwikkelingssamenwerking zou dan vooral de stabiliserende omgevingsfactor

moet vormen om een zo voordelig mogelijk ondernemingsklimaat te scheppen. Het gevaar is dan ook zeer groot dat de ontwikkelingshulp nog meer dan vroeger een verlengstuk zal worden van onze buitenlandse handel.

De multinationals zijn geen liefdadigheidsinstellingen, de reden van hun bestaan is het streven naar maximale winst. De ngo-wereld moet zich over de ware aard van de bedrijfs wereld geen illusies maken. Willen we de armoede en de steeds groter wordende kloof tussen rijk en arm aanpakken, dan moeten we de oorzaken bestrijden en structurele verandering nastreven. Het CFP is een public-relations-orgaan waar de bedrijven hun "slecht geweten" afkopen. De ngo's verkopen hun goede reputatie voor enkele aalmoezen. De tafelresten die de rijken in alle gulheid willen uitdelen veranderen niets aan het systeem van de concentratie van rijkdom en armoede.

FONDSENWERVING

De vraag stelt zich voor de ngo's, wat zij het belangrijkste achten: de principes of overleven in afhankelijkheid.

Als het voor de ngo's om het geld te doen is, dan moeten ze niet bij de grote multinationals aankloppen. Ze moeten van de staat en de politieke wereld eisen dat deze eindelijk voldoet aan wat ze reeds 30 jaar beloven: de besteding van 0,7 procent van het BNP aan ontwikkelingssamenwerking. Dat geld kan ze gemakkelijk verzamelen onder de vorm van een heffing op de grote bedrijfswinsten. Eindelijk de 0,7 procent van het BNP voor ontwikkeling afdwingen brengt meer op dan de enkele miljoenen van de Belgische bedrijfs wereld.

Deze strategie rond de "nieuwe ethiek van ondernemingen" is geen uitvinding van de grote Belgische bedrijven en Fons Verplaetse, men vindt ze ook terug op international vlak.

Tijdens de bijeenkomst van de G7 in Genua (juli 2000) wilden ze aan duizend grote multinationals vragen een half miljard \$ te storten in een fonds voor gezondheidszorg in de ontwikkelingslanden. De staatsleiders beloofden ook een duit in het zakje te

doen. In het beloven zijn onze wereldleiders zeer genereus, het waar maken van de beloften is een ander paar mouwen. Kofi Annan kan meepraten over hoe de regeringen hun financiële verplichtingen niet nakomen. Is het daarom dat hij zich sedert een paar jaar tot de financiële en bedrijfs wereld richt om samen met de VN een wereldwijd "Global Business Compact"-verdrag uit te werken? Ook tijdens de jaarlijkse vergadering van de economische en financiële "fine fleur" van onze planeet in Davos, deed hij wederom een beroep op het ethisch reveil van de club. Volgens de VN-secretaris is samenwerking met de particuliere sector geen optie maar een noodzaak. Hierdoor wordt Kofi Annan de verdediger van de vrijemarkteconomie en het neoliberalisme. Hij zet de deur open voor de greep van het groot kapitaal op de

VN-instellingen en maakt ze ondergeschikt aan de strategie van de globale bedrijfs wereld. Kortom het zullen niet meer de lidstaten zijn die het beleid bepalen maar de multinationale economische en financiële groepen.

De eventuele 500 miljoen \$ die een multinationale onderneming op tafel zou leggen om een fonds te spijsen voor de ontwikkelingslanden betekent niets wanneer we weten dat ze miljarden uitgeven om een concurrent op te kopen. De multinationals hebben alleen maar oog voor hun eigen beïangen en het realiseren van een zo groot mogelijke winst. Uitingen van generositeit laten ze aan hun aandeelhouders over, indien deze daar zin in hebben.

De instroom van langlopend buitenlands kapitaal in de 43 armste ontwikkelingslanden is volgens UNCTAD

GELD VOOR ONTWIKKELING

Wat de rijke lidstaten van Organisatie voor Economische ontwikkeling (OESO) in 1999 netto uitgaven voor ontwikkeling in miljarden frank.

Landen	Bedrag
Japan	672,09
Verenigde Staten	401,41
Frankrijk	247,16
Duitsland	242,16
Verenigd Koninkrijk	149,16
Nederland	137,31
Italië	79,40
Denemarken	75,90
Canada	74,58
Zweden	71,51
Noorwegen	60,10
Spanje	59,66
Australië	42,99
Zwitserland	42,99
België	33,34
Oostenrijk	23,35
Finland	18,43
Portugal	12,28
Ierland	10,97
Griekenland	8,34
Nieuw-Zeeland	5,70
Luxemburg	5,26

Bron: OESO 1999

ONTWIKKELINGSHULP UIT DE RIJKE LANDEN

Wat de overheid uit de rijke landen aan ontwikkelingshulp in procent tot hun bruto nationaal product besteden.

Landen	% tot hun BNP
DENEMARKE	1,01
Noorwegen	0,91
Nederland	0,79
Zweden	0,79
Luxemburg	0,70
Frankrijk	0,39
Japan	0,35
Zwitserland	0,35
Finland	0,33
Ierland	0,31
België	0,30
Canada	0,28
Nieuw-Zeeland	0,27
Australië	0,26
Duitsland	0,26
Oostenrijk	0,26
Portugal	0,26
Spanje	0,23
Italië	0,15
Verenigd Koninkrijk	0,10

Bron: OESO 1999

De instroom van langlopend buitenlands kapitaal in de 43 armste ontwikkelingslanden is volgens UNCTAD sinds 1990 met 25 procent in nominale termen gedaald, houden we rekening met de inflatie dan is het 40 procent in reële termen. Driekwart van de buitenlandse investeringen gaat naar de rijke ontwikkelde landen, omdat daar de grootste winst te rapen valt. Bepaalde landen uit het Zuiden in Azië, die voor de multinationals interessant zijn, krijgen meer buitenlandse investeringen dan gans Afrika te samen.

sinds 1990 met 25 procent in nominale termen gedaald, houden we rekening met de inflatie dan is het 40 procent in reële termen. Driekwart van de buitenlandse investeringen gaat naar de rijke ontwikkelde landen, omdat daar de grootste winst te rapen valt. Bepaalde landen uit het Zuiden in Azië, die voor de multinationals interessant zijn, krijgen meer buitenlandse investeringen dan gans Afrika te samen.

ROES

De indruk ontstaat dat de ngo's die scheep gaan met het CFP, zodanig in de roes van tevredenheid geraken omdat hun kas via dit kanaal gespijst kan worden, dat ze niet eens meer luisterden naar de uitspraken van de vertegenwoordigers uit de bedrijfswereld. Zo verklaarde Karel Vinck, het opperhoofd van Union Minière: "Voor we willen investeren, moet er stabiliteit zijn. We kunnen ons niet laten chanteren. Er moeten regimes zijn die zeer positief

staan tegenover de onderneming en de vrije markt". De mensenrechten moeten hier dienen als verpakking, de ontwikkelingshulp herleid wordt tot een lapmiddel om dit alles verkocht te krijgen aan de civiele maatschappij. Om dit te verkopen heeft de bedrijfswereld de hulp nodig van de ngo's die bij de burger nog op krediet kunnen rekenen.

De multinationals, de internationale financiële instellingen zoals Wereldbank - IMF en WTO en de Belgische bedrijfswereld, verwachten van de ngo-wereld dat zij de deugden van het neoliberalisme en de vrije markt uitdragen in de landen van het Zuiden. M.a.w. ontwikkelingssamenwerking moet alleen nog maar dienen om het maatschappelijk terrein voor te bereiden om de (buitenlandse) onderneming zo gunstig mogelijk te laten opereren.

Dit alles doet denken aan de missionarissen die de koloniale veroveraars op hun tochten vergezelden om er de deugden van

de christelijke beschaving te gaan verkondigen. Zo hopen ze de beweging voor de Tobintaks, voor een betere en eerlijkere handel, of de anti-globaliseringsbeweging te kunnen ontkrachten.

Bovendien moeten we enkele vragen stellen bij de centrale optiek van dit initiatief om de KMO-sector in de derde wereld te stimuleren. Ligt er ook daar geen belang voor de multinationale ondernemingen? Zien ze in deze KMO's toekomstige onderaannemers voor hun activiteiten in bepaalde landen? Zien ze de KMO-sector als een interessant testgebied om bepaalde productie-initiatieven te ontwikkelen die na een (altijd) moeilijke opstartfase en enige ervaring eenvoudig kan worden overgenomen? Kwestie van het risico niet zelf te moeten dragen?

WOORDEN EN DADEN

Zij die geloven dat het CFP een vooruitgang is in de strijd tegen armoede en uitsluiting raden we aan nog 's de brief van Pierre Galand, gewezen secretaris van Oxfam-België, te lezen toen hij ontslag nam uit de werkgroep tussen ngo's en Wereldbank (eind 94).

In dit schrijven beklemtoont Galand dat van de mooie woorden en beloften van de Wereldbank niets in huis is gekomen, integendeel. De schrijver van deze brief stelde vast dat de opgelegde politiek van structurele aanpassingen de sociale dumping verhoogde en dat de getroffen landen zonder verdediging op de wereldmarkt gegooid werden. Ook blijft zijn vraag actueel, waarom dergelijke mooie woorden samen gaan met een schandalige praktijk?

Het CFP is een public-relations-instrument om de wereld te laten geloven dat met geld en investeringen de problemen van de derdewereldlanden kunnen opgelost worden. Dat ontwikkeling slechts weggelegd is voor zij die zich competitief op de markt gooien. Voor hen die dit maatschappijmodel weigeren is slechts armoede weggelegd.

Het CFP is geen humaan project, het is een instrument in dienst van een groei-model gebaseerd op competitie en uitbuiting, niet op solidariteit en samenwerking. ■

INDIA: HOOGTECHNOLOGISCHE VOORUITGANG ?

| Roel De Coninck |

Recent komt India niet alleen meer in de actualiteit omwille van haar ontwikkelingsproblemen, maar doet ze dit vooral met de wetenschappelijke activiteiten die ze stelselmatig opbouwt. Wat is er aan de hand? Kan de Indische wetenschap als een krik de benarde en ontwrichte economie van dit land tot het niveau van de westerse landen tillen? Een kort overzicht.

Reeds geruime tijd praat men in het westen over de enorme informatie-technologische expansie in India, dat op dit terrein een solide reputatie opbouwde. Het land telt nu 600.000 informatici, tewerkgesteld in onderzoekscentra en multinationals. Dit lijken erg mooie cijfers, maar qua uitvoer vertegenwoordigt deze sector al bij al slechts een waarde van 1% van het B.B.P.¹, en het is dus weinig waarschijnlijk dat krachtsinspanningen van de IT-sector het land uit de onderontwikkeling zullen kunnen sleuren. Bovendien vestigen de recente westerse beursdalingen weinig hoop op een grote toename. De concurrentie is groot.

BIOTECHNOLOGIE

Er is duidelijk meer nodig, en India laat blijken dat het op meer dan één paard heeft gewed. Wist u dat India ook in de biotechnologie heel sterk staat? Heel wat geneesmiddelen zijn niet lucratief genoeg voor de westerse farmaceutische nijverheid, omdat ze enkel ziektes betreffen die in ontwikkelingslanden voorkomen, en dus weinig winst zouden opleveren.² Malaria is een van die ziektes, en India heeft een grote groep deskundigen aan het werk gezet, die binnen afzienbare tijd een vaccin tegen malaria test. Het land heeft per jaar ongeveer 250 miljoen dosissen vaccins tegen hepatitis B nodig. Omdat westerse bevoorrading te duur was, heeft Bharat Biotech een nieuw en goedkoper productieprocédé ontwikkeld. Ook op het vlak van aangeboren aandoeningen leveren Indische wetenschappers baanbrekend werk. Dergelijke successen wekken in India de hoop op niet langer meer af te hangen van onze farmaceutische industrie.

GENTECHNOLOGIE

Ook de genetische technologie is India niet onbekend. Als antwoord op de bezorgdheid van de milieuorganisaties over de controle op de verspreiding van de nakomelingen van genetisch gemanipuleerde gewassen, werkt het ICGEB (International Centre for Genetic Engineering and Biotechnology) te New Delhi aan een oplossing. Die zou er uit bestaan de gewenste modificaties niet aan te brengen in de zaadcellen van de planten, maar in de bladgroenkorrels, zodat de wijzigingen niet ongecontroleerd worden doorgegeven in het zaad van de gemanipuleerde planten.³ Deze methode staat echter nog in de kinderschoenen, en het is lang niet zeker dat ze een haalbare en betaalbare oplossing zal bieden voor de mogelijke milieugevolgen. De genetisch-wetenschappelijke stimulansen in India komen er vooral onder invloed van Monsanto, de grootste pesticiden- en GGO-producent ter wereld.⁴ Ethisch staven zij de genetische manipulatie met de argumenten dat GGO's de honger uit de wereld kunnen helpen, en milieuvriendelijker zijn. India springt mee op de genetisch gemanipuleerde trein richting welvaartstoekomst, maar gaat wel aan belangrijke zaken voorbij. Ten eerste is het nog niet bewezen dat GGO's voor een meeropbrengst per hectare zorgen. Ten tweede maken GGO's de boeren afhankelijk van multinationals, die de zaden moeten leveren, en dit terwijl het financiële voordeel enkel naar die multinationals gaat. En tenslotte wordt het milieu er niet beter van, omdat het overgrote deel van de GGO's moet gebruikt worden met de bijpassende

onkruidverdelger, zodat het pesticidengebruik niet afneemt. India onderschat de problemen die de genetisch gemanipuleerde productie zal voortbrengen, en zal er voor moeten waken dat de gevolgen het land niet nog dieper in de afgrond duwen.

BRAINRAIN

Heel wat in India gevormde wetenschappers (vooral informatici en biologen) gaan in het buitenland werken, de zogenaamde 'brainrain'. Vooral voor de IT-sector zijn de cijfers hallucinant: Op dit moment werken er 500.000 Indische informatici in de VS, en hun aantal neemt jaarlijks toe. De Indische overheid stelt dat haar reserve groot genoeg is – jaarlijks 150.000 nieuwe wetenschappers. Maar waarom neemt het land dan maatregelen om de brainrain in te tomen? Wetenschappers die naar het buitenland verhuizen, moeten nu zelfs hun studies terugbetalen aan de overheid. Dit wijst er duidelijk op dat India geen vertrouwen heeft in de situatie.

De terugval in de IT-economie, de economische – en milieugevolgen van de GGO's, en de brainrain zorgen er voor dat India meer dan de wetenschap zal nodig hebben om het land te redden. ■

¹ Bruto Binnenlands Product

² Cf. Vrede Nr. 348, p. 3.

³ www.biotechnowledge.com
www.greenpeace.be
ww

⁴ www.monsantoindia.com
www.greenpeace.be

582 MILOEN DOLLAR

De VS heeft ondanks de belofte van de Clinton administratie haar bijdrage voor de VN niet betaald. Dat heeft, volgens bepaalde interne bronnen, bij bepaalde lidstaten tot heel wat ergernis geleid. De beloofde som als aandeel uit het achterstallige bedrag van 582 miljoen dollar is tot op heden nog niet op de rekening van de VN overgeschreven. Het probleem van de achterstallige VS-betalingen zal dus nog een lange tijd de verdere discussie vertroebelen..

Het totaal van de niet betaalde bijdragen van de VN-lidstaten is van 1,76 naar 2,26 miljard dollar gestegen.. Uit deze cijfers blijkt dat de VS een grote verantwoordelijkheid dragen voor de benarde financiële situatie van de VN. Op het einde van het jaar 2000 waren 141 lidstaten hun financiële verplichtingen in het werkingsbudget nagekomen. 27 landen waren met de huidige jaarbijdrage nog niet in orde en 189 hadden meer dan een jaar achterstand. Het totaal verschuldigde bedrag van de niet betaalde bijdragen van het gewone werkingsbudget bedraagt 222 miljoen dollar, 22 miljoen minder dan het vorige jaar. Het aandeel VS in deze verschuldigde som bedraagt 165 miljoen dollar of 74 procent, Brazilië heeft een achterstand van 22 miljoen dollar of 10 procent, Argentinië staat voor 12 miljoen dollar in het krijt of 5 procent. Deze drie staten vormen 89 procent van de niet betaalde bijdragen van de VN, 43 andere landen zijn goed voor de 11 procent van de niet betaalde financiële verplichtingen in het werkingsbudget van VN.

Wat nog meer doorweegt is, dat voor de vrede handhavende operaties, de achterstand ongeveer 2 miljard bedraagt. De VS alleen heeft hier een financiële schuld van 1,14 miljard staan; dat is 58 procent van het deficit. Een gelijkaardig beeld vindt men bij het tekort van het Internationaal straffhof van de VN, ook daar heeft de VS een schuld van 26 procent . Daar Washington eenzijdig haar bijdrage voor vredeshandhavende maatregelen heeft gereduceerd van 28 naar 25 procent, en duidelijk geen aanstalten maakt deze beslissing te wijzigen, verhoogt gevoelig de achterstanden van Washington.

Men kan zich dan ook de vraag stellen of dit niet een bewuste politiek van VS is zo de werking van VN te ondergraven, zo kan zich Washington met zijn bondgenoten op wereldvlak beter als de enige macht te

profiëren die in staat is "stabiliteit en vrede" te verzekeren. (A.U.)

Bron:

- Die Welt
- VN-inetrenet: www.un.org

VZ ZENDT HAAR ZONEN UIT

Waar haar troepen gelegerd zijn

EUROPA	GETAL STERKTE	PERZISCHE GOLF	GETAL STERKTE	OOST-AZIË	GETAL STERKTE
VAREND PERS.	3.800	VAREND PERS.	14.800	VAREND PERS.	23.400
IJSLAND	1.600	KOEWAIT	4.600	JAPAN *	40.200
V.K.	11.200	BAHREIN	1.000	ZUID-KOREA **	36.400
BELGIË	1.600	SAOUDIË ARABIE	7.400	ANDERE LANDEN	1.200
SPANJE	2.000	ANDERE LANDEN	1.900	OOST-AZIË	
				SUBTOTAAL	101.400

DUITSLAND	69.200	PERZISCHE GOLF			
ITALIË	11.200	SUBTOTAAL	29.400		
BOSNIË	5.700				
SERVIË (KOSOVO)	5.400				
TURKIJE	2.000				
EUROPA	117.600				
SUBTOTAAL					
ANDERE REGIO	9.400				

* De VS heeft 20.000 mariniers gelegerd op het eiland Okinawa.

** De VS heeft in Zuid-Korea 37.000 militair personeel gelegerd - Het zg. VN-commando in Zuid-Korea is maar een vijgenblad voor de militaire positie van Washington in het land.

Het Zuid-Koreaanse militaire complex is zeer nauw verbonden met de VS-defensie industrie.

De militaire aanwezigheid van de VS in de regio van de Stille Oceaan kost jaarlijks 42 miljard US.\$.

ONDERVEREDELING VOLGENS LEGERONDERDEEL

- 103.600 LUCHTMACHT
- 64.400 ZEEMACHT
- 329.400 MARINE KORPS
- **GLOBAAL TOTAAL 257.800 MANSCHAPPEN**

Als de VS haar militair leiderschap over de NAVO wil behouden dan moet het deelnemen aan moeilijke en gevaarlijke operaties zoals in de Balkan.

Werken in vrijhandelszones

DOSSIER

GLOBALISERING

| Wouter De Vriendt - Jan Dreezen - André De Smet |

Er zijn van die woorden die door iedereen worden gebruikt, die zelfs centraal gesteld worden in teksten of redevoeringen, zonder dat ze een algemeen aanvaarde omschrijving of definitie hebben gekregen. "Globalisering" is daar een voorbeeld van.

In dit dossier brengt Wouter De Vriendt ons eerst een theoretische benadering van het begrip met twee duidelijke elementen. Vooreerst wijst hij op de internationalisering van de productie en het financiekapitaal. Ten tweede, heeft hij het over de achteruitgang van de nationale overheid als maatschappelijke autoriteit.

Dit dossier krijgt vervolgens een actualiteitsgerichte aanvulling met bijdragen van André De Smet en Jan Dreezen. Zo hebben we het dan over de concrete sociale gevolgen op ondernemingsvlak en over de rechtzaak tussen de farmaceutische industrie in Zuid-Afrika.

GLOBALISERING: EEN THEORETISCH PERSPECTIEF

I Wouter De Vriendt |

FWO-aspirant verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB)

Het globaliseringsdebat laakt doorgedreven conceptualisatie. Internationale Politieke Economie (IPE), en meer bepaald Kritische Theorie, moeten ons in staat stellen het begrip "globalisering" theoretisch wat steviger te onderbouwen. Deze Kritische Theoretische analyse maakt bovendien meteen duidelijk welke politieke implicaties het neoliberale globaliseringsfenomeen met zich meebrengt.

De aanleiding voor dit artikel situeert zich in het brede maatschappelijke debat omtrent globalisering. De aandacht gaat dan vooral uit naar de vaak perverse sociaal-economische implicaties van de neoliberale globalisering zoals deze ons door internationale organisaties zoals de WHO (*Wereldhandelsorganisatie, red.*) of de OESO (*Organisatie voor Economische en Sociale Ontwikkeling, red.*) wordt opgedrongen. In deze bijdrage laten we deze problematiek onbesproken en verleggen we de aandacht naar een tweetal elementen die in het huidige debat onvoldoende aan bod komen. Ten eerste, conceptualisering en theoretisering van het begrip "globalisering". Dit lijkt misschien evident, maar is het niet. Het begrip globalisering wordt te pas en te onpas gebruikt en in academische kringen stelt men zich dan ook terecht vragen bij de wetenschappelijke relevantie en bruikbaarheid ervan. Zo is er bijvoorbeeld allesbehalve eenduidigheid over de vraag wat globaliseringprocessen inhouden en of er wel een onderscheid kan worden gemaakt met eerdere internationalisering- en mondialiseringfenomenen. Ten tweede is het zo dat de politieke en beleidspolitieke implicaties van globalisering vaak onderbelicht blijven. Globalisering brengt een aantal verschuivingen in autoriteit met zich mee die een bedreiging vormen voor ons democratisch waardestelsel. De klassieke staatsinstellingen (die de agenda bepalen en de beslissingen nemen) verliezen aan belang tegenover niet-staatelijke actoren die minder makkelijk democratisch te controleren zijn.

Om het begrip "globalisering" in te vullen en na te gaan wat de beleidspolitieke consequenties zijn, dienen we een theoretische keuze te maken. Het concept is immers meerduidig en allesbehalve evident. We kiezen ervoor om een beroep te doen op een specifieke stroming binnen de Internationale Politieke Economie (IPE): de neo-gramsciaans geïnspireerde Kritische Theorie. In hetgeen volgt, zullen we zien dat Kritische Theorie in staat is om "globalisering" beter te conceptualiseren en dat ze

duidelijk maakt welke de nefaste implicaties zijn van globalisering op beleidspolitiek vlak.

De verhoogde mobiliteit zorgt erover dat de staten met de minste belemmerende reguleringen het meeste kapitaal kunnen aantrekken.

METATHEORETISCHE ACHTERGRONDEN VAN KRITISCHE THEORIE

Laten we onze aandacht vestigen op een aantal uitgangspunten van Kritisch Theoretisch onderzoek. We zien onmiddellijk dat Kritische Theorie goed gewapend lijkt om een dynamisch en veranderlijk onderwerp als globalisering aan te pakken. Qua ontologie (*leer van het zijn, red.*) bestaat er niet de minste twijfel: het productieproces staat centraal. Het productieproces creëert de materiële basis voor alle sociale bestaansvormen: de wijze waarop de menselijke inspanningen in het productieproces georganiseerd worden, heeft zijn invloed op alle andere aspecten van het sociale leven. Hiermee wordt niet gezegd dat ideeën en ideologie geen rol spelen. Het zou inderdaad verkeerd zijn om Kritische Theorie af te doen als een zoveelste materialistisch-objectivistische, marxistisch geïnspireerde filosofie. De methode is eerder holistisch (*of globaler, red.*) van aard, wat niet betekent dat Kritische Theorie zich exclusief op structuren richt en actoren volledig verwaarloost. Toch is de scope grootschalig en geschikt voor onderzoek naar brede processen zoals globalisering. We spreken over globalisering, dus we spreken over *verandering*. Globalisering is immers een proces dat *beweegt*, het is allesbehalve een statisch gegeven. Precies daarom kunnen we in navolging van Emanuel Adler stellen dat het waarschijnlijk nuttiger is om *theories of becoming (worden, red.)* dan *theories of*

being (zijn, red.) te gebruiken.

Robert Cox, misschien wel de meest invloedrijke Kritische theoreticus, onderscheidt Kritische Theorie van *problem-solving* (*probleemoplossende, red.*) theories. Deze laatste beschouwen de bestaande instituties en machtsverhoudingen als het gegeven kader waarbinnen problemen worden aangepakt. De bestaande situatie wordt als dwingend ervaren en problemen dienen opgelost te worden met als enig doel de gegeven en bestaande instituties en machtsverhoudingen opnieuw vlot te laten functioneren. Alle variabelen buiten dit dominante kader worden door problem-solving theorieën geabstraheerd. Het vanzelfsprekende probleem met zo'n *ceteris paribus*-clausule (*gegeven dat alle andere omstandigheden dezelfde blijven, red.*) stelt zich wanneer bepaalde parameters, niettegenstaande hun abstractie, in realiteit variabel worden. Problem-solving theorieën staan machteloos ten aanzien

van dergelijke veranderingen. Kritische Theorie daarentegen, hanteert een open benadering en houdt rekening met verandering, ontwikkeling en evoluerende ideeënconfiguraties. De geschiedenis neemt een heel belangrijke plaats in binnen Kritische Theorie. Concreet beschouwt het een bepaald fenomeen zoals het geformuleerd en gedefinieerd wordt binnen de grenzen van een bepaald dominant kader (bijvoorbeeld: het beleid). Dit fenomeen wordt vervolgens, conform het holisme, geproblematiseerd en in een breder perspectief geplaatst (bijvoorbeeld: de bredere globaliseringsrealiteit). Het kader waarin een fenomeen tot stand komt, wordt altijd expliciet in vraag gesteld, *immers, theory is always for someone and for some purpose* (Robert W. Cox) (*theorie is er altijd voor iemand en met een bepaalde bedoeling, red.*)

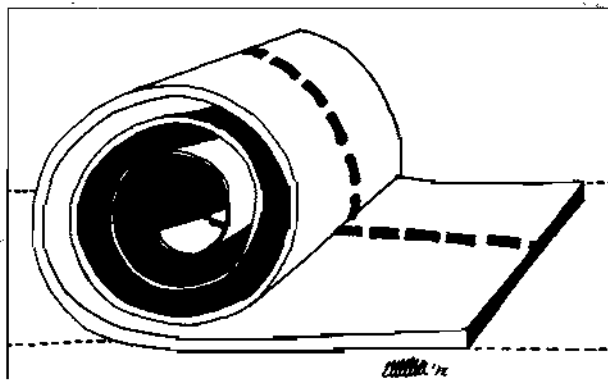
Belangrijk in dit verband is dat Kritische Theorie, net als de overige stromingen van de Internationale Politieke Economie, de kloof tussen de politieke en economische sfeer tracht te overbruggen. Volgens Björn Hettne richt Kritische Theorie zich *at overcoming the artificial distinctions between economic-political, on the one hand, and domestic-international, on the other.* (*de Kritische Theorie wil het kunstmatige onderscheid overstijgen tussen economie en politiek enerzijds, en tussen lokaal of binnenlands en internationaal anderzijds, red.*) De globalisering van de wereldeconomie wordt gekoppeld aan de globale politieke processen waarbinnen deze plaatsvindt. Kritische Theorie richt zich met andere woorden in haar analyse van globalisering zowel op het economische als op het politieke element. Twee aspecten zijn van fundamenteel belang: enerzijds de internationalisering van productie en financieelkapitaal, anderzijds de internationalisering van politieke autoriteit. Beide aspecten worden hieronder in detail besproken.

ECONOMISCHE PROCESSEN

De economische herstructurering deed zich voor op een tweetal terreinen: het terrein van de productie en het terrein van het financieelkapitaal. Beide ondergingen een diepgaand proces van internationalisering.

In de jaren zeventig voltrok zich de overgang van een fordistische naar een postfordistische productiewijze, een proces dat gepaard ging met een complementaire ontwikkeling van de kapitaalmarkten. Laten we deze evolutie nauwkeurig ontleden. Een fundamentele oorzaak heeft te maken met de aard van de financiële markten. De jaren zeventig en haar oliecrisis betekenen het einde van het controlerende en beschermende Bretton Woods-systeem. Voordien was kapitaal in overvloed beschikbaar, maar de twee oliecrisisen maken het een schaars goed en een machtig wapen in handen van de eigenaars. De

macht van het financieelkapitaal groeit en het onttrekt zich van zijn inferieure, vooral functionele, relatie tegenover het productieproces.² Tegelijkertijd ziet men een transnationalisatie van de productie (waardoor mobiele kredieten noodzakelijk werden), financiële innovaties (bijvoorbeeld de creatie van een markt van Eurodollars) en doorgedreven deregulering van de financiële markten

(bijvoorbeeld het opheffen van kapitaalcontroles). Bovendien ontwikkelt de technologie zich als nooit tevoren en is vooral de vooruitgang op het vlak van communicatie en transport immens. Beide elementen (technologie en globale integratie van de markten) versterken elkaar: financiële actoren ontwikkelen voortdurend nieuwe informatietechnologieën en wie over de allernieuwste technologieën beschikt, staat competitief op de eerste rij. Afstand vervaagt tot iets onbeduidends: dank zij systemen als Nasdaq, Seaq en Globex worden de klassieke trading floors overbodig.

Het netto-resultaat van deze ontwikkelingen is dat het dagelijkse volume aan verhandeld kapitaal duizelingwekkende hoogten bereikt, de financiële sector de touwtjes in handen heeft en de controlecapaciteit vermindert. Kapitaal heeft weliswaar altijd nood aan politieke organisatie en bescherming, maar omwille van vernoemde elementen groeit haar bewegingsvrijheid exponentieel. Kapitaal is steeds op zoek naar maximaal rendement en het hoeft dus niet te verwonderen dat de verhoogde mobiliteit ervoor zorgt dat de staten met de minste belemmerende reguleringen het meeste kapitaal kunnen aantrekken. Terwijl staten nog altijd middelen nodig hebben om hun activiteiten te organiseren, krijgt het kapitaal ongeziene vrijheden en kan het bepalen waar te investeren en waar niet.

Wat zijn nu de gevolgen van deze ontwikkelingen? Op sociaal-economisch vlak zijn de gevolgen welbekend: kleinere productie-units moeten tegemoetkomen aan een meer gedifferentieerde

vraag, markten specialiseren zich, arbeidsvoorwaarden worden flexibeler, de factor arbeid verzwakt tegenover die van kapitaal en de welvaartsstaat komt onder alsmaar meer druk te staan. De volgens Stephen Gill hardere arbeidsvoorwaarden doen hem besluiten dat er niet zozeer sprake is van een postfordistische, maar eerder ultrafordistische productiewijze. Gelet op het voorgaande moet het in elk geval duidelijk zijn dat globalisering een kwalitatieve verandering inhoudt ten opzichte van eerder fasen in de wereldeconomie (zowel t.o.v. het fordisme als t.o.v. vroegere internationalisering van de economie, bijvoorbeeld in de 19^e eeuw). Toen bleven de veranderingen immers beperkt tot een kwantitatieve intensifiëring van transnationale economische relaties en transacties, terwijl de eigenlijke natuur en organisatie van de productie ongewijzigd bleven. Wanneer Kritische Theorie bovendien wijst op de diepgaande politieke hervorming waarmee de economische globaliseringprocessen gepaard gaan, toont het aan dat globalisering een tweede kwalitatieve verandering inhoudt. Hiermee zijn we aanbeland bij het tweede constiterende element van globalisering: de inter- en subnationalisering van politieke autoriteit. Nu globalisering op economisch vlak werd besproken, kunnen we in de volgende sectie de voor ons bijzonder relevante vraag stellen welke consequenties dit alles heeft op het beleidspolitieke vlak.

POLITIEKE PROCESSEN

De internationalisering en verhoogde mobiliteit van financieelkapitaal en productie betekenen dat bedrijven niet langer opereren binnen een soeverein nationaal gedefinieerd kader. Productie wordt geregelokaliseerd waar de beste voorwaarden te vinden zijn. Staten zien zich geconfronteerd met een onafhankelijk, vrij bewegend financieelkapitaal dat zelf de ruimte kiest voor zijn ontplooiing. Er ontstaat een competitieve strijd om het aantrekken van kapitaal. Om kapitaalsvlucht te vermijden, zit er voor de regeringen niets anders op dan zich te schikken naar de spiraal van competitie en socialisatie. Concreet betekent dit dat in de meeste gevallen daadwerkelijk een positief investeringsklimaat wordt aangeboden. Via de dreiging van een *investment-strike* (een investeringsstaking) verkrijgt kapitaal structurele macht waarmee staten worden gedisciplineerd. Mondiale economische actoren en financiële markten zorgen met andere woorden voor een transnationalisering van autoriteit, ten koste van de klassieke, Westfallaanse statelijke macht. Dergelijke niet-statelijke actoren winnen aan invloed in het nieuwe politieke kader dat door globalisering wordt teweeggebracht.

Kritische auteurs zoals Saskia Sassen, Robert Went, Robert Cox en Stephen Gill wijzen allen op de diepgaande impact van deze omwenteling. Sommigen suggereren het ontstaan van een economisch burgerschap waaraan niet minder dan rechten lijken verbonden te zijn die door de mondiale economische actoren worden uitgeoefend. Anderen spreken boudweg van een *dictatuur van de financiële markten*. In navolging van Antonio

Gramsci kan worden besloten dat het niet zozeer gaat over suprematie, maar over hegemonie. Macht en autoriteit worden niet nagejaagd door het rollen van de spierballen, maar door het

Als we zien hoe staten zich aanpassen aan de eisen van de globale economie, kunnen we spreken van de reductie van de staat tot instrument.

streven naar de ideologische *instemming* van de subjecten. Wanneer wordt aanschouwd hoe staten op rigoureuze manier hun economische activiteiten aanpassen aan de eisen van de globale economie, kunnen we spreken van de reductie van de staat tot instrument. *States are becoming transmission belts from the global into the national economic sphere. Adjustment to global competitiveness is the new categorical imperative* (Robert W. Cox) (*Staten worden transmissieriemmen vanuit de globale naar de nationale economische sferen. Men wordt gedwongen zich aan te passen aan het globale concurrentieniveau.* red.). Bondig samengevat ontstaat er een scheiding tussen politiek en economie waarbij economische vraagstukken niet langer door de politiek worden behandeld, maar aangepakt worden in andere, nieuwe *spheres of authority*.

Welke zijn nu deze nieuwe autoriteiten, deze actoren van de politieke herstructurering die we hier bespreken? De meest bekende onder hen zijn de internationale organisaties zoals het IMF, de Wereldbank en de OESO. Hun rapporten worden geschreven in een objectiverend, wetenschappelijk-technisch jargon, dat hun waar ideologisch karakter ontfloerst. Vanuit een neoliberale filosofie wordt de eerder besproken scheiding tussen economie en politiek als een evident gegeven voorgesteld en aldus gedeproblematiseerd. Stephen Gill bestempelt dit principe als een beginsel, als een soort *new constitutionalism* dat door alle staten dient te worden aanvaard en gerespecteerd. Voornoemde organisaties fungeren dan als controlemechanismen en als bewakers van de nieuwe economische orde. Daarnaast bestaan meer informele reguleringsmechanismen, zoals bijvoorbeeld de Trilaterale Commissie (een informele groep academici, politici en zakenlui uit de VS, Europa en Japan), of de gerenommeerde Davos-bijeenkomsten, waarin gezocht wordt naar strategieën om de globalisering onder controle te brengen en aan een stabiliserend politiek kader te onderwerpen. Nog andere reguleringsmechanismen zijn de talrijke bureaus voor kredietanalyse die vaak in een schemerzone opereren en die, op vraag van het financieelkapitaal, investeringsrisico's beoordelen. Deze laatste actoren beschikken over een enorme autoriteit en hun belang en functie in de hedendaagse economische structuur is immens. Neogramscianen wijzen dan ook op het ontstaan van

een *global civil society*, bestaande uit een transnationale kapitalistische klasse met corporatistisch cliëntelistische kenmerken en intern zeer compact geïntegreerd via *issue networks*. Deze nieuwe klasse treedt op als de behoeder van de nieuwe neoliberale mondiale economie en is in de eerste plaats bedoeld om potentiële tegenstanders te disciplineren. Het negatieve aspect van macht, het in toom houden, treedt hier op de voorgrond.

Governance without government (de groeiende macht van niet-staatelijke actoren) is dus een realiteit, maar ook op een meer formele politiek-institutionele vlak zien we enkele evoluties. Robert Cox voorziet een transformatie van het staatsysteem waarbij zowel de hogere als lagere niveaus belangrijker worden. *Macro-regionalism* ontstaat door de bekommernis over de eigen autonomie binnen de globale economie t.a.v. de superleure Verenigde Staten (cfr. Europa en Zuid-Oost-Azië). *Micro-regionalism* ontstaat wanneer substatelijke actoren de economische ruimte van de staat wensen te overstijgen om rechtstreeks deel te nemen aan de globale economie (cfr. Lombardije, Vlaanderen en steden zoals Milaan of Frankfurt). Een complex multi-level world political system (wereld politiek systeem met verschillende niveaus, red.) krijgt vorm, maar opgemerkt wordt dat de ontplooiing en opportuniteiten van deze multi-level wereld worden beperkt door de globale economie met haar eerder besproken niet-formele reguleringsmechanismen. Terwijl *governance* de regels van het spel bepaalt, dient *government* deze te volgen. We zien met andere woorden een evolutie waarbij de macht van de democratisch te controleren klassieke natiestaat uitgedaagd wordt door een veelheid van andere, in macht toenemende statelijke en niet-staatelijke actoren.

Ter afsluiting wijzen we op een concept dat een prominente plaats bekleedt in de Kritische Theorie en voor de anti-globaliseringsbeweging van belang kan zijn: Karl Polanyi's concept van de *dubbele beweging*. Gestiggeerd wordt dat als reactie tegen de zogenaamde 'dictatuur van de financiële markten' een tegenbeweging zal ontstaan die de veronderstelde nefaste sociale effecten van globalisering aan de kaak zal stellen. Polanyi bedacht dit concept in zijn *The Great Transformation* (1944) als antwoord op de vraag waarom het vrijemarktdenken in het interbellum teruggeschoefd werd. Dialectisch en procesmatig denken zijn Kritische Theorie niet vreemd, maar toch wordt toegegeven dat de vorming van zo'n *counterhegemony* niet van vandaag op morgen zal plaatsvinden. Hoe dan ook is het de verdienste van Kritische Theorie dat ze de realiteit niet als statisch beschouwt en ruimte laat voor het relativeren en het in vraag stellen van haar onderwerp van onderzoek (in casu globalisering). Globalisering is een veranderlijke, geen constante en voorlopig wijst niets er op dat de globaliseringsrealiteit niet zou kunnen veranderen. Het propageren van 'het einde van de geschiedenis' (Francis Fukuyama) is in deze materie allerminst aan de orde en het is onzinnig te denken dat constituerende materiële condities en ideeën niet zouden kunnen veranderen. Concreet betekent dit dat een afremming of afzwakking van de globaliseringsmechanismen mogelijk is. Vrij verkeer van

kapitaal/arbeid/diensten, liberalisering, vervaging van de staatsgrenzen en staatsmacht t.o.v. de transnationalisering van het kapitaal zijn controversieel. De meest recente illustraties hiervan zijn ongetwijfeld de zich steeds beter organiserende anti-globaliseringsbewegingen, die er met hun acties in slagen aan te tonen dat globalisering ons niet zomaar 'overkomt', maar wel degelijk het resultaat is van een bepaalde keuze. De bijval die hun kriteriek ondertussen in brede kring geogost heeft, wijst er op dat de macht en positie van de WHO, de OESO, het IMF of de Wereldbank niet zo onaantastbaar zijn als zij zelf denken. ■

April 2001

SELECTIE VAN GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Cox, Robert W. (1987): *Production, Power and World Order. Social Forces in the Making of History*. New York, Columbia University Press.
- Cox, Robert W. (with Sinclair, Timothy J.) (1996): *Approaches to World Order*. Cambridge, Cambridge University Press (2e druk, 1999).
- Gill, Stephen & Law, David (1988): *The Global Political Economy. Perspectives, Problems and Policies*. London, Harvester.
- Gill, Stephen & Law, David (1989): "Global Hegemony and the Structural Power of Capital." In: *International Studies Quarterly*, 33, pp.475-499.
- Gill, Stephen (1995): "Globalisation, Market Civilisation, and Disciplinary Neoliberalism." In: *Millenium: Journal of International Studies*, vol.24, 3, pp.399-423.
- Gill, Stephen (ed.) (1993): *Gramsci, Historical Materialism and International Relations*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Gramsci, Antonio (1971): *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci* (vertaling en ed. Hoare, G. & Smith, G. Nowell). London, Lawrence & Wishart.
- Hettne, Björn (ed.) (1995): *International Political Economy. Understanding Global Disorder*. London, Zed Books.
- Polanyi, Karl (1944): *The Great Transformation*. Boston, Beacon Press (5e druk, 1964).
- Sassen, Saskia (1999): *Globalisering. Over Mobiliteit van Geld, Mensen en Informatie*. Amsterdam, Van Gennep.
- Van der Pijl, Kees (1995): "The Second Glorious Revolution: Globalizing Elites and Historical Change." In: Hettne (ed.), 1995:100-128.
- Went, Robert (1996): *Grenzen aan de globalisering?* Amsterdam, Het Spinhuis.

¹ Onder het fordisme verstaat men een welbepaalde fase van de kapitalistische ontwikkeling die gekenmerkt wordt door investeringen in vast kapitaal dat het potentieel creëert voor regelmatige verhogingen in productiviteit en massaconsumptie (red., Arrighi, The long twentieth century p.2)

² Voordien was het financieelkapitaal inderdaad functioneel ondergeschikt aan het productieproces. Kapitaal diende om handelstromen vlot te laten verlopen en om operaties van transnationale firma's en overheden te financieren (binnen het strikt gecontroleerde Bretton Woods-systeem). Het fordisme werd verder gekenmerkt door massaproductie van gestandaardiseerde goederen, een consumptiebeleid, inkomensdistributie en algemene welvaartsverhoging. Het ruimtelijk kader bleef beperkt tot het territorium van de staat. (WDP)

GENEESMIDDELEN EN DE VRIJE HANDEL

| Jan Dreezen |

projectverantwoordelijke Zuid-Afrika bij Oxfam-Solidariteit

Zuid-Afrika is één van de landen in de wereld die het zwaarst getroffen zijn door HIV/AIDS. Bijna vier miljoen mensen of tien procent van de bevolking zijn reeds geïnfecteerd en dagelijks komen er duizenden nieuwe gevallen bij. Als de situatie zo verder blijft gaan zal de gemiddelde levensverwachting die nu vooraan in de vijftig is, terugvallen tot veertig binnen tien jaar.

Vandaar dat een grootschalige aanpak nodig is tegen de epidemie. De voorbije jaren kreeg de regering veel kritiek, onder andere van de grootste vakbond COSATU, omdat ze er te weinig tegen deed en omdat haar boodschap en aanpak niet coherent waren.

Sinds kort echter lijkt ze de zaken meer aan te pakken.

Het punt dat vandaag vooral het nieuws haalt is het proces dat farmaceutische firma's aangespannen hebben tegen de Zuid-Afrikaanse regering.

WERELDHANDEL

Het hele proces heeft veel te maken met de manier waarop de wereldhandel georganiseerd is. Sinds een aantal jaren al probeert men regels op te leggen die voor alle landen gelden. Zo ook de regels in verband met brevetten.

In 1994 werd in het kader van de Uruguay ronde over wereldhandel de visie van de westerse landen en van de grote producenten doorgedrukt: de brevettering moest op wereldwijd éénvormig worden en elk land moest elke brevettering dat aan bepaalde criteria beantwoordt voor een periode van twintig jaar erkennen. Voor 1994 kon elk land beslissen of het een brevet erkende en voor hoe lang (meestal veel korter). Elk land moest uiterlijk tegen 2006 een wetgeving maken om die regeling van brevetten wettelijk te maken. Zuid-

Afrika heeft dat ook gedaan en in 1997 die wet gestemd. Wel voorzag het in die wet uitzonderingen in geval van ernstige noodsituaties en epidemies:

ironisch genoeg zijn dat

uitzonderingen die door de

Wereldhandelsorganisatie zijn

toegelaten maar die de farmaceutische

industrie bestrijdt omdat ze vindt dat

haar belangen en winst in het gedrang

komen. Daarom dienden 39

farmaceutische bedrijven begin 1998

een klacht in en in Zuid-Afrika wordt

een wet niet uitgevoerd zolang die klacht loopt. Sindsdien

proberen de farmaceutische firma's Zuid-Afrika op andere

gedachten te brengen door haar een aantal voordelen te beloven.

Maar Zuid-Afrika heeft al die voorstellen verworpen omdat het

een fundamentele oplossing wil en geen tijdelijke cadeaus.

Daarom hebben de farmaceutische firma's de rechtszaak nooit

ingetrokken en zijn ze nu de zaak gestart. Maar door al dat rekken

van tijd zijn er veel mensen verstoken gebleven van de voordelen

die de wet probeerde te realiseren. In die periode zijn er meer dan

driehonderdduizend mensen gestorven aan Aids, waarvan er zeker een groot aantal gered had kunnen worden als ze de goedkopere geneesmiddelen hadden gekregen die de Zuid-Afrikaanse regering wilde aanschaffen.

Tegelijk stellen we vast dat Zuid-Afrika geen alleenstaand geval is: het valt nu het meest op omwille van dit proces maar de farmaceutische firma's hebben ook al procedures gestart tegen andere landen zoals Brazilië en Kenia. Opvallend is dat dit meestal gepaard gaat met steun van de VS, die die landen dan bedreigen met economische sancties als ze zich niet houden aan hun interpretatie van de regels van de wereldhandel. Wel heeft de VS in 2000 haar dreiging met sancties tegen Zuid-Afrika ingetrokken.

Ironisch genoeg gaat 't om uitzonderingen die door de Wereldhandelsorganisatie zijn toegelaten maar die de farmaceutische industrie bestrijdt omdat ze vindt dat haar belangen en winst in het gedrang komen

REACTIE

Omdat het hier gaat om uitzonderingen die toegelaten zijn binnen de bestaande regels van de Wereldhandelsorganisatie is het dan ook normaal dat veel reactie komt tegen de aanpak door de farmaceutische industrie. Zuid-Afrikaanse organisaties zijn een actie begonnen om hun regering te steunen en westerse organisaties, zoals Oxfam GB en Artsen Zonder Grenzen, steunen hen daarbij actief bij, of tekenen protest aan tegen de handelwijze van de firma's, zoals de belangrijkste Belgische NGO's

deden via een persadvertentie op aanvraag van Oxfam-Solidariteit of de acties voor de zetels van Janssen-Cilag in Berchem en van Glaxo in Brussel. Ook op politiek vlak komt er beweging: het Europees parlement heeft een motie aangenomen om de Zuid-Afrikaanse regering te steunen en ook in het Belgisch parlement is zo een motie aan de orde. Het publiek kan ook een petitie tekenen o.a. via e-mail org.be/ml/index.htm en die actie loopt zolang het proces bezig is.

N naast de concrete actie tegen het proces is het ook van belang om op kortere termijn veranderingen te eisen op vlak van de bestaande regels en praktijk inzake brevetten:

- de termijn van brevet verkorten
- de uitzonderingsmaatregelen beter regelen
- landen verbieden met commerciële sancties te dreigen als

een ontwikkelingsland op de voorziene uitzonderingsregels een beroep doet.

Voor Oxfam-Solidariteit gaan deze korte termijnveranderingen niet ver genoeg en moet het hele domein van de intellectuele eigendom, de Trade Related Intellectual Property (TRIPS) regeling, herzien worden binnen de WTO. De meeste derdewereldlanden vragen dit en ze eisen daarom dat in de toekomst de brevettering van levende organismen wordt afgeschaft. ■

Uit de laatste berichten vernemen we dat de farmaceutische bedrijven hun aanklacht hebben ingetrokken (nvdr).

GLOBALISERING IN DE PRAKTIJK

| André De Smet |

HET "MODERNE" KAPITALISME VAN MARKS & SPENCER

Per e-mail werden de leden van de Europese ondernemingsraad op 29 april uitgenodigd om de volgende dag om 7u50 aanwezig te zijn op een vergadering van de ondernemingsraad. Om 8u, 10 minuten na het aanvangsuur, werd de Beurs reeds ingelicht dat M & S al haar winkels in Europa ging sluiten. Meteen stegen de aandelen van M & S op de beurs met 8 procent.

Luc Vandevelde, de Belgische algemeen-directeur van de groep, had meteen bekend gemaakt dat voor het einde van dit jaar de 38 winkels in Europa hun verkoop zouden stilleggen. Voor Frankrijk betekent dit 1700 afdankingen, voor Duitsland 245, voor België (4 winkels) eveneens een paar honderd. Wereldwijd bezit M & S 3676 winkels met 150.000 bedienden.

M & S beweert dat hun aanzienlijk verlies in Europa te wijten is aan de concurrentie van C & A, dat vorig jaar in Groot-Brittannië en Ierland 10 winkels sloot en 4000 mensen afdankte, van de firma André, die in 2000 in Frankrijk 15 winkels sloot en 450 mensen aan de deur zette,

maar in het bijzonder aan de concurrentie van Tati, Zara, La Samaritaine die een aanzienlijk moderner uitzicht hadden gekregen. Velen betwisten deze uitleg.

Het is goed om weten dat de algemeen-directeur Luc Vandevelde vorig jaar van de beheerraad de opdracht had gekregen tegen maart 2002 niet minder dan 2 miljard pond uit te sparen.

Vandevelde, die vorig jaar het roer van Marks & Spencer in handen kreeg, had reeds voorheen de nodige ervaring opgedaan in ander multinationals. Als beloning voor de uitgevoerde operatie bij M & S ontving hij van de beheerraad een bijkomende vergoeding van 650.000 pond (één miljoen euro) en voor een waarde van 10 miljoen pond (15 miljoen euro) aan beursopties.

Het personeel, de vakbonden en de linkse politieke partijen in Frankrijk reageerden onmiddellijk. De uitspraak van de Brusselse rechtbank bij de sluiting van Renault Vilvoorde werd als voorbeeld gesteld. Maandag 12 april heeft de rechtbank van Parijs besloten dat de sluiting van de Franse Marks & Spencer winkels moet worden opgeschort. De strijd wordt intussen verder gezet, maar de Europese commissie zwijgt in alle talen. ■

ALS DANONE DE DEUREN SLUIT

| André De Smet |

VAN WIE IS DANONE

Banken, pensioenfondsen, verzekeringen, e.a. bezitten 60 procent van de aandelen van Danone. Hiervan komt 13% uit Groot-Brittannië, 11% uit de V.S., en 18% uit de ganse wereld. Verder zijn er 15% individuele aandeelhouders, 15% van de aandelen zitten bij de leden van de beheerraad en 5% bij de loontrekkenden. Enkele namen: Didier Pineau Valence (een van de rijkste mannen in Frankrijk), de Bank Lazar, de Bank Worms van de familie van de voorzitter van het Franse patronaat, en de familie Agnelli van Fiat (6,52%)?.

Europa, heel wat ophef. In de laatste zes jaar werden er 15.000 werkplaatsen bij deze onderneming opgeruimd. In de voorbije tien jaar ontving Michelin echter, niet minder dan 10 miljard FF overheidshulp om de tewerkstelling te verzekeren. Michelin had eveneens het vorige jaar veel miljarden winst geboekt. Tegen deze schandalige praktijken kwam onmiddellijk een beweging van de vakbonden en de arbeiders op gang. Tevens werd, op initiatief van de Franse KP en met de medewerking van alle linkse partijen, op 16 oktober 2000 een betoging ingericht in Parijs waar meer dan 100.000 mensen aan deelnamen. Robert Hue, de secretaris van de KP, diende in het parlement een wetsontwerp in om dergelijke praktijken te verhinderen met o.m. de welgering om afdankingen toe te laten van bedrijven die winst maken, en de eis dat ze ontvangen subsidies zouden terug betalen. Het wetsontwerp werd ondanks de bestaande linkse meerderheid, in het parlement verworpen. Premier Lionel Jospin verklaarde toen, tijdens een interview voor France 2, dat de regering in het geval Michelin machteloos staat, en dat het aan de arbeiders en hun vakbonden is om de strijd te voeren. Gezien de reactie die dit voor gevolg had, wijzigde hij later zijn verklaring. De snelle reactie van de arbeiders en vakbonden

Sinds enkele jaren grijpen de multinationals uitdrukkelijk naar het wapen van de afdankingen om hun winsten te verhogen. Vroeger gebeurde dit eerder om verlieslatende delen te "saneren". In Frankrijk maakte vorig jaar de afdanking van 1000 werknemers bij Michelin in Clermont Ferrand en 7500 in gans

van Danone toont aan dat ze lessen getrokken hebben uit het verleden. De twee bedrijven die in Frankrijk worden gesloten, Calais en Rits Oranges (570 afdankingen tegen 2004) werden bezet. Ook in België wordt het bedrijf in Beveren gesloten. Meten werd door de Franse werknemers opgeroepen tot een boycot van de Danone-producten. Het gaat hier om dertien soorten koekjes waarvan Lu het meest bekende is. Er zijn verder de bronwaters Volvic, Evian en Badoit, de producten Jacky, Gervais, Danette e.a. De parlementaire werkgroep van ATTAC sloot zich bij deze oproep aan, en een honderdtal volksvertegenwoordigers ondertekenden dit appel. In tientallen Franse steden onderschreven de burgemeesters eveneens de oproep en stopten het gebruik van Danoneproducten in hun scholen, ziekenhuizen en andere instellingen.

Danone had een beroep gedaan op de regionale overheid van Ile de France om een subsidie te krijgen voor de bouw van een haar vestigingen van 4,5 miljone FF en een krediet van 11,3 miljoen. De regio weigert daar nu op in te gaan zolang Danone geen sociaal plan heeft voorgelegd.

Ondertussen gaat op alle vlakken de strijd verder. Op 22 april had er in Calais een nationale betoging plaats, waar ook de werknemers van Marks & Spencer aan deelnamen. (ads) ■

DE KINDEREN VAN DE C.I.A. (1)

Het is een publiek geheim dat de C.I.A. destijds in opdracht van de V.S.-regering de Afghaanse Taliban inschakelde om meer invloed te krijgen in het Afghaanse wespennest. Fundamentalistische moslimstudenten werden uit de Pakistaanse scholen gehaald om de andere moslimgroepen aldaar, die het onder elkaar niet eens waren, aan banden te leggen. De V.S. had tevens grote plannen. Een Amerikaanse petroleummaatschappij wil namelijk tussen Turkmenistan en Pakistan, doorheen Afghanistan, een pijpleiding leggen. De Talibans konden hierover vanwege de C.I.A. rekenen op een aanzienlijke financiële en militaire hulp. Ondertussen is gebleken dat die Talibans een terreurregime hebben gevestigd. Meisjes mogen niet meer naar school, vrouwen mogen niet meer werken of studeren. Ze moeten volledig gesluierd zijn en mogen nog slechts vergezeld van een man op straat komen. Voor een paar weken werde de wereldgemeenschap opgeschrikt omdat er eeuwenoude Boeddhabeelden vernietigd werden. De Talibans, die zelf een officiële vertegenwoordiger in de V.S. hebben, en als werktuigen van de V.S.-politiek werden beschouwd, zijn nu hun leermeesters van de C.I.A. ontgroeid en storen zich niet meer aan de "wijze" raad van hun opdrachtgevers. (ads)

DE KINDEREN VAN DE C.I.A. (2)

Toen bij de onderhandelingen over Kosovo in Rambouillet geen enkele van de betrokken partijen het door de V.S. opgestelde akkoord wou ondertekenen dat de weg vrijmaakte voor de bombardementen op Servië, wist de V.S.-minister van buitenlandse zaken Madeleine Albright het U.C.K. over de meet te trekken. Na geheime onderhandelingen tekenden de vertegenwoordigers van U.C.K. inderdaad. In ruil hiervoor kreeg ze via de C.I.A. de nodige hulp toegespeeld: wapens en geld. Door de meedogenloze bombardementen op Belgrado die niet alleen veel mensen het leven kostte, maar ook veel vernielingen voor gevolg had, eindigde het conflict. Het akkoord dat hierop volgde hield in dat Kosovo een provincie van Joegoslavië zou blijven. Het Joegoslavisch leger vertrok en,

nog voor de NAVO ter plaatse was, eigende het U.C.K. zich de macht toe. Serviërs en Roma's werden het land uitgedreven door moordaanslagen en terreurdaden. Sindsdien zijn handlangers van het U.C.K. een oorlogje gestart in Zuid-Servië, dat ze een paar weken geleden uitgebreid hebben naar Macedonië. Macedonië was nochtans tijdens het conflict een land waar duizenden Kosovaren en... de NAVO-troepen een onderkomen gevonden hadden. De V.S. stellen zich vandaag tegenover het land terughoudend op. Ook hier is de leerling zijn leermeesters van de C.I.A. ontgroeid en stoort ie zich aan niemand meer. (ads)

HOE KAROL WOJTYLA RECORDS BREEKT

Paus Johannes Paulus II heeft op zondag 11 maart, tijdens een ceremonie op het St.-Pietersplein te Rome, 233 "martelaren" van de Spaanse burgeroorlog zalig verklaard. Het is de eerste maal in de geschiedenis van de katholieke kerk dat zoveel "dienaars van God" gelijktijdig werden zalig verklaard. De paus is nochtans niet aan zijn proefstuk toe. In 1992 waren het eveneens 122 slachtoffers van de Spaanse oorlog, in 1977 waren het 188 Viëtnamezen, in 1988 reeds 103 Koreanen en in 1984 ging hij verder terug in de geschiedenis voor 88 "martelaren" uit de Franse revolutie. Sinds hij in 1978 tot paus werd verkozen, heeft Johannes Paulus II reeds 1200 zaligverklaringen en 446 heiligverklaringen erkend hebben. Karol Wojtyla heeft zo meer heilig- en zaligverklaringen op zijn rekening staan dan alle pausen samen, sinds 1594, toen de congregatie voor de heilig- en zaligverklaringen werd gesticht. In vier eeuwen zijn de 33 pausen er slechts in geslaagd 808 gevallen op de universele kalender van de katholieke kerk in te schrijven. De meeste van deze nieuwe zaligverklaringen blijken de dood te hebben gevonden in Valencia in het begin van de burgeroorlog na de putsch van generaal Franco om de wettelijke Republiek neer te slaan. Tijdens dezelfde periode werden er, volgens een Britse historicus en erkend specialist van de Spaanse oorlog, tijdens de eerste zes maanden rond Valencia door de rebellen van Franco 50.000 republikeinen afgemaakt. Deze executies, zegt de historicus, werden

uitgevoerd in het kader van de zuivering met als doel Spanje te ontdoen van communisten, marxisten, joden en vrijmetselaars, die beschouwd werden als misdadigers.

Deze nieuwe zaligverklaringen werden door vele Spanjaarden sceptisch onthaald. Zij vinden plaats op het ogenblik dat de katholieke kerk steeds meer het mikpunt vormt van kritiek voor haar houding tijdens 39 jaar dictatuur van het Franco-regime, die jarenlang met het nazisme samenwerkte en tijdens de Spaanse oorlog op de effectieve militaire hulp van Hitler en Mussolini kon rekenen. (ads)

EEN DURE PRIJS

Sinds drie maanden volgen de ongelukken in het Amerikaans leger elkaar op. In december 2000 was het een vliegtuig V22 Osprey, dat verticaal kan stijgen en landen, dat in Noord-Carolina verongelukte: bilan, 23 doden. Het blijkt dat dit vliegtuig niet aan alle noodzakelijke proeven was onderworpen geweest.

Op 9 februari 2001 was het de duikboot Greenville die een Japans schoolschip ramde, waarbij 7 Japanse vissers het leven verloren. In de duikboot bevonden zich, tegen alle veiligheidsmaatregelen in, 16 Amerikaanse burgers die het herstel van de kruiser Missouri hadden gefinancierd. Op 14 februari botsten 2 Amerikaanse helikopters tegen elkaar. Bilan, 6 doden. Op 16 februari wierp tijdens een raid boven Irak een F18 raketten af. 25 van de 28 misten hun doel. Een onderzoek is aan de gang. Op 3 maart was het een vliegtuig van de Nationale Wacht dat tijdens een oefening in Georgia neerplofte, met als resultaat 25 doden.

Op 12 maart wierp een F18 van de Amerikaanse marine van het vliegdekschip Harry Truman, dat in de Golf ligt, een aantal bommen van 225 kg af op Amerikaanse, Nieuw-Zeelandse en Koeweitse troepen dicht bij de grens van Irak. Nogmaals zes doden. Minister van Defensie, Rumsfeld, pleit nu voor meer en betere investeringen. Hiervoor heeft hij aan het Congres een bijkomend bedrag gevraagd van 50 miljard dollar, dat zou worden toegevoegd aan het monsterbudget voor defensie van 310,5 miljard dollar. (ads) ■

STRAFFEN VOOR VERKRACHTERS, EEN BEGIN...

| Jennie Van Lerberghe |

DEN HAAG, 22/02/2001

In het VN-Oorlogtribunaal voor ex-Joegoslavië werden strenge straffen uitgesproken voor mannen die zich schuldig maakten aan verkrachting van vrouwen.

Drie Bosnische Serviërs die tijdens de oorlog deelnamen aan groepsverkrachtingen en foltering van Moslimvrouwen in 'verkrachtungskampen' werden respectievelijk tot 28, 20 en 12 jaar gevangenis veroordeeld.

Het vonnis luidde: 'misdaad tegen de menselijkheid'. Er waren al eerder straffen voor verkrachting uitgesproken (Rwanda- en ex-Joegoslavië), maar dit keer werd met veel nadruk op het thema seksuele misdaad gefocust. Verkrachting in opdracht of goed overwogen en voorbereid. Van de vele getuigenissen die werden verzameld, kon men slechts zestien vrouwen overhalen naar Den Haag zelf te komen, de andere getuigen verkozen de schaduwkant, daar waar ze onherkenbaar waren.

Eindelijk, dacht ik toen ik het nieuws op de radio hoorde en voelde een zekere vrolijkheid die meteen plaatsmaakte voor schaamte als ik aan de wanhoop van al die vrouwen dacht die ik tijdens de oorlog in voormalig Joegoslavië had ontmoet.

Sommige hadden me hun verhaal verteld. Niet zonder moeite overigens. De meeste vrouwen waren bang, bang van eigen hun schaamte, bang van de daders, bang van hun eigen familie.

ZAGREB: EIND 1992

Ik was al enkele keren met Ana en Visnja, twee Kroatische vrouwen, door Kroatië en Bosnië gereisd. We hadden oorlogsgebied en vluchtelingenkampen bezocht. Maar wat ons vooral bezighield waren die vreselijke verkrachtingen waarvan de sporen steeds duidelijker werden.

Daarom had ik die bewuste dag in hun kantoortje in Zagreb een afspraak met Midajeta Hadzick-Bakalovic, 43-jaar

(*18.2.1950) uit BRCKO, Bosnië.

Midajeta was enkele weken voordien (oktober 1992) door het Rode Kruis uit een verkrachtungskamp bevrijd. Ook haar verhaal kwam moeizaam en aarzelend over haar lippen. De tolk moest steeds aansporen. "Toe Midajeta." Het werd een getuigenis over de ontluistering van een mens. Aangericht door andere mensen.

JADRANKA CIGALI

Jadranka Cigalj overleefde de gruwel van het Omarska concentratiekamp. Het kamp waar de beruchte misdadiger Tadic een tijd de plak zwaaide. Jadranka is één van die weinige vrouwen die wel openlijk durfde getuigen.

Ze maakte er trouwens haar 'levenswerk' van om via een netwerk van vrouwen en vrouwenorganisaties getuigenissen te verzamelen.

Ook Jadranka moet nu getekend door het leven. Duidelijke tekens van de folteringen die ze onderging en de onzichtbare littekens die niemand kan inschatten.

Jadranka Cigalj: "Kunarac, Kovac en Vukovic zijn veroordeeld. Drie mannen, er waren er tientallen die zich misdroegen. Al is die veroordeling een goede start. Ik ga verder, het is heel belangrijk voor al die vrouwen en... voor mezelf."

Van een beeldschone vrouw bleef alleen een blauwdruk van ellende over. Maandenlang was ze het speeltje van hoge officieren geweest. Vanuit haar geïsoleerde cel hoorde ze de zware stap van de militairen naderen. Vrolijk fluitend, het genoegens helemaal aan hun kant.

Maar haar schoonheid taande, de stress zorgde voor de aftakeling, ze werd zelfs helemaal kaal. Daarom werd ze uiteindelijk bij de groep andere vrouwelijke gevangenen ondergebracht. Vrouwen en meisjes, sommige amper twaalf jaar oud. Waar die

vrouwen en meisjes om de haverklap naar toe werden gebracht, wist Midajeta maar al te goed. Ze kwamen terug, helemaal ontdaan, huilend en sommige ook bloedend. Er was bijvoorbeeld de tachtigjarige Nusreta* die regelmatig gedwongen werd toe te kijken hoe haar dochter en kleindochter door verschillende soldaten werden verkracht. De kleindochter was achttien jaar, had al veel van liefde gedroomd, had ze nooit eerder beleefd. Tenslotte vergreep een dronken soldaat zich ook aan Nusreta: "ze ziet er al bij al nog goed uit die ouwe teef."

Inmiddels had het Rode Kruis Midajeta's familie opgespoord, die uit Bosnië was gevlucht. In een onverwarmd kamertje in Zagreb wachtte Eset, haar zieke moslimman, samen met zijn kinderen, Midajeta op.

Maar haar tienerdochter en zoon konden moeilijk met hun teruggekeerde moeder overweg. De waarheid werd hen niet verteld, de waarheid was voor zo'n jonge mensen trouwens niet om aan te horen. Ook Eset reageerde verward, in zijn moslimwetten stond niks vermeld over een verkrachte echtgenote.

Het gezin zat dan wel opnieuw samen, maar tussen het oude verbond lag een nieuwe misdaad waarover iedereen beschaamd was.

"Hoe kan ik dat ooit vergeten?" vroeg Midajeta op het einde van ons gesprek, "het waren mijn burenl!" Het klonk niet eens beschuldigend.

Uiteindelijk is Midajeta psychisch helemaal kapot gegaan nog voor er een tribunaal werd geïnstalleerd. ■

(*) Nusreta die uit het Bosnische stadje Prijedor kwam, heeft haar schriftelijke getuigenis in Den Haag ingediend. Ze had niks meer te verliezen. Haar dochter en kleindochter hadden ondertussen zelfmoord gepleegd.

24 MEI: INTERNATIONALE VROUWENDAG VOOR VREDE EN ONTwapENING

Vrouwen en militarisme

| Marie Jeanne Vanmol |

Vrouwen hebben een lange traditie van verzet tegen geweld en oorlog. Cambodjaanse vrouwen vechten tegen de verwoesting die de landmijnen hebben veroorzaakt. Russische moeders trekken hun zonen terug uit de oorlog in Tsjetsjenië. Vrouwen uit de gebieden in de Stille Zuidzee protesteren tegen de nucleaire testen die hun bodem en water besmetten met radioactiviteit. In Joegoslavië weigeren de moeders de heldenkruisen voor hun dode zonen. Maar wat is de relatie tussen vrouwen en het militarisme? Het militarisme heeft vele gezichten. De emancipatiegedachte drijft sommige vrouwen naar het leger en de instituten die symbool staan voor geweld of zich ten dienste stellen van het militaire. Kunnen ze daardoor de verkrachting als oorlogswapen stoppen en misbruiken verminderen? Welke andere vormen kunnen vrouwen ontwikkelen om de logica van oorlog te doorbreken en de vrede voor te bereiden?

MILITARISME

Militarisme heeft vele gezichten. Militarisme is oorlogvoeren met wapens die mensen doden, ziek maken en verminken en komende generaties met ziekte en vroegtijdige dood opzadelen, systematische verkrachting en marteling, bezetting, embargo, sancties, en de verwoesting van grondstoffen en milieu. Militarisme is ook het tendienste stellen van wetenschap en technologie, economische infrastructuur, grondstof, scholing en opleiding van arbeidskrachten aan het militaire. Een belangrijke drive voor wetenschappelijk onderzoek is nu net de ontwikkeling van nieuwe informatie en communicatie-technologie tendienste van een oorlogvoeren met zo weinig mogelijk slachtoffers onder de soldaten. Slechts een klein deel van de onderzoeksresultaten vindt zijn toepassing voor civiele doeleinden. Maar de burgers betalen wel voor defensie, de allergrootste industrietak ter wereld.

De groeiende polarisatie tussen Noord en Zuid dwingt mensen op de vlucht, in de migratie. Maar hier bij ons mogen ze er niet in. Politie en grensposten rond de Verenigde Staten en West-Europa worden gemilitariseerd en gebruiken systematisch geweld. Het leger wordt ingeschakeld om 's nachts de illegalen als dieven terug te

sturen. Onze samenleving wordt meer en meer gemilitariseerd. Veiligheid wordt een kwestie van afschrikking en het gebruik van geweld, zelfs met wapens om have en goed te verdedigen.

MILITARISERING EN ECONOMIE

De belangrijkste motoren voor globalisering zijn economie, kapitaal en technologie. De transnationale bedrijven hebben nood aan „politieke stabiliteit en veiligheid“ die zij met de hulp van militairen van binnen en buiten het land installeren. Een militaire bezetting gaat ten koste van de inwoners die op elk moment bij het minste protest voor betere arbeids- en levensvoorwaarden, respect voor democratie en mensenrechten worden opgepakt, weggevoerd, gefolterd, vermoord.

Zuid-Amerika is de bezette achtertuin van de Verenigde Staten. Met de hulp van Pinochet en het leger werden de mijnen in Chili in de jaren '70 aan Amerikaanse consortiums uitverkocht. Het plan Columbia is een meer recent voorbeeld waarbij onder het mom van de cocaïnebestrijding het Colombiaans leger met massale steun van de VS het verzet in Colombia wil verslaan. Colombia engageert zich voor lange termijn in een spiraal van geweld en schulden. Als

éénmaal de ‚rust‘ zal hersteld zijn kunnen de bedrijven investeren. In Zuid-Soedan maakt het leger van Kartoem gebruik van de techniek van de ‚verbrande aarde‘. Huizen, scholen en hospitalen worden gebombardeerd en platgebrand. Reeds tien jaar escaleert deze oorlog ten behoeve van de buitenlandse oliemaatschappijen.

Militarisme als dusdanig creëert op zichzelf een netwerk van economische activiteiten. Een militaire aanwezigheid onder de vorm van bezetting heeft een impact op de lokale economie. Zij opent slechts bepaalde economische perspectieven voor arme vrouwen. In de landen die verwoest zijn door oorlog en in de landen van de derde wereld zoals bvb de Filipijnen waar 70% onder de armoedegrens leeft, vormt met name de prostitutie een mogelijkheid om te overleven. Vrouwelijke lichamen worden een koopwaar.

Militaire prostitutie is niet alleen een transactie tussen de cliënt en de vrouw. Bars en bordelen zijn hierbij betrokken, politie, burgemeesters en gezondheidsinstellingen, georganiseerde misdaad en nationale en buitenlandse regeringskringen hebben een voordeel in het leveren van seksuele diensten aan het militaire. Amerikaanse cijfers van 1981

tonen aan dat de aanwezigheid van hun militaire basissen goed was voor een bedrag van 170 miljoen dollar in de Filipijnse economie. Vrouwen worden echter niet betrokken in het opzetten van

die het puin ruimen en weer heropbouwen wat ze niet hebben kapotgemaakt. Als vrouwen zijn ze ook een deel van de oorlogsstrategie: ze laten zich inpalmen als heldenmoeders, hoe

leger. Daarmee zullen zij hun intelligentie, hun lichaam en moed ten dienste stellen van het militarisme.

Volgens sommigen onder hen zal daardoor het gebruik van geweld en verkrachting afnemen. De brutaliteit en de systematiek waarmee verkrachting in oorlogssituatie gebeurt is inderdaad een wapen waarmee de vijand moreel wordt ondermijnd. Ik betwijfel echter, of vrouwen in het leger daar iets kunnen aan veranderen, of zij de logica van het militarisme kunnen dwingen. In tegendeel, het leger zal de vrouwen veranderen en hen dwingen te functioneren binnen een systeem gebaseerd op gehoorzaamheid, discipline en blinde volgzzaamheid. Trouwens, zijn vrouwelijke militairen zélf niet het slachtoffer van fysiek en verbaal geweld door hun eigen collega's?

“Defensie is als een gigantische, door mensen gemaakte lintworm die zich door de economie van het gastland eet en die economie verzwakt”

Martha Gelhorn, Het gezicht van de oorlog. 1987

deze economische bedrijvigheid. Er wordt niet geluisterd naar hun protest over de voorwaarden waaraan ze werken, de gedwongen vaginale onderzoeken, en het geweld dat de militairen tijdens het seksueel contact gebruiken. Zowel in Angola, Cambodja, Mozambique en Ruanda produceert de aanwezigheid van een ontwortelde arme gemeenschap, tezamen met de aanwezigheid van de VN-vredesmacht, een massieve groei van kind- en volwassenprostitutie.

Na de oorlog en de militaire bezetting is het prostitutienetwerk niet dood. Toen in 1975 de prostitutie in Zuid Vietnam drastisch verminderde door heropvoedingsprogramm's en herscholing voor vrouwen kwam in de jaren '90 het prostitutienetwerk weer op gang als sekstoerisme. Het Zuid-Koreaanse economische mirakel van 1960-77 is ook een deel te danken aan de omschakeling van militaire prostitutie in sekstoerisme.

VROUWEN EN MILITARISME

De relatie van vrouwen met oorlog en militarisme is complex en ambigu: langs de ene kant zijn ze slachtoffers van foltering en geweldpleging en systematische verkrachting, kiezen ze voor prostitutie aan militaire bezettingsmacht uit noodzaak, langs de andere kant nemen zij ook deel aan oorlog en geweld. Ze staan klaar als verpleegsters die wonden dichtnaaien en als vrouwen

meer hoe beter voor keizer, god en vaderland of ze worden geëerd met het moederkruis van de fascist. Vrouwen kunnen het bevel voeren over een regiment, ingelijfd worden en opgeroepen voor de dienst als soldaat, tewerkgesteld worden in de wapenindustrie. Vrouwen werken als politie en als bewakers van concentratiekampen.

VROUWEN IN HET LEGER

Na de val van de muur kwam bij ons de kwestie van participatie van de vrouwen in het leger meer en meer aan de orde.

De professionalisering van het leger creëert problemen in verband met het aantal soldaten dat nodig is. Het hedendaags oorlogvoeren vraagt hooggekwalificeerd personeel en vrouwen willen in naam van gelijke kansen een carrière maken in het

vredeschahier 3/2000 Vrouwen, conflict en geweld

Vrouwen in conflictzones

Marie Jeanne Vanmol (red.)
een uitgave van Vrede vzw

VROUWEN IN HUMANITAIRE MISSIES

Als sommige vrouwen denken dat zij in het kader van humanitaire missies een taak te vervullen hebben dan nog stellen ze zich ten dienste van het militaire en worden ze door oorlogsstrategieën ingepalmd. Laat ons nu even stilstaan bij de NAVO. Wat gebeurt er dat de NAVO zichzelf vandaag kan promoten tot een „vredesorganisatie”? Dit militaire pact meet zich nieuwe taken aan zoals „crisismanagement” in Bosnia, NAVO partnership voor de vrede, “humanitaire” interventie in Kosovo. Door zichzelf op te waarderen wil de NAVO blijkbaar alle kwesties van veiligheid naar zich toe trekken terwijl de VN en de OVSE als regionaal veiligheidspact genegeerd worden. Meer en meer VN-taken voor vredeshandhaving worden doorgeschoven naar de NAVO onder de leiding van de VS. De NAVO wil duidelijk de rol van wereldhandhaver blijven behouden en verstevigen. De topontmoeting van de NAVO in april 1999 was het treffen van oude en nieuwe koloniale machten. Het zijn landen die de grootste volkerenmoord op hun geweten hebben: de genocide van de inheemse bevolking in Afrika, Amerika, Azië, Australië door middel van slavernij en uitmoording en door het plunderen van de grondstoffen en de natuur in die landen. De NAVO is het rijkste militaire pact in de geschiedenis.

50 jaar heerschappij van militaire pacten betekende voor Europa en de rest van de wereld een opscheiding in politieke machtsblokken. De wapenwedloop ging ten koste van ontwikkeling. Veiligheid werd steeds vertaald in militaire termen. Zogenaamde humanitaire interventies door de NAVO vandaag zijn een dekmantel voor langdurige bezetting en aanwezigheid in een regio, niet voor vredeshandhaving maar voor economische belangen. Drie maanden onophoudelijk bombarderen in Kosovo op civiele doelwitten en het gebruik van verarmd uranium zorgde voor onherstelbare schade voor mens en milieu. Twee jaar later is de toestand nog altijd gespannen, zijn de strijdende partijen nog niet

ontwapend en heeft de internationale maffia er meer dan ooit een stevige voet aan de grond. De soldaten zijn in Kosovo nog altijd aanwezig en alles lijkt erop dat de zogenaamde humanitaire interventie zal uitlopen op een lange bezetting met alle gevolgen van dien.

VROUWEN TEGEN DE LOGICA VAN OORLOG

In de vorige eeuw kwamen tijdens de oorlogen meer mensen om dan tijdens de 1900 jaren van onze tijdrekening ervoor. We leven in een tijd waar elk deel van ons

politiek die veiligheid als een kwestie van militairen ziet. We mogen ons niet meer laten gebruiken voor oorlog, ons niet laten inpalmen door oorlogsstrategieën en ons niet laten gebruiken voor humanitaire missies. We willen gerechtigheid en de mannen de toegang tot het militaire versperren.

We hebben vrouwen nodig die toezicht houden op de inhoud en de toepassing van de wapenembargo's. We hebben vrouwen nodig als ingenieurs die toezicht houden op de reconversie naar een vredeseconomie, alternatieve

“Het zou prachtig zijn als gewone mensen leerden op hun hoede te zijn voor en zich wantrouwend zouden opstellen tegen het virus dat regeringen dragen: de vitale belangen van de staat”

Marthe Gelhorn, Het gezicht van de oorlog. 1987

leven door oorlog wordt overstemd. Er is geweld in de huiskring en op het werk. Geweld wordt gepropageerd door de media, computerspelletjes en pornografie. Elke vorm van geweld hangt samen met andere vormen van geweld. De wereldwijde vrouwenbeweging heeft het fenomeen van geweld tegen vrouwen uit de taboesfeer gehaald. Een deel onder hen situeert dit geweld als onderdeel van het brede fenomeen van geweld dat een basiselement is in ons dominant politiek, sociaal en economisch systeem. Oorlog en militarisme worden gebruikt om dit systeem te bestendigen. De patriarchale waarden die hieruit voortvloeien richten zich tegen de gelijkheid en ontwikkeling van de vrouw. Streven naar emancipatie en gelijkheid mag niet uitmonden in het participeren aan oorlog en militarisme. Vrij van militaire dienstplicht kunnen vrouwen hun aandacht richten om alternatieve acties te ondersteunen die niet ondergeschikt zijn aan de traditionele

productieprocessen. We hebben nood aan de ombouw van de militaire uitrusting naar een civiele productie. In plaats van de globalisering van de economie hebben we een globalisering van de veiligheid voor mens en natuur nodig. We moeten dringend aan vredesarbeid doen en terzelfdertijd de leugens ontmaskeren. De leugens bijvoorbeeld dat de ganse militarisering van Europa nodig is voor onze veiligheid? Oorlog wordt door mensen gemaakt. Vrede ook. We moeten een beslissende keuze maken. ■

12 april 2001

NIKE EN SOCIALE VERANTWOORDELIJKHEID

| Tim Bracke |

Een interne audit die wantoestanden op de eigen werkvloer bekent!

Het klinkt onwaarschijnlijk maar als deze ontwikkeling klopt kan het verstrekkende gevolgen hebben voor de multinational op een terrein dat zijn rol van louter producent ver overschrijdt, namelijk die van zijn "sociale" verantwoordelijkheid. Heel misschien betekent dit een eerste stap in de richting van een elementaire omvattende bedrijfsethiek op multinationalaal niveau met grootheid Nike in de rol van voortrekker. Natuurlijk heeft de bekende textiel­fabrikant dit niet uit een plots ingegeven menslievendheid gedaan. Enkel omdat het een constant vizier in de nek voelde branden is Nike die weg ingeslagen; een weg die eigenlijk slechts één doel voor ogen heeft, dat van de geloofwaardigheid. En opdat over dit begrip geen misverstanden zouden bestaan waken zij die aanvankelijk Nike het vuur aan de schenen legden aan de zijkant van wat een zeer lange weg beloofd te worden.

TRANSNATIONAAL

Nike is het typevoorbeeld van een bedrijf dat zijn toevlucht heeft genomen tot delocalisatie toen (medio de jaren '70) bleek dat de winsten achteruit boerden en het kostenplaatje diende te worden aangepast. De term was nieuw, de realiteit erachter verschilde vanuit het gezichtspunt van de sociale ellende niet zo hard van wat reeds meer dan 500 jaar gebruikelijk is, nl. de ongebreidelde uitbuiting van gebieden welke reeds van bij hun agressieve inlijving als grondstofgebied geboekstaafd staan. Het verschil lag misschien vooral in de landen waar de transnationale bedrijven hun juridische en financiële zetel behielden. Daar verhuisden de productie-eenheden voor het eerst naar de grondstofgebieden om er op allerlei manieren in de arbeidskosten te kunnen snijden, maar ook in globalere kosten zoals: milieunormen, infrastructuur etc. De productie-eenheid geraakte versnipperd over een veelvoud aan kleine productie­kernen die werden uitbesteed aan meestal kleine plaatselijk bedrijfjes al of niet in handen van malafide eigenaars, maar stuk voor stuk grenzend aan slavernijpraktijken.

De hele operatie had ook iets verwijtends naar de plaatselijke overheden, "We vertrekken omdat u ons geen totale vrijheid van produceren verleent." Het kwam er dan op aan de wereld te overtuigen van de zogenaamde

vrijhandel, over de staten heen, in essentie een handel vrij van belemmeringen die maximale winst voor een klein aandeel van de wereldbevolking als gevolg heeft. De zoveelste variante op de neoliberale doctrine begon haar vernietigende opmars.

DRUK

In de jaren '90 wordt echter de kritische consument een factor van belang, daarin gestaag gestimuleerd door allerlei druk­kings­groepen.

Onder impuls van een sterk gethematiseerde NGO-campagne (WK 2000) wordt de ontspanning van de doorsnee westerse mens (man!) gekoppeld aan schrijnende uitbuitingsverhalen over de vestigingen in derdewereldlanden, maar vooral ook van de kleine toeleveranciers, van hoofdsponsor Nike.

De textielgigant wordt onderworpen aan een ware vervolgingsslag en ziet zich genoodzaakt om het tij te keren voordat de besmetting naar haar totale consumentengroep compleet wordt. In april 1990 wordt de ultieme stap gezet: de oprichting van Global Alliance for Workers & Communities (afgekort: GA), met The International Youth Foundation, de Wereldbank en GAP als belangrijkste partners. GA moest onafhankelijk kunnen werken aan een uitgebreid project dat de verhoging van de levenskwaliteit van de, vnl. jong-volwassen, arbeider op het oog

heeft.

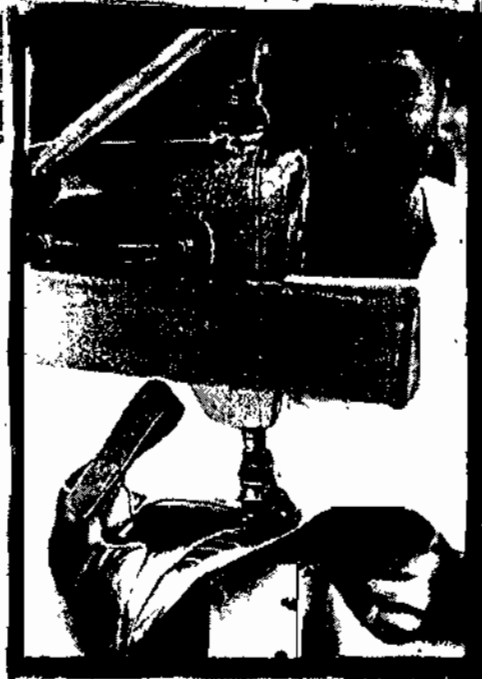
In een eerste fase worden via diepte-interviews de prioritaire noden en wensen van deze mensen in kaart gebracht zodat de aan controle onderworpen multinational in een tweede fase hierop concrete actiepunten kan afstemmen.

Aanvankelijk leek er met het sine qua non van de onafhankelijkheid iets aan de hand, aangezien de resultaten van de eerste fase de actie vrijwel overbodig maakten. De eer was aan Thailand en Vietnam (samen goed voor 50000 werknemers) om als eersten hun grieven uit te braken en hun wensen openbaar te maken, maar verder dan wat technische gegevens waren de enquêteurs niet geraakt. De Financial Times kapittelede "workers are (on the whole) satisfied with workplace conditions" (sept. 6, 2000). Onder andere de Organisatie voor Schone Kleren legde de vinger onmiddellijk op de wonde door GA een gebrek aan voeling met de basisrechten van de werknemers aan te wijzen. Zo ontbraken op het appél belanghebbende opinies met betrekking tot het loon, gepresteerde werkuren, vrijheid van organisatie alsook de specifieke problematiek van de onderbare schuldenlast (met het verdiende geld (dat steeds te laat en discontinu wordt uitbetaald) worden gemaakte schulden voor een deel afbetaald terwijl het resterende stuk via nieuwe schulden wordt geherfinancierd; een vicieuze "cycle of debt").

Wie laat hen 72 UUR PER WEEK stikken?

PRK 000-0000013-11

1. De grote sportschoenmerken laten hen stikken in hen werkloos naar de grootst mogelijke winst.
  2. De onderaannemers in Azië laten hen stikken, 72 uur per week, twaalf uur per dag. Voor een loon van 7 frank per uur. Veroorloofd tot een leven onder het besmettelijk. Want de orders voor de grote sportschoenmerken moeten tot elke prijs hingenbezold worden.
  3. Laat u de arbeidsomstandigheden ook stikken? Wie 11.11.11 steunt, helpt hen vechten tegen dit onrecht.
- 11.11.11 steunt het plan van de organisatie die optreden voor betere arbeidsomstandigheden.
- 11.11.11 steunt ook hier zijn om de grote sportschoenmerken op hun verantwoordelijkheid te wijzen. Steun 11.11.11.

11.11.11 VECHT TEGEN ONRECHT

De vragen hadden nogal wat verdachte suggestieve en selectieve trekjes en werden door de ondervraagden zelfs als misplaatst belerend bevonden. Er werd bv. besloten dat eenieder meer dan het minimumloon kon genieten, terwijl in feite 50 % van de compensatie wordt verkregen door overwerk, met uren die uitlopen tot middernacht en die ook zondagen inpalmen. Tussendoor trachtte GA haar ondervraagden tot gemeenschapsopbouw aan te sporen. Dit en vele andere gebreken konden op tijd worden blootgelegd dankzij de hulp van de Thaise Arbeidsorganisatie die op vraag van de Schone Kleren Organisatie een parallel onderzoek uitvoerde.

NIEUW ONDERZOEK

In het tweede grootschalige onderzoek, waarin Indonesië onder de loep wordt

in 2 fabrieken. Verder werd de zware overurenlast opgetekend, alsook de tekortschietende werkzekerheid bij allerlei verloven (bij ziekte bv.), dit is indien

voor het toezicht op de arbeidsomstandigheden zal voortaan een onafhankelijke monitor, gecertificeerd door de Fair Labor Association, wereldwijd optreden

überhaupt al sprake zou zijn van een afdwingbaar recht op verlof. Ander bijkomend bewijs voor de opmerkelijke

genomen, werd blijkbaar een andere methodologie gebruikt, want de resultaten leunden plots wel dichter tegen de vermoede realiteit aan.

Zo getuigt de tweede enquête (=representatieve groep : 4000 op 60000) van ernstige klachten betreffende ongewenste seksuele intimiteiten (2,5 % van de ondervraagden), beledigende seksueel geaarde commentaren (8 %), fysisch misbruik vanwege de hiërarchische oversten (> 3 %), herhaaldelijke verbale beledigingen (30 %). Ook gevallen van seksuele favours in ruil voor werkzekerheid werden vastgesteld

overstijging van het initiële onderzoeksopzet zit vervat in de teruggevonden topic die het vertrouwen in de gezondheid en de veiligheid op de werkvloer behandeld.

Het ziet er dus naar uit dat Nike stilaan haar belofte aan het nakomen is. De structuur was er al, nu blijkt ook de inhoud van het project in zijn geijkte plooiën te vallen. En de remedie dan ?

Als we Nike mogen geloven is ook dat programma klaar voor gebruik. Om een idee te geven van het engagement dat het zegt voor te staan, hier volgt het grotewoordenwerk : Aangezien er duidelijke discrepanties zijn opgedoken tussen het werk van GA enerzijds en dat van de geijkte toezichthouder "PriceWaterhouseCooper" anderzijds, heeft NIKE beslist die laatste dan toch op haar efficiëntie te herbekijken. Meer nog, voor het toezicht op de arbeidsomstandigheden zal voortaan een onafhankelijke monitor, gecertificeerd door de Fair Labor Association, wereldwijd optreden. MIT-professor Dara O'Rourke had er in september 2000 reeds op gewezen dat de door PWC gebruikte onderzoeksmethoden duidelijk aanstuurden op een vertekend beeld van die arbeidsomstandigheden. Ook zal de globale bedrijfscode worden uitgebreid met specifieke punten zoals de uitbouw van de werknemersrepresentatie (via vakbonden die naam waardig) en een ombudsdienst om met name het apert gebrek aan media voor het uiten van zijn

of haar grieven op te kunnen vangen. Andere willen dan weer voorzien in een mogelijkheid om zich weerbaarder op te

kunnen stellen tegenover allerlei pesterijen en misbruiken. Om deze en nog bijkomende doelen op hun daadkracht te toetsen wordt na een termijn van 1 jaar het gehele project geherwaardeerd. Daarmee lijken de aanvankelijke punten van kritiek, althans in woord, klaar en duidelijk aangepakt. De actie op het terrein moet nu de geloofwaardigheid van deze ontwikkeling verder inhoud verstreken.

GEVOLGTREKKINGEN

Wat bewijzen deze ontwikkeling nu? De meest evidente conclusie is natuurlijk het nu ook tot een deelnemer doorgedrongen gelijk van de veelvuldig geformuleerde aanklacht, namelijk dat elementaire normen aangaande arbeidsomstandigheden met de voeten worden getreden door transnationale ondernemingen die hopen geld maken en doorspelen naar hun kudde aandeelhouders ten koste van de anonieme werknemersgroep op de werkvloer.

Dat daarenboven indirecte betrokkenheid gekoppeld aan vermetele zwijgzaamheid of immobiliteit bij dergelijke mistoestanden via allerlei onderaannemers-structuren even misdadig is, een logica die trouwens vrijwel unaniem door het publiek wordt gevolgd.

Even belangrijk is het geleverde bewijs voor het feit dat wijzelf wel degelijk iets kunnen veranderen aan bestaande wantoestanden en dat het dikwijls als vulgariserend bejegende idealisme werkt (overigens een typisch trekje van (intellectuele) mensen die liever hun kop in het zand steken en overcomplexiteit als excuus invoeren om rond zich te kijken. Het hoeft niet te verwonderen dat voor hen dergelijke informatie ook gewoon dode letter blijft).

Tenslotte is er het wapen van de tegen zichzelf gekeerde perversie, nl. dat een bedrijf verplicht kan worden uit hoofde van haar engagement voor een netjes opgepoetst imago, zichzelf publiekelijk in een slecht daglicht te stellen. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de graad van openbaarheid bepalend zal zijn voor het

verdere verloop van het nog slechts in principe onafwendbare proces. De rol van alle media hierin kan niet voldoende worden benadrukt. Verslapt de aandacht

van de onderzoeken in Thailand en Vietnam ondersteunden deze houding nog ten volle, maar na het Indonesië-dossier zal men nu toch duidelijk kleur

Even belangrijk is het geleverde bewijs dat wijzelf wel degelijk iets kunnen veranderen aan bestaande wantoestanden

dan verslapt logischerwijs - vanuit het standpunt van de economische actor - het engagement aan de kant van de geviseerde, die zich slechts interesseert in publieke vijand nummer één: haar kritische consumentengroep. Tenzij, een mens kan veranderen, aandacht voor de schending van de menselijkheid plots ook zou doorgedrongen zijn in het economische denken.

Feit is dat Nike toch als enige samen met GAP miljoenen dollars afroemt van haar winsten om deze in te zetten voor een nooit geziene controle qua intensiteit en qua omvang van de eigen maximalere verantwoordelijkheid. Een voorbeeldfunctie die wacht op navolging, want ondanks de fenomenale 500 000 werknemers die Nike wereldwijd vertegenwoordigt, blijven miljoenen anderen verstoken van eenzelfde kans op een beter (arbeids)bestaan.

ETHIEK

In een eerste oproep vanwege GA aan andere groten uit het multinationale milieu was de respons er één van terughoudendheid; ze zouden op de vlakte blijven en toekijken of de démarche iets zou opleveren. Doorheen de lijnen schemert een houding van "weten jullie (Nike, GAP) wel goed wat jullie beweren te gaan doen, dat geloof je zelf toch niet". Het besef dus dat het wellicht een zoveelste zuivere imago-opkuis betreft, waarvoor Nike, daar toch vooral dit bedrijf de klappen heeft moeten incasseren, maar zelf moet willen opdraaien. De resultaten

moeten gaan bekennen, wil men op zijn beurt de geloofwaardigheid niet op het altaar van de publieke opinie geofferd zien.

Men kan zich niet ontdoen van de vaststelling dat een fameus rad aan het wankelen is gebracht. Ondertussen werd bekend dat GA's schouwende werkzaamheden verplaatst worden naar China waar een goeie 75 000 werknemers voor Nike aan de slag zijn.

Een monsterstaalname zal ook hier moeten blootleggen wat NGO's al jaren aanklagen, datgene wat de globalisatiebeweging liever niet ophangt aan het mooie "global village" kaartje. Het engagement van Nike mag dan ook gezien worden als een zoveelste barstje in eigen gelederen, dat op termijn toegang zal kunnen verstrekken tot het essentiële van de globalisatiemachine, nl. dat ethiek eruit verbannen werd nog voor ze van start ging. Of nog, dat de globalisatie-terminologie niets meer is dan de zoveelste mooi-praterij van een pervers systeem dat enkel economische belangen wil verhullen. Of zoals Alan Greenspan het onlangs nog zo mooi verwoordde en ik het parafaserend uit mijn geheugen oprakel: "De globalisatie in de vorm van 'vrije handel' heeft de wereld veel goeds gebracht in de laatste jaren, heel duidelijk althans voor de Verenigde Staten." We kunnen hieraan toevoegen: en voor Europa. ■

PRESIDENT CHIRAC ZIT KLEM

| André De Smet |

President Chirac veroverde destijds vanuit zijn positie als voorzitter van de R.P.R. de functie van burgemeester van Parijs. Van deze post maakte hij zijn uitvalsbasis om president te worden. En het lukte. Maar ...

TIBERI

Toen Chirac president werd speelde hij de functie van burgemeester van Parijs door naar een van zijn trouwste acolieten, Jean Tiberi. Sinds enkele jaren is men zich in gerechtelijke kringen echter vragen gaan stellen over sommige aspecten van het beleid van Tiberi.

Het begon met de luxueuze appartementen, eigendom van de stad Parijs, die aan spotprijzen werden verhuurd aan goede vrienden. Zo kreeg de gewezen premier Juppé, de huidige burgemeester van Bordeaux, zijn deel. Het een bracht het andere mee. Zo kwam men tot de vaststelling dat een aantal militanten van de R.P.R. op de betaallijsten van de stad Parijs voorkwamen, alhoewel zij nooit op het stadhuis werden gezien. Uiteindelijk bleek dan dat ze op het partijsecretariaat van de R.P.R. werkten. Dan was er de historie van de valse kiezers. Mensen stonden op de kiezerslijsten van Parijs ingeschreven terwijl ze ergens anders woonden. Ze kregen hiervoor een fictief adres. Daarbovenop kwam de zaak van de bouw- en onderhoudswerken van scholen en appartementsgebouwen, waarbij bleek dat de ondernemers belangrijke bijdragen overmaakten aan de partijkas van de R.P.R..

VIDEO

Waar rook is, is vuur. En in gerechtelijke kringen ging men er van uit dat deze zonderlinge methodes niet gestart waren met Tiberi, maar dat zijn voorganger, de huidige president Chirac, hier ook iets mee te maken had. De man die destijds in de R.P.R. verantwoordelijk was voor een aantal operaties, J.C. Mery, overleed vorig jaar. Hij had echter een video-opname klaar

gemaakt waarin de ganse zaak werd bloot gelegd. Vorig jaar werd deze video-opname wereldkundig gemaakt, en de krant "Le Monde" publiceerde er de volledige tekst van. In deze opname verklaarde Mery hoe hij te werk ging. Hij wees er op dat Chirac hiervan op de hoogte was, en dat hij zelf, in aanwezigheid van Chirac, ettelijke miljoenen overhandigd had aan de vertrouwensman van de president.

president een uitnodiging liet worden om te komen getuigen. Chirac was woedend en weigerde hieraan gevolg te geven.

Uit opiniepeilingen blijkt duidelijk dat de meerderheid van de Franse bevolking hier anders over denkt. De ondervraagden stellen de vraag waarom een president zich zou kunnen onttrekken aan een plicht die voor iedere burger wet is.

De gewezen president Giscard d'Estaing

Dergelijke mistoestanden spelen extreem rechts in de kaart, en doen veel Fransen hun kat sturen bij verkiezingen

Chirac wees deze beschuldiging af als leugen en manipulatie, en beweerde zelfs Mery niet te kennen. De Franse tv bracht als antwoord een reportage waarin Chirac naast Mery op een receptie staat, waar een project van Mery voor de bouw van een vakantiedorp aan de Middellandse Zee werd voorgesteld.

Chirac trachtte zich intussen af te schermen. Het Hooggerechtshof, (waarvan de gewezen minister van buitenlandse zaken Roland Dumas voorzitter was - deze staat eveneens terecht in de ELF-affaire -) publiceerde een standpunt dat een president uitsluitend voor staatszaken kan vervolgd worden tijdens zijn mandaat.

NAUWE SCHOENTJES

Even leek alles in de vergeethoek te verzeilen. Tot voor enkele dagen de onderzoeksrechter, Eric Halphen, die het geheel van de gerechtszaken van Parijs volgt, aan de

verklaarde van zijn kant in een persconferentie dat hij geen reden ziet waarom Jacques Chirac geen gevolg zou geven aan de vraag om te gaan getuigen, gezien er geen enkele wet is die hem dit verbiedt. Bovendien wees Giscard er op dat, toen hij president was, hij zelf tweemaal was ingegaan op een uitnodiging van een onderzoeksrechter om te komen getuigen.

President Chirac zit dus in nauwe schoentjes. Een jaar voor de presidentsverkiezingen is dit geen aantrekkelijke positie.

Een dergelijke situatie, dergelijke mistoestanden, geven een somber beeld van wat sommigen hun 'democratie' noemen. Dit zijn zeker winstpunten voor extreem-rechts en blijven niet zonder invloed op het feit dat veel Fransen bij verkiezingen hun kat sturen. En zo worden de politiek, de politiciers en de democratie gediscredeerd. ■

ACHTERGRONDEN VAN DE FRANSE VERKIEZINGEN

I André De Smet I

Om enigszins de Franse verkiezingen te begrijpen, moet men wel zijn Belgische bril even afzetten.

Men vertrekt er van een ander verleden, dat nog vandaag z'n invloed heeft op de samenleving.

Het komt er dan ook op aan de gepast informatie te vinden die in onze media, kranten en tv, weinig of niet aan bod komt.

DE V^E REPUBLIEK

Met het invoeren van de Ve Republiek werd het evenredig stemrecht in Frankrijk afgeschaft. De rechtse politici die toen aan de macht waren, vonden het voor hen nuttig en belangrijk een politieke wereld uit te bouwen die hoofdzakelijk op twee blokken zou berusten. Rechts - uiteraard met verschillende strekkingen - onder leiding van de R.P.R., en links - ook met zijn verschillende stromingen - onder leiding van de P.S.. Achter de R.P.R. stonden in de laatste jaren het U.D.F. van Fr. Bayou, de Liberalen met Madelein, de Radicaal en andere rechtse partijen. Ze rekenen bijzonder voor de tweede ronde of waar ze geen kandidaat hebben, op de steun van extreem rechts: F.N. en M.N.R.. Achter de P.S. vinden de dan de Communisten (R.Hue), de Groenen (Voynet), M.D.C. (Chevènement), links radicalen en verschillende linkse partijen. Extreem links, in hoofdzaak Lutte Ouvrière van Laguiller, neemt bij verkiezingen steeds afstand van de gemeenschappelijke linkse lijsten. Zelfs als hun steun er zou kunnen toe bijdragen om rechts te verslaan.

President Jacques Chirac, die nochtans in het parlement over een brede meerderheid beschikte, besloot een tweetal jaren geleden het parlement te ontbinden in de hoop de R.P.R. te kunnen versterken. Hij hoopte aldus dat vervroegde verkiezingen de krachtsverhoudingen in zijn voordeel zou doen wijzigen. Het manoeuvre mislukte. Rechts werd verslagen. De socialisten en hun bondgenoten wonnen, en de mogelijkheid bood zich aan een linkse regering te vormen onder de naam "la gauche plurielle". De Communisten kregen

twee ministerzetels en een staatssecretariaat, en later nog een tweede staatssecretariaat. De Groenen leverden één minister en later nog een staatssecretaris. De M.D.C. had een minister, met name Chevènement, die later ontslag nam in verband met Corsica, en de Radicaal eveneens een ministerpost.

CO-HABITATION

Meteen was er een nieuwe co-habitation gestart. Er was een rechtse president en een linkse regering die, met alle spanningen vandiën, moesten trachten samen te werken. Het werd een goede start. Met de invoering van een wet voor de tewerkstelling van jonge werklozen, het invoeren van de 35-urenweek en andere initiatieven slaagde de regering erin het aantal werklozen met één miljoen te verminderen. De president, de R.P.R. en rechts bevochten de toepassing van deze vernieuwingen. Maar ook in de P.S. bleken nog veel mensen er centrumstellingen op na te houden, en weinig met de standpunten van hun bondgenoten rekening te houden. Meermaals stemden ze de PS-voorstellen of onthielden zich. Zo drukt de P.S. er het idee door van de belastingvermindering, daar waar de

anderen in de plaats de minimumlonen wilden verhogen. De P.S. scheen vergeten te zijn dat in de tweede ronde van de verkiezingen 182 van hun volksvertegenwoordigers verkozen werden met de stemmen van hun bondgenoten uit "la gauche plurielle".

Half november ging er in Parijs een speciale bijeenkomst door van alle linkse partijen, waar een plan werd uitgewerkt voor een andere aanpak qua regeringsbeleid. Een deel van de P.S. remde af en bleef passief alhoewel een belangrijk deel van haar achterban de ideeën van de bondgenoten kennelijk gunstig onthaalde.

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Het is in deze situatie dat de gemeenteraadsverkiezingen werden voorbereid. In de opiniepeilingen sprak men van een roze pletwals en meteen leefde de P.S. in een euforie. Nochtans kwam het er op aan samen te werken om de meerderheid van rechts in sommige steden in te dijken en haar te verhinderen nieuwe steden te winnen. Zo werden er reeds voor de eerste ronde eenheidslijsten voorbereid met de P.S., de C.P., M..D.C. en Radicaal met onafhankelijke democratische kandidaten om het nieuwe man-vrouw-principe te respecteren. De verhoudingen in het

Op 25 maart, één week na de tweede ronde van de gemeenteraadsverkiezingen, gingen in drie Franse steden tussentijdse verkiezingen door voor de vervanging van een volksvertegenwoordiger.

Cannes:	ingeschreven kiezers 60.096	uitgebrachte stemmen 20.115	geldige stemmen: 18.499
Toulouse:	ingeschreven kiezers 60.411	uitgebrachte stemmen 19.974	geldige stemmen: 19.391
Sarcelles:	ingeschreven kiezers 42.041	uitgebrachte stemmen 14.110	geldige stemmen 13.393

vroegere gemeentebestuur, onder meer de plaats van burgemeester, aantal schepenen zou men gewoon overnemen in het nieuwe bestuur na de verkiezingen. De Groenen wensten zich in vele steden afzijdig te houden en dus eigen lijsten in te dienen. Gezien ze hiermee de indruk gaven de regeringssolidariteit tegen rechts te breken, slaagden ze erin heel wat stemmen van ontevredenen weg te halen van de andere linkse partijen.

Dat bracht winst op voor de Groenen, die dan ook nieuwe eisen gingen stellen voor deelname aan de eenheidslijst in de tweede ronde. In sommige steden behielden ze hun eigen lijst voor de tweede ronde; zodat in een twintigtal steden links de meerderheid niet behaalde op rechts. Volgens "Le Monde" was de inbreng van de 'Groene' kiezers op eenheidslijsten in de tweede ronde ook heel wat lager dan die van de andere partijen.

Ook extreem-links won. Terwijl de kiezers van Krivine voor de eenheidslijsten stemden, bleven deze van Laguiller thuis.

Extreem-rechts, dat kort geleden uiteenspatte, behield in twee steden de meerderheid maar elders keerden hun kiezers terug naar de oude stal en stemden voor de R.P.R. of andere rechtse partijen.

PROBLEEM

Meteen komen we aan het fundamenteel probleem waarmee de politieke wereld en de democratie in Frankrijk geconfronteerd wordt. Gezien er geen stemplicht bestaat blijven veel ontevreden kiezers en ook anderen, thuis. Het gaat van kwaad naar erger. Normaal wordt de eerste ronde beschouwd om de eigen partij te straffen voor een of andere fout in het beleid. Verleden jaar werd een referendum gehouden voor de inkrimping van het

presidentieel mandaat van 7 naar 5 jaar. Daar kwam slechts 30% van de kiezers voor opdagen. Kortom, Amerikaanse toestanden.

Het mag gezegd worden dat zowel bij rechts als bij links, wat nog minder te begrijpen is, het wantrouwen in de politiek een belangrijke rol speelt. De afstand tussen kiesbeloften en hun uitvoering is voor velen een ernstig probleem.

Als men echter de snelle opgang vaststelt van een pluralistische beweging als ATTAC, waarbij zich op korte tijd 30.000 mensen aansloten en een paar honderd regionale afdelingen werden opgericht, en als men ook rekening houdt met de strijdbaarheid van de vakbonden en het geheel van de arbeidersbeweging, dan moeten hieruit toch de nodige conclusies getrokken worden en een nieuwe, meer democratische, politiek op stapel gezet. ■

FRANKRIJK - GEMEENTEN - KANTONS 11/18.03.01

De Franse grondwet die met de oprichting van de Vijfde Republiek tot stand kwam, heeft een complex kiessysteem. De verkiezingen hebben plaats in 36.779 steden en gemeenten, waarvan 214 in de overzeese gebieden. 34.000 ervan hebben minder dan 3.500 inwoners, waaronder 4.104 zelfs minder dan 100 inwoners. Overal waar geen enkele lijst de absolute meerderheid haalt volgt een tweede stemronde. Om geldig te zijn moet deze niet alleen de meerderheid van de uitgebrachte stemmen inhouden maar tevens een meerderheid van de ingeschreven kiezers. De sterkste partij (in de eerste rond de absolute meerderheid, in de tweede rond de meeste stemmen) krijgt sowieso de helft van de zetels. De overige worden verdeeld over de lijsten die meer dan 5% behaalden, in verhouding tot het aantal stemmen. Ook de sterkste partij krijgt een deel van deze koek. Aan de tweede stemronde nemen slechts de partijen deel die meer dan 10% van de stemmen behaalden. Voor deze tweede ronde kunnen partijen samensmelten of oproepen voor een 'bevriende' partij te stemmen. Parijs, Lyon en Marseille hebben nog een apart systeem. Hier worden per arrondissement lijsten ingediend. Deze beschikken eveneens over een eigen burgemeester.

Het is dus uiterste moeilijk zich een algemeen beeld te vormen van de uitslagen. We beperken ons dus tot de hoofdlijnen rekening houdend dat verschillende partijen, links en rechts, niet onder hun eigen vlag opkwamen, maar na afspraak een gemeenschappelijke lijst indienden. Hier is het moeilijk uit te maken, met uitzondering van de kandidaat burgemeester, wat de uitslag per partij uiteindelijk is.

Hierbij de verhoudingen tussen de linkse meerderheid en de rechtse oppositie in steden met meer dan 15.000 inwoners.

Globaal: links voorheen 301 nu 259; rechts voorheen 278 nu 318

In steden van 30.000 tot 49.999

links gaat van 67 naar 65; rechts stijgt van 63 naar 75

In steden van 50.000 tot 99.999

links zakt van 43 naar 35; rechts groeit van 32 naar 40

In steden van meer dan 100.000 inwoners

links krimpt van 20 naar 17; rechts gaat van 16 naar 20

Burgemeesters in steden en gemeenten met meer dan 15.000 inwoners

bij samengevoegde lijsten van links of rechts wordt de politieke partij van de burgemeester niet bekend gemaakt

PS: 170 voorheen 177

PCF: 51 voorheen 74

Samengevoegd links: 36 voorheen 49

Groenen: 2 voorheen 1

Liberalen: 32 voorheen 18

RPR: 37 voorheen 122

UDF: 82 voorheen 76

Samengevoegd rechts: 67 voorheen 62

Opvallend was natuurlijk de overwinning van La Gauche Plurielle (pluralistisch links) in de twee grootste steden, Parijs en Lyon, waar sinds tientallen jaren (Parijs sedert 100 jaar) een rechtse meerderheid aan de macht was. Parijs is ook de stad waar president Chirac tientallen jaren burgemeester was en vandaar zijn opmars inzette naar het presidentschap. Allerhande schandalen uit die tijd blijven hem echter vandaag nog achtervolgen. Voor volgend jaar wacht een nieuwe inzet: presidents- en parlementsverkiezingen. De kiescampagne is meteen gestart.

UITSLAGEN EN COMMENTAAR

| André De Smet |

BENIN - PRESIDENT - 22.03.01

Tijdens de tweede ronde werd de uittreedende president Mathieu Kérékou herkozen met 84% van de stemmen. Zijn tegenstander uit de eerste ronde, Nicephore Sorlo, gewezen president die het tweede hoogste aantal stemmen had gehaald en normalerwijze kandidaat moest zijn, trok zich echter terug. Ook de volgende in ranglijst gaf verstek. Uiteindelijk was het dan de derde "best geplaatste tweede" die het tegen Kérékou moest opnemen. Bruno Amausso, een minister van staat, riep zijn kiezer op dat ze best voor Kérékou konden stemmen, gezien hij deze presidentsverkiezingen als een vriendelijke dialoog beschouwde. Niet te verwonderen dus dat slechts 53 procent van de kiezers kwam opdagen. Mathieu Kérékou, gewezen generaal, zoon van een kleine boer, kwam ooit door een staatsgreep aan de macht. Eerst stond hij een strikt marxistisch-leninistisch regime voor in dit onderontwikkeld land. Later zou hij een democratiseringsproces openen, o.m. met een nationale conferentie waar alle krachten van de samenleving aan deelnamen. Dit leidde tot presidentsverkiezingen waarin hij verslagen werd door Nicephore Soglo. De daaropvolgende presidentsverkiezingen won hij zoals dit nu ook opnieuw het geval is. Ik herinner me tientallen jaren geleden met een Afrikaanse delegatie van de Wereldvrede Raad in de grote villa van Kérékou te zijn ontvangen. Hij stelde me een van zijn medewerkers voor, de directeur van de spoorwegen van Benin, die een Belg was uit Waals Brabant.

OOSTENRIJK - WENEN - 25.03.01

Na de twee vorige nederlagen in de provinciale verkiezingen in Stiermarken en Burgerland werd met belangstelling uitgekeken naar de score die de FPÖ van Jörg Haider zou halen. Ongeveer 1,1 Weense kiezers, of een zesde van het ganse land, brachten in Wenen hun stem uit. Het werd voor de FPÖ een kleine ramp. De huidige partijvoorzitster en vice-eerste minister, Suzanne Ries Passer, moest met 20,16% (27,9 in 1996) in het zand bijten. Zelfs in de arbeiderswijken waar Haider's partij vroeger 31,9% haalde, verloor ze rond de 10%. Jörg Haider was nochtans persoonlijk de kiescampagne komen leiden, waarin de antisemitische en anti-migrantenstandpunten legio waren. Alhoewel er nog rekening moet gehouden worden met deze extreemrechtse partij is het toch bemoedigend vast te stellen dat heel wat kiezers het gevaar begrepen hebben.

De Christen Democraten van premier Wolfgang Schüssel die met de FPÖ regeert, moest zich tevreden stellen met 16,37% (+1,1%). De Groenen behaalden 12,5% (+4,6%) en in het centrum van de stad groeiden ze zelfs van 20 tot 30%. De grote overwinnaars waren de Sociaal Democraten van burgemeester Michael Haupl, die 47

procent kreeg, een stijging van 7,8%. Hij beschikt nu over een absolute meerderheid aangezien hij negen mandaten winst maakt en uitkomt op 52 van 100 zetels.

OEGANDA - PRESIDENT - 11.03.01

Oeganda speelt een speciale rol in Afrika. Museveni, die met de hulp van Tanzania de vroegere dictators Amin en Oboto van de macht had verdreven, bouwde er een speciaal systeem uit. De politieke partijen zijn er toegelaten maar mogen er geen activiteiten hebben. Bij verkiezingen mogen enkel individuele personen zich kandidaat stellen. Het Oeganda van Museveni geniet veel steun van het IMF en van de VS, en voerde heel wat privatiseringen uit. Het leger is er bovendien de kern van de staat. Museveni verloor echter in eigen land en in Afrika veel krediet na zijn interventie, samen met Rwanda, in Congo. Hij verleent er nu steun aan een deel van de rebellen, waarbij Oeganda beschuldigd wordt de rijkdommen van Congo weg te slepen.

Museveni won de verkiezingen met 65,93% van de stemmen. Maar zijn directe tegenstrever Kizza Besigye, een vroegere medewerker die 27,8% behaalde, betwist het eerlijk verloop van deze verkiezingen. Museveni voerde zelf een vuile lastercampagne. Zo strooide hij rond dat Besigye Aids heeft. In een land als Oeganda, waar Aids een verschrikkelijke omvang kent, is dit een beschuldiging die negatieve reacties opwekt.

DUITSLAND - DEELSTATEN - 25.03.01

Baden Wurtemberg

De extreemrechtse Republikaner zullen in deze deelstaat niet meer in het parlement vertegenwoordigd zijn. Met 4,4% van de stemmen, tegenover 9,1% in 1996, behaalden ze de kiesdrempel niet.

De Christen Democraten (CDU) handhaafden zich op 44,8 procent (+0,3%) met de uittreedende minister-president Erwin Teufel, in een van de rijkste deelstaten van Duitsland. Hij zal verder regeren met de Liberalen (FDP). De socialisten (SPD) kregen 33,3% (+8,2%) van de stemmen, terwijl de Groenen in dit gewest, dat zoals Hessen een van hun bolwerken was, 4,4% verloren en strandden op 7,7%.

Rijnland Palts

Hier behaalde de sociaal democratische minister-president (SPD) 44,7%. Hij kondigde meteen aan dat hij verder zal regeren met de liberalen (FDP), die een half procent verloren. Met een verlies van 2 procent kregen de Groenen ook klappen. Ze blijven met hun 5,2% amper boven de kiesdrempel.

In beide deelstaten blijken de Groenen heel wat stemmen van jonge kiezers te hebben verloren, die naar de SPD zijn gegaan. Blijkbaar betalen zij de negatieve aspecten van de regeringspolitiek in de plaats van de SPD.

MOLDAVIË - PRESIDENT - 04.04.01

Op woensdag 4 april werd de voorzitter van de Moldavische Communistische Partij, Vladimir Voronnie - 49 jaar en gewezen generaal in de vroegere USSR - door het parlement tot president verkozen.

Hij was de gewezen partijsecretaris van de industriestad Bendery, en later minister van buitenlandse zaken. Nadat de Sovjet Unie was uiteengespat en Moldavië onafhankelijk geworden was, heeft hij zich in 1990, volgens "Le Monde", niet verzet tegen de anti-communistische betogingen die toen plaats hadden. Bij de presidentsverkiezingen van 1996 moest hij het onderspit delven. Na het ontslag van de vroegere reformistische president Luchinschi, die met een volksfront in 1990 de verkiezingen had gewonnen, werden in februari van dit jaar nieuwe parlementsverkiezingen gehouden. De Communistische Partij behaalde er een absolute meerderheid. Gezien de grondwet voorziet dat het parlement zoals dat ook in Duitsland het geval is, de president verkiest, was het dus voor Voronnie geen probleem.

OP MAAT GESNEDEN

Voor de parlementsverkiezingen die half mei in Italië zullen plaats hebben wordt in de opiniepeilingen Forza Italia van Silvio Berlusconi als winnaar vooropgesteld. Zijn tegenkandidaat, de burgemeester van Rome, wint de laatste dagen echter terrein.

Berlusconi, een van de rijkste mensen van Italië, werpt miljoenen in de strijd. Rond Pasen werden al zijn kandidaten uitgenodigd naar Rome, waar ze hun instructies en materiaal kregen. Een paar boeken over het leven van Berlusconi, een vlag, een t-shirt en een speciaal boek met foto's over het leven van Berlusconi. Daar werd ook aangekondigd dat dit laatste boek op 20 miljoen exemplaren in Italië zal worden verdeeld. De kandidaten werden er ook op gewezen dat ze persoonlijk geen affiches met de eigen foto mogen uitplakken. Ze mogen enkel affiches met de foto van Berlusconi gebruiken. Ondertussen werd ook bekend dat Berlusconi in verschillende regio's stemakkoorden heeft afgesloten met de fascistische partij M.S.I.

Er is dus werk aan de winkel voor onze minister Michel als Berlusconi wint.

Gezien er de voorbije dagen in Milaan opnieuw een proces werd ingespannen voor belastingontduiking via belastingsparadijzen, ligt er mogelijk een andere oplossing in het verschiet. (ADS)

IN MEMORIAM

ADIEU IREENTJE DANNEELS...

Op 20 maart overleed te Bredene een lieve, bescheiden, maar grote dame: Irene Danneels. Ze laat een leven achter zich van inzet voor haar grote idealen: de strijd voor sociale rechtvaardigheid, vrede, vrijheid, solidariteit en socialisme, tegen racisme en fascisme. Irene werd geboren in een sociaal geëngageerde familie met vijf meisjes. Haar vader was zeeman en vaarde op de lijn Oostende Dover. Ze was nog een bakvisje toen ze in de jaren dertig deelnam aan de solidariteitscampagnes met het Spaanse volk dat strijd voerde tegen de fascistische militaire machtsgreep van Generaal Franco.

In de tweede wereldoorlog sloot ze zich, met haar zuster Simonne, aan bij de illegale K.P., en vervoegde later in de weerstand de rangen van het Onafhankelijkheidsfront (O.F.). Ze werd aangehouden door de Gestapo, en opgesloten in het nazi-concentratiekamp van Ravensbrück bij Berlijn, waar ze veel ellende meemaakte.

Enkele maanden na haar terugkeer was ze opnieuw actief. Ze was er bij toen de vredesbeweging (BUVV) in 1949 werd opgericht. Jarenlang is ze lid geweest van het bestuur van de Vredesbeweging Regio Oostende, en vertegenwoordigde ze deze in de Culturele Raad van de stad. Jarenlang zou ze ook het secretariaat waarnemen van het O.F. van de kust, en was ze steeds met de vlag op post bij alle plechtigheden en het afscheid van een strijdgenoot. Met dezelfde energie was ze eveneens actief bij de Confederatie van Politieke Gevangenen. Ireentje was door haar openheid en vriendschappelijke omgang in alle middens welkom. Zo was ze sinds de oprichting van de Volkshogeschool een trouw lid, en was ze tot voor enkele maanden nog actief in de turnkringen Noordzee en SVV.

Naast de familie waren vele vrienden afscheid komen nemen. Niet alleen uit de regio Oostende maar ook uit Antwerpen, Brussel, Aalst, Ninove en zelfs uit het verre Limburg.

We zullen aan Irene Danneels (ons Ireentje) de beste herinnering bewaren. (ads)

***

We vernamen ook dat Louis Van Brussel, gekend leider van de gewapende weerstand tegen de nazi-bezetting, in maart overleden is.

We bieden zijn familie onze oprecht deelneming aan.

IN MEMORIAM

| André De Smet |

AFSCHEID VAN PATER GUUS SNIJKERS

Op 21 maart jl. overleed te Gent onze goede vriend en medewerker pater Guus Snijkers. Guus werd geboren in 1921, tot priester gewijd in 1947 en trad toe tot de orde van de Dominicanen. Hij was docent filosofie aan de Sociale Hogeschool IPSOC van Kortrijk, en vele jaren directeur van het Katholiek Universitair Centrum (KUC) van Gent. We kenden elkaar sinds het begin van de jaren zestig, en zouden elkaar nog beter leren kennen na de overbrenging van het secretariaat van de BUVV van Brussel naar Gent, en de oprichting van de vzw Vrede. Er groeide van onze eerste ontmoeting af een diepe vriendschap. Guus was namelijk een sociaal geëngageerd man, die niet onverschillig bleef voor de arbeidersstrijd, noch voor de strijd tegen armoede en onrechtvaardigheid, noch de strijd voor vrede. We konden eveneens met Jan Olsen en Stef Lievens rekenen op gemeenschappelijke vrienden, die dezelfde zienswijze deelden.

Voor deze analyse gingen we er van uit dat het noodzakelijk was de muur te doorbreken die de scheiding vormde tussen mensen die wel dezelfde zienswijze hadden, dezelfde belangen, maar omwille van verschillende filosofische of politieke ingesteldheid naast elkaar leefden als het om de strijd over gemeenschappelijke problemen ging. Dat was ons uitgangspunt toen we met Vrede startten met de organisatie van tientallen debatavonden in Vlaanderen tussen christenen en niet-christenen (laten we het dialoogavonden noemen) met Guus, Bob Claessens, en ander sprekers. In ontelbare steden, gemeenten en dorpen werden door Vrede, en ook andere organisaties, dergelijke succesvolle avonden ingericht. Aan sommige namen ook pater Wildiers, pater Pil, Bertrand

Declercq, Albert De Coninck, Marc Braet, e.a. deel. Het thema draaide meestal rond de noodzaak van vreedzame coëxistentie, ontwapening, vrede, sociale rechtvaardigheid. Deze avonden hebben ongetwijfeld een belangrijke bijdrage geleverd tot een meer verdraagzame samenleving, en mede de basis hebben gelegd voor de brede pluralistische anti-rakettenbeweging. Ik zal nooit die avond vergeten die we in samenwerking met het Davidsfonds in het kleine Sint-Eloois-Vijve hadden georganiseerd. Toen beide sprekers, Guus Snijkers en Bob Claessens, hun zienswijze op de huidige wereld en de toekomst hadden uiteengezet, stond een oude man recht en zei: "Ik heb hier altijd gewoond, en veel meegemaakt, maar ik stel vast dat die communist geen bokkepoten heeft zoals men mij sinds mijn jeugd verteld heeft. Wel stel ik vast dat die man eerlijker is dan sommige mensen uit mijn dorp die regelmatig naar de kerk gaan." Hierop stond een kloosterzuster recht die aan pater Snijkers vroeg of die communist ook

naar de hemel zou gaan. Guus antwoordde: "Zuster, je weet toch dat de hel niet bestaat; de hemel dat is, als je gaat sterven, weten dat je niet alleen voor jezelf geleefd hebt maar voor je medemensen, in solidariteit met alle mensen en in bijzonder voor de armsten." Zo was Guus Snijkers. Openhartig, en recht voor de vuist. Het werd hem door sommigen niet altijd in dank afgenomen. Guus is steeds een van mijn beste en oprechtste vrienden geweest, en ik weet dat dit wederkerig was. Hij kwam al eens langs in Vrede en werkte graag mee aan het tijdschrift. De laatste maal was dit nog voor het januarinumnummer van dit jaar. Een van onze laatste ontmoetingen was op 26 augustus 2000 in Oostende, op mijn verjaardagsfeest, waarvoor hij zelfs zijn vakantie met een dag had uitgesteld. Aan Guus verliezen we een buitengewoon mens en vriend, een kameraad aan wie we de beste herinneringen zullen bewaren. Aan zijn familie en zijn medewerkers van het KUC, en al zijn vrienden, bieden we onze innige deelneming aan. {ads}

Pater Snijkers op 26 augustus 2000 op het verjaardagsfeest van André De Smet te Oostende, waarvoor hij zijn vertrek in verlof een dag had uitgesteld.

DE BRITSE DEFENSIE

I Ludo De Brabander I

De Britse regering plant de komende drie jaar een substantiële verhoging van het defensiebudget. Dat is noodzakelijk om het leger klaar te stomen voor 'nieuwe veiligheidsuitdagingen'. Opnieuw wordt duidelijk dat de omvorming van de NAVO- en EU-legers tot interventielegers een decennium na de val van de muur, leidt tot hoger defensie-uitgaven en een groeiende militarisering van de buitenlandse politiek.

Begin april heeft de Britse regering haar defensie-uitgavenplannen voor 2001 tot 2004 openbaar gemaakt. Bedoeling is om de defensiepost de komende drie jaar te laten stijgen met bijna 1 procent in reële termen. Het defensiebudget bedroeg in het afgelopen begrotingsjaar (99-00) 22,54 miljard Britse pond (1,47 biljoen frank). Tegen 2003-04 wil de regering dat het defensiebudget 24,96 miljard bedraagt (1,63 biljoen frank), een stijging

elf NAVO-lidstaten die hun defensiebudget 'gevoelig' (dixit NAVO-secretaris-generaal Robertson) hebben laten stijgen.

RADICALE MODERNISERING VAN HET LEGER

Het SDR of 'white paper' is in 1998 opgesteld onder de toenmalig minister van Defensie Robertson. Die heeft het wellicht niet voor niets tot secretaris-

generaal van de NAVO geschopt. Zijn SDR bevat heel wat elementen die later terug te vinden zijn in het Nieuw Strategisch Concept en het 'Defense Capabilities Initiative' (DCI) van de NAVO, maar ook in de zogenaamde 'Headline Goals'

van de EU.¹ Het SDR kiest voor een radicale modernisering van de Britse strijdkrachten, met nadruk op grote mobiliteit van de troepen met aangepast materieel. Vooral dat laatste is belangrijk. De investeringen in nieuw legermaterieel hadden in de periode '90-'94 een dieptepunt bereikt, namelijk 21 procent van de totale militaire uitgaven volgens cijfers van de NAVO. Vanaf 1995, nog voor SDR, kwam er terug meer aandacht voor. Het feit dat de Britse defensie-industrie in moeilijkheden verkeerde en dus moest

gered worden met nieuwe bestellingen, is daar wellicht niet vreemd aan. In 1999 steeg het aandeel van de aankoop van nieuw legermaterieel in verhouding met de totale militaire uitgaven naar 27,5 procent. Daarmee behoort Groot-Brittannië samen met Turkije tot de koplopers. Ter vergelijking in de VS bedraagt dat aandeel 24,4 procent, in Duitsland 13,6 en in België 5,6 procent.²

MILITAIRE BESTELLINGEN

Na de oorlog in Kosovo en het Britse militaire optreden in Oost-Timor en Sierra Leone, is de aandacht voor de aankoop van nieuw (interventie)materieel nog gestegen. Op 16 mei 2000 plaatste de Britse regering een enorme bestelling bij de Europese defensie-industrie. Een consortium van het Britse BAE-systems en het Franse Aerospatiale Matra kreeg een order ter waarde van 1 miljard pond voor de productie van luchtdoelraketten. Airbus kreeg een order ter waarde van 3,5 miljard pond voor de aanschaf van 25 A400M-transportvliegtuigen. Tenslotte wilden de Britten gedurende 7 jaar ter waarde van 500 miljoen pond, C17-vliegtuigen leasen van het Amerikaanse Boeing. Geoff Hoon, die Robertson als defensie-minister is opgevolgd, schermde bovendien met de in sociaal-democratische kringen gebruikelijke smoes dat de hele aankoop 10.000 banen zou opleveren.

CONCURRENTIEPOSITIE

De Britten is het er wellicht vooral om te doen de positie op de wapenmarkt veilig te stellen en zelfs te versterken. Groot-Brittannië heeft 18,7 procent van de wereldwijde wapenexport in handen en

van bijna 2,5 miljard pond (163 miljard frank) in 4 jaar tijd. Daarmee is "het defensiebudget na meer dan een decennium voor het eerst in reële termen gestegen, waardoor het ministerie van Defensie in staat is om de 'Strategic Defence Review' (SDR) in beleid om te zetten en te komen tot uitgebalanceerde, beter afgestemde en flexibele strijdkrachten, die klaar staan voor de operationele prioriteiten in de moderne wereld", aldus een jubelende regering. Groot-Brittannië behoort daarmee tot de

volgt daarmee op afstand de marktleider en belangrijkste concurrent, de VS (49,1 procent). De regering laat geen inspanning ongemoeid en onderhoudt zeer nauw contacten met de defensie-industrie (te meten aan het aantal speeches die er gehouden worden). Zo hebben de Britten zonder aarzelen het fameuze 'raamwerkakkoord' getekend (met 5 andere Europese partners) dat de Europese defensie-industrie moet herschikken en hindernissen bij de export van wapens wegwerken.³ In het kader van OCCAR (Organisme Conjoint de Coopération en Matière d'Armement - een samenwerkingsverband tussen Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië en Duitsland, dat eind januari 2001 effectief van kracht werd) participeren de Britten in een reeks gezamenlijke projecten, zoals COBRA (Counter Battery Radar programme - Brits-Duits-Frans-VS) en MRAV (Multi Role Armoured Vehicle - Brits-Duits).

KOELE EU-LIEFDE

De Britse aandacht voor de samenwerking tussen de Europese defensie-industrie contrasteert nogal met de koele liefde voor een Gemeenschappelijke Europese Veiligheids- en Defensiepolitiek. Hoewel de Frans-Britse top in St. Malo (4 december 1998) voor een gemeenschappelijke Europese defensiepolitiek en de verschillende afspraken ter zake sinds de Europese top van Helsinki, wijzen op een versoepelde houding, staan de Britten op vlak van defensie niet meteen bekend als 'Europeanisten'. Ook onder Blair trekt de Britse regering vooralsnog consequent de transatlantische kaart. "De NAVO is en blijft in de toekomst het belangrijkste orgaan voor de verzekering van de Britse en collectieve Europese veiligheid en defensie (...) het continue engagement van de VS in Europa is voor de Britse regering een prioriteit", zo valt te lezen in het officiële document 'Defensiepolitiek 2001'.

Blair moet nog altijd rekening houden met de anti-Europese sentimenten van de Britse Conservatieven. Oud-premier Thatcher, blijft een Europese strijdmacht hardnekkig 'monumentale waanzin' noemen en de Tory-schaduwminister van

defensie, Duncan-Smith spreekt over de Europese defensie-ontwikkelingen als een "gevolg van veertig jaar Franse vijandschap tegenover de NAVO". Ook de VS kijken met enig wantrouwen naar Europa en beginnen zich vragen te stellen over de transatlantische loyaliteit van de Britten. Tijdens een bezoek van Britse premier aan de VS, deed Blair dan ook zijn uiterste best om president Bush jr. te verzekeren dat de Europese initiatieven uitsluitend de bedoeling hebben de NAVO te versterken met bijkomende militaire capaciteiten en niet tot een duplicaat moeten leiden.

Dat neemt niet weg dat Groot-Brittannië heeft toegezegd om een behoorlijke bijdrage te leveren aan de Europese snelle reactiemacht (een interventiemacht bestaande uit 60.000 strijdkrachten die tegen 2003 binnen de 60 dagen en gedurende minstens een jaar in een straal van 4.200 km ingezet moet kunnen worden tijdens crisissen), namelijk 12.500 grondtroepen, 18 oorlogsschepen en 72 jachtvliegtuigen. Op vlak van troepensterkte heeft dit nochtans weinig gevolgen: het totaal aantal strijdkrachten blijft behouden, namelijk rond de 212.000 soldaten (enkel beroeps). Die moeten wel beter getraind worden in functie van de nieuwe (interventie)opdrachten.

NUCLEAIRE MACHT

En dan is er nog het nucleaire arsenaal. Hoewel "de regering een veiligere wereld wenst waar er geen plaats is voor nucleaire wapens" (punt 60 in SDR), is Groot-Brittannië nog lang niet van plan om zijn nucleaire wapens te bannen. De nucleaire afschrikking blijft volgens de regering de ultieme garantie voor de Britse veiligheid, omdat er ook elders in de wereld nog steeds nucleaire arsenalen zijn. Toch heeft het SDR een grondige herziening gemaakt van de nucleaire afschrikkingpolitiek. Het nucleair arsenaal "is niet afhankelijk van de grootte van andere staten", maar wel van het "minimum noodzakelijk tot afschrikking van elke bedreiging van onze vitale belangen". In maart 1998 werden de laatste atoombommen (type RAF WE177)

ontmanteld en heeft de Britse regering de volledige nucleaire strategie opgebouwd rond vier Trident-duikboten waarop in totaal 196 kernkoppen zijn geïnstalleerd. De laatste van die duikboten is nog maar pas geleverd. Daardoor is de potentiële explosieve kracht weliswaar met 70 procent afgenomen in vergelijking met eind jaren tachtig, maar daar staat tegenover dat Trident-raketten veel accurater zijn. Van de vier duikboten is er telkens één voortdurend op patrouille met 48 kernkoppen aan boord. De aanschaf van het hele Trident-systeem kostte een slordige 12,5 miljard Britse pond (816 miljard frank)! De lopende kosten van de Tridentmacht bedragen 280 miljoen pond (18,3 miljard frank) jaarlijks, de kosten voor het kernkoppen- en splijtstoffen-programma 400 miljoen pond (26,1 miljard frank) per jaar. Daarvan is een derde rechtstreeks gelinkt aan het Trident-systeem, een derde voor de ontmanteling van oude atoomwapens en het resterende bedrag voor infrastructurele kosten. Groot-Brittannië zit met een stok van 7,6 ton plutonium (!), 21,9 ton hoog verrijkt uranium en 15.000 ton andere vormen van uranium. Als dat pas geen onveiligheid is. ■

¹ De vijf zogenaamde 'capaciteitsdomeinen' van DCI zijn: ontplooibaarheid en mobiliteit van de troepen, voortzettingsvermogen en logistiek, doeltreffendheid van de inzet, overleefbaarheid van de strijdkrachten en infrastructuur, C3-systemen (Commando, Controle en Communicatie). DCI maakt deel uit van het Nieuw Strategisch Concept dat in april vorig jaar op de NAVO-top in Washington is goedgekeurd. De 'headline goals' van de EU zijn daarmee vergelijkbaar.

² In de NAVO gegevens is er een grote categorie 'andere uitgaven'. In het geval van Groot-Brittannië was het aandeel daarvan in het totaal 28,4 procent. De Britse regering hanteert een volledig andere berekeningswijze. Volgens de Britse cijfers bedroegen de uitgaven voor personeel in 1999/2000 38,1 procent en voor materieel 44,2 procent. Daarin zitten wellicht ook voedselpakketten en dergelijke.

³ Zie hoofdstuk 8 van het nieuwe vredescahier 2001/VD AMOK.

BOEKBESPREKING

| Jordi Lesaffer |

DE STRUCTUUR VAN DE WAANZIN

Wie het wereldgebeuren maar oppervlakkig volgt – daarbij niet gehinderd door degelijke berichtgeving in onze nationale media –, en weigert zijn eurocentrische bril af te zetten, komt soms in de verleiding om het geweld op het Afrikaanse continent te definiëren in termen als “irrationeel”, “ongestructureerd”, “chaotisch”, “waaninnig”... Op het eerste gezicht schuilt er geen enkele “logica” achter. De motieven van de strijdende partijen zijn niet meteen duidelijk; coalities wisselen om de haverklap.

Het geweld neemt duidelijk andere vormen aan dan diegene die men terug vindt in de conventionele polemologische definities van oorlog, zoals bij Von Clausewitz, die oorlog definieert als het voortzetten van de politiek met andere middelen, waarbij echter steeds het hoger staatsbelang voorop staat. Waar men vroeger sprak over een geregeld leger, heeft men het nu over “krijgsheren”. De grens tussen politiek geweld en sociaal banditisme is soms flinterdun; gaat soms naadloos in elkaar over.

De Vakgroep Studie van de Derde Wereld van de Universiteit Gent gaat in dit boek op zoek naar de structuur achter de (ogenschijnlijke) waanzin. Als sociale wetenschap kampt de conflictpolitologie natuurlijk met het probleem dat sociale verschijnselen niet exact voorspelbaar zijn en niet omzetbaar in wetmatigheden of formules.

De auteurs van dit boek vragen zich af of “early warning”-systemen conflicten kunnen voorkomen. Waarschijnlijk wel. Maar ook al beschikt men over alle mogelijke informatie omtrent de conflictvariabelen, wil dit nog niet zeggen dat deze informatie ook gebruikt wordt. In de internationale realpolitiek kiest men

niet altijd voor de meest “logische” oplossing. Ook niet-voorspelbare gebeurtenissen, de zogenaamde “triggers”, of de spreekwoordelijke druppel die de emmer doet overlopen, zetten de ratio soms voor schut.

In het verleden werd (en nog steeds) te veel aandacht besteed aan de manifeste - zichtbare - uitingen van geweld. Het structurele - maar niet altijd zichtbare - geweld komt daarbij veel minder aan bod. De invalshoek van dit boek vertrekt dan ook vanuit de wereldsysteemanalyse, Wallerstein indachtig. Veel hedendaagse conflicten gaan niet zozeer over de verovering van de politieke macht - het innemen van het staatsbestel -, dan wel om de strijd om economische macht; m.a.w. de strijd om schaarse middelen.

Oorlog en geweld creëren soms hun eigen economische logica's, waarbij de initiële motieven voor het politieke geweld naar het achterplan verschuiven – of zelfs helemaal verdwijnen – en het geweld tot middel verwordt voor het verkrijgen van economische macht. Geweld is in die zin dus functioneel dat het de voortzetting is van een economische politiek, maar met andere middelen. De situatie in Congo – en meer algemeen de regio van de Grote Meren – is hier exemplarisch.

De politieke elite kán of wil geen adequaat antwoord geven op de verzuchtingen van de grote massa, die nog steeds wacht op de voordelen van de geglobaliseerde – liberale – economie. Machthebbers voeren de – al dan niet imaginaire – etnische en/of religieuze tegenstellingen op; een verdeel-en-heers politiek, waarbij onder het mom van religie of etniciteit de economische (ongelijke) eigendomsverhoudingen naar

het achterplan verschuiven.

“De structuur van de waanzin” is opgebouwd uit vier delen. Een uitvoerige, beschouwende inleiding, waar gepoogd wordt om uit het keurslijf van de oude, sociaal-wetenschappelijke paradigma's te stappen, zonder daarbij de begrenzingen van de voorspelbaarheid van de sociale wetenschappen uit het oog te verliezen. Conflictpolitologie is nu eenmaal geen “exacte” wetenschap.

Deel twee gaat over de dynamiek van conflicten, terwijl in deel drie de auteurs dieper ingaan op de achterliggende structuur van conflicten.

Aan de hand van de bijdragen van verschillende auteurs wordt een selectie gemaakt van conflicthaarden in Afrika, Azië en het Midden-Oosten. Latijns-Amerika komt – helaas – niet aan bod in dit boek.

In het slotgedeelte worden enkele krachtlijnen en aanbevelingen opgesomd die als leidraad kunnen dienen om toekomstige conflicten te vermijden of huidige conflicten een begin van oplossing aan te bieden. Van Ruddy Doom moet men geen overdreven optimisme over de “maakbaarheid” van de samenleving verwachten, noch een defaitistisch pessimisme. Doom besluit dan ook als volgt: *“Wij zullen nooit in staat zijn voor iedereen optimale ontplooiingsomstandigheden te creëren en het is nog ten zeerste de vraag of het onderdrukken van bepaalde biologisch gestuurde gedragsimpulsen mogelijk en wenselijk is. Aangezien, dixit Camus, zelfs Sisyphus glimlachte, moeten wij niet noodzakelijk onze utopieën verbranden, wel moeten we er niet de mensheid voor opofferen of vervallen in inertie. De maximale grenzen van het haalbare verleggen is precies de belangrijkste politieke opdracht van wie*

zich tot het progressieve kamp rekent. Want, wat is 'haalbaar'?"

Dat dit boek stof tot nadenken biedt, staat buiten kijf. Een absolute aanrader, en een noodzakelijke aanvulling op de al te

oppervlakkige berichtgeving in de media. Voor wie er niet genoeg van kan krijgen is er achteraan het boek nog een uitgebreide literatuurlijst.

*Ruddy Doom (red.)
"De structuur van de waanzin.
Conflicten in de periferie".
Vakgroep Studie van de Derde Wereld,
Universiteit Gent, Gent.
Academia Press, 2001, 484p.*

| Marie-Jeanne Vanmol |

VROUWEN EN RELIGIEUS FUNDAMENTALISME

De Chasidim zijn een joodse sekte die de religieuze wet streng naleven. Ze zijn ultraconservatief en verzetten zich tegen elke moderniteit in de joodse samenleving. In Oost-Europa waren de Chasidim een belangrijke groep binnen de orthoexe joden. Een groot aantal van hen werden in de Duitse nazi-concentratiekampen vermoord. De overblijvenden emigreerden naar Israël of de Verenigde Staten. De schrijfster situeert het schrijnende verhaal van een kinderloos echtpaar Nathan en Rachel in deze gemeenschap in Jeruzalem, aan de Damascuspoort. Zij leven daar in een wirwar van steegjes en binnenkoeren, dicht op elkaar: de mannen met hun zwarte mantel en lange krullen de vrouwen met hoofdoek en hun lichamen verborgen onder lange kleren. Nathan bestudeert dag en nacht de thora terwijl Rachel wat geld verdient. Ondanks hun gedwongen huwelijk houden zij van elkaar maar een band tussen man en vrouw zonder kinderen is zondig. Rachel wil haar onvruchtbaarheid behandelen en consulteert een gynaecoloog wat haar ten strengste verboden is. Dat zij volkomen vruchtbaar is brengt haar in de war. Ze vertelt dit niet aan Nathan om hem niet in zijn mannelijkheid te treffen.

De sociale druk is zo groot dat Nathan zijn vrouw zal verstoten. Hij maakt de scheidingsakte op. Rachel heeft geen enkel juridisch verweer. Deze volgzame vrouw rest niets anders dan te treuren. Ondertussen weigert haar zus Naomi een

gedwongen huwelijk en verkiest zij haar jeugdvriend Yacov. Deze heeft zich ingelijfd in het Israëlisch leger wat door de sekte ten strengste wordt afgekeurd.

Chasidim doen wel aan geboortepolitiek en gebruiken daarvoor schaamteloos het lichaam en de arbeid van hun vrouwen: „Het enige doel van een dochter van Israël is joodse kinderen dragen en haar man in staat te stellen te studeren. ....de intelligentie van de vrouw is bedoeld om indirect deel te nemen aan het leven volgens de thora, door eten te bereiden, het huis schoon te maken en, vooral de kinderen op te voeden... De kinderen zijn onze kracht . Op die manier zullen we hen overwinnen.. "Wie? vraagt Nathan aan de opperrabijn. De

anderen, de goddelozen, de ketters die dit land regeren....Daarom moet jij je opofferen, Nathan".(p67)

Zus Naomi is de kritische stem in dit verhaal. Haar moeder wil haar uithuwelijken omdat ze geen geld meer heeft om haar studies te betalen. Haar vader heeft haar de wet geleerd maar op haar vragen komen er geen antwoorden: "We kunnen ons wel allerlei dingen afvragen, maar er is niemand die ons antwoord geeft. We zijn maar vrouwen nietwaar? En vrouwen hoeven niets te weten". (p. 63)

Het boek is een poëtisch sober verhaal over wat in feministische kringen de politiek van het vrouwenlijf wordt genoemd. Geen enkele religie laat vrouwen over hun eigen lichaam beschikken. Een antifeminisme dat gezinsplanning veroordeelt en de gezondheid van de vrouw in gevaar brengt is van het ergste soort. In politieke termen vertaald betekent dit een juridisch statuut van de vrouw dat volledig aan de man is ondergeschikt. Dan zien we Taliban toestanden waar vrouwen volgens de wet uit het publieke leven worden gesloten.

De schrijfster maakte op basis van dit boek het scenario voor de film "Kadosh" dat door de Israëlische regisseur Amos Gitai werd verfilmd.

*Ellette Abécassis,
De Verstotene,
Monteau, 2000, 103pp.*

AGENDA

DIALOOGAVONDEN

GENT

DINSDAG 22 MEI 2001 OM 20U

FLAMINGANTISME VERSUS ARBEIDERSBEWEGING

- inleiding door *Joost Vandommele*, voorzitter werkgroep Vlaamse Beweging van het Masereelfonds
- deelname in de kosten 50 Bf
- Vredescentrum Galgenberg 29 9000 Gent

Organisatie: Masereelfonds Vrede Regio Gent

OOSTENDE

VRIJDAG 16 MEI 2001 OM 20U

WAAROM HEBBEN WIE GENETISCH GEWUZIGDE PLANTEN NODIG?

- inleiding door professor *Marc Van Montagu* van de universiteit Gent gevolgd door vragen en debat
  - zaal Den Anklap Culturele Raad Leffingestraat 85 Oostende
- Organisatie: Masereelfonds en Vredesbeweging Oostende

****

HERDENKINGSPLECHTIGHEID

DINSDAG 8 MEI 2001 OM 18U

AAN HET MONUMENT VAN DE OORLOGSLACHTOFFERS ZUIDPARK GENT

Ingericht door het 8-mei-comité in samenwerking met Het Vredeshuis, de confederatie voor Oud-Strijders Oost-Vlaanderen en het Stadsbestuur van Gent

Programma:

- Begroeting aanwezig door dhr Jozef Fack, voorzitter 8-mei-comité
- Toespraak door mevr Marie Jeanne Vanmol, van Vrede vzw
- Bloemenhulde
- Afgewisseld met muziek van de Koninklijke Gentse Politieharmonie en gedichten van kinderen

****

Samedi / Zaterdag
12 mei / mei 2001
A partir de 12 h / Vanaf 12 u

Emballage du Cinquantenaire
Verpakking van het Jubelparkmonument

Concerts / Concerten
"Les Extincteurs"
"De brandblussers"
"Tribute to Pela"

Parade

Embroidery of the Cinquantenaire Medal
Embroidery van het Jubelpark Monument

JONGEREN IN VREDE

FOTOTENTOONSTELLING : VERDRUKTE VOLKEREN UIT HET MIDDEN-OOSTEN

KOERDEN EN PALESTIJNEN

Plaats: 't Magazijn, Penitentenstraat 24 9000 Gent

Tot 10 mei kan je nog gaan kijken naar de foto's van *Nick Hannes* over de Koerden
Vrijdag 11 mei 2001 om 22u (!)

Vernissage van de fototentoonstelling over Palestina van fotografe *Tineke D'haese*

“RETRO”-KRUISWOORDRAADSEL NUMMER 11

GEBASEERD OP DE INHOUD VAN NUMMER 348 (MART-APRIL 2001).

HORIZONTAAL

1) Star Wars. 2) Solozang – Herten – Ontkenning. 3) Opstootje – Zijrivier van de Dijle – De kweek. 4) Ezelgeluid – Engels bier – Griekse letter. 5) Het communicatiemiddel bij uitstek – Het gedicht van Jozef Vandromme (2 woorden) – Moeder. 6) Is 69 centimeter lang – Van een (afkorting) – Brugse stadsgracht – Uiting van walging. 7) West-Vlaamse kattenstad (en tevens vredesstad) – Verdroogd – Vermeerdering (toename). 8) Een uitgave van “Vrede v.z.w.”. 9) Met dank (afkorting). 10) Op 8 maart 2001 had ze plaats (De eerste internationale ... van de 21e eeuw) – Poeder van gemalen graan. 11) Grote uitgestrektheid water die de verschillende werelddelen bespoelt – Bomen veredelen. 12) Als uiting van vrolijkheid – Wat kleiner is dan het geheel. 13) De wereld wordt door de moderne mobiliteits- en communicatiemiddelen (steeds) kleiner (Bijgevolg toenemende ...). 14) En omstreken (afkorting) – Is een meisje of een vrouw – Loofboom – nog een loofboom. 15) Daar had een wereldbijeenkomst plaats (2 woorden) – Dwarshout.

VERTICAAL

1) Zeldzaamheid – Godsdienstige. 2) Bebouwde oppervlakte – Daar – Stapel. 3) Nattig koud – Vier (Romeinse cijfer) – Allotrope toestand van zuurstof (o.). 4) Enandere (afkorting) – Kleine zilverkleurige karpersoort – Uedele (afkorting) – Mannetjes bij. 5) Deciliter (afkorting) – Gelderse gemeente – Persoonlijk voornaamwoord – Ontvangst. 6) Molenrecht – Editie (afkorting) – Oeverdam. 7) Rivier in de Nederlandse provincie Utrecht – Propere – Vrouwelijk van aard. 8) Ontkenning – Achter – Dyne (afkorting) – Doorzichtig (dun). 9) Sociaal economische raad (afkorting) – Geheel van grote waarde – Toekomstig (in ...) 10) Cum notis (afkorting) – Is die hereniging op de lange baan? – Zijrivier van de Demer. 11) Zonder bochten of buigingen. 12) Beslist vrouwelijk – 3,1416... (Wiskundig getal) – Engelse munt. 13) Onderricht (ook bereide dierenhuid) – Zich rusteloos door elkaar bewegen. 14) Camping en vakantiehuisjes op 500 meter van de zee (2 woorden) – Zijrivier van de Elbe. 15) Bijbeldeel – Lokspijs – Gestold vleesnat – Uitroep tot aanmoediging.

MICHEL BILLIAU, Werviksesteenweg 431, 7780 KOMEN.

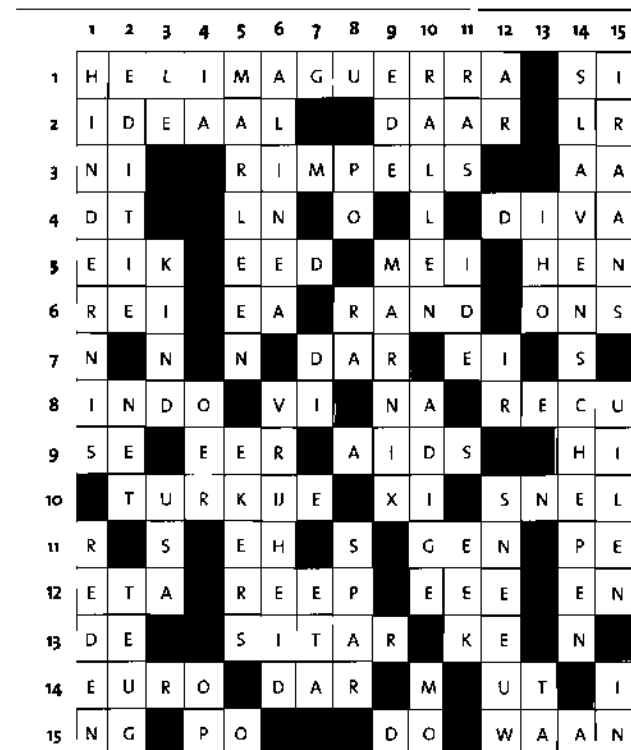
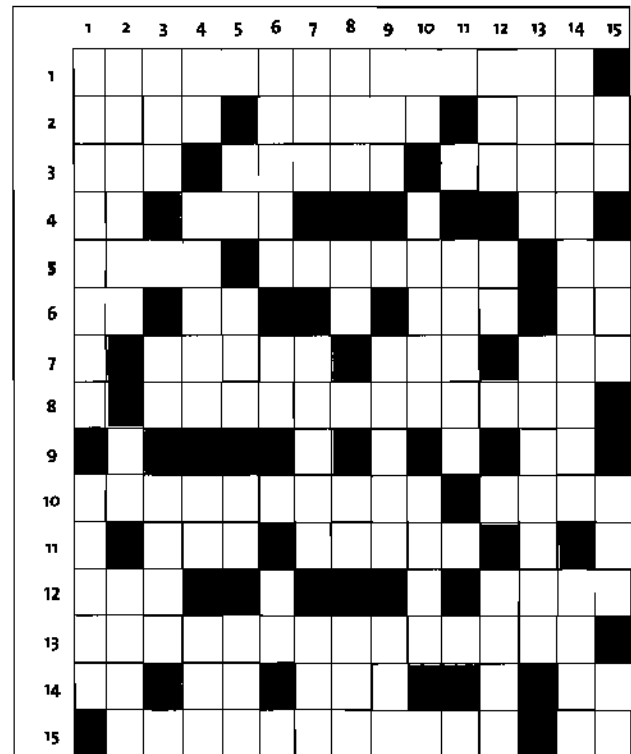
STEUNFONDS 000-0956015-80

MAART-2001

V.L. Gent 1000, D.-D’H. Veldegem 500, R.P. Blankenberge 400, P.N. Brussel 500, J.V.E.A’pen 400, M.K.Leon 200, F.D’H.Zedelgem 100, D. Assebroek 250, D.S.H. Assebroek 150, V.R. Ranst 100, V.C. St-Niklaas 100, R.G. Kontich 200, T.A’pen 300, L.M. Drongen 500, J.D.L. Aalst 100, M.T.D. De Pinte 200, U.C. Torhout 100, D.S.-P. Aalst 100, D.G. Oostende 100, L.B. Wilrijk 100, J.E. Mechelen 100, D.R.W. ’s Gravenwezel 250, L.E. Oostende 100, S.V. Leuven 200, B.L. St-Eloois-Vijve 200, M.E. Gent 100, W.W. Kortrijk 100, D.S.C. Gent 100, V.H.M. Gent 100, E.J.P. Gent 300, T.M. Zwalm 500, D.-V. St-Michiels 100, C.A. Mariakerke 200, V.L. A’pen 200, G.Y. Hoevenen 100, P.B. Oostende 200, V.V.F. Gent 100, L.K. Gentbrugge 100, D.C.A. St-Martens-Latem 400, C.J. A’pen 100, V.Z.F. Bornem 100, B.N. Berchem 500, M.R. Oostende 150, V.M. Pollare 200, V.S.H. Oostende 100, C.M. Bredene 100, D.S.J. Luik 200, D.S.A. Oostende 100, V.D.B.L. Gent 200.

Totaal 10.600 Bf

Hartelijk dank

BREINVERNIETIGER

| William de Bruyn|

Het samengaan van wetenschap en bewapening leidt tot misdaad tegen de menselijkheid: Lees maar deze voor de vuist.

STRALING

Radioactieve of ioniserende straling vernietigt of beschadigt menselijke cellen en is de oorzaak van kanker. Men voelt of ziet ze niet.

De atoombommen op de Japanse steden Hiroshima en Nagasaki zorgden niet alleen voor de vernietiging van mensen en steden, maar veroorzaakten tevens het uitvallen van elektrische systemen kilometers verwijderd van het episch centrum van de bom. De oorzaak: een krachtige elektromagnetische puls (emp). Dit is een elektromagnetische straling door elektrische ontladingen met de bijhorende magnetische velden. Deze straling gaat van gamma-stralen en X-stralen (hoog frequente straling) tot radar- en radiogolven met lange golflengte (en lage frequentie). De hevige vuurbal bij een ontploffing van het kernwapen veroorzaakt wervelingen in de ionosfeer en beïnvloedt radiogolven en elektromagnetische straling. Gedurende uren na de ontploffing zijn radio- en radarsignalen doofstom. Alle elektriciteit is uitgevallen.

De emp ook "radioflash" genaamd, ontstaat bij de ontploffing van een nucleaire bom. Deze emp's ontstaan door twee oorzaken:

1. Door de straling bij de ontploffing
2. Door de geleidbaarheid van het plasma¹.

De straling bij de ontploffing kennen we als het "compton-elektronen model". Het "verplaatsingsveld model" (*field displacement mechanism*) bij het plasma is verantwoordelijk voor elektromagnetische golven.

DE BOM

Wetenschappers ontwikkelen voor de toekomst een nieuw bom: de elektrische bom.

Zoals bij de ontploffing van de atoombom een krachtige emp vrijkomt willen ze zonder atoombomontploffing² een enorme hoeveelheid elektrische energie opladen en die gedurende enkele fracties van een seconde (picoseconden, d.i. één biljoenste seconde) ontladen. Deze krachtige elektrische stroomstoot zendt radio- en microgolven uit. Elk veranderlijk elektrisch veld levert een magnetisch veld op. Het opgewekt elektromagnetisch veld breidt zich uit in de vorm van elektromagnetische golven.

Er zijn wisselstromen nodig met een zeer hoge frequentie om elektromagnetische golven op te wekken of te verkrijgen met behoorlijk energie. Het spectrum van elektromagnetische golven ligt tussen radiogolven (10 tot de zesde cm) en

röntgenstralen (10 tot de min twaalfde cm)³.

Zoals gezegd kan men een emp ook opwekken zonder nucleaire explosie. Zo is er de Marx-generator, een toestel dat stroom opslaat in enorme condensatoren waarbij speciale elektronica voor een plotse ontlading zorgt. Dit produceert een stroomstoot van heel korte duur die voor het nodige emp zorgt. Nog er hogere vermogens worden geleverd door de "fluxcompressor". Dit toestel is uitgerust met explosieven en spoelen die voor de krachtige stroomstoot en de emp zorgen. Deze fluxcompressor kan in bommen en raketten ingebouwd worden om de vereiste "elektrische bom" te produceren. Het wapen van de 21^e eeuw!

Het doel van dit wapen is vooral steden of industriegebieden uit te schakelen. Computers zijn een gemakkelijk doelwit. Nu is de bescherming van toestellen tegen een vernietigende emp vrij eenvoudig. Een schild van Mu-metalen⁴ volstaat.

Mensen kan men tegen deze stralen niet beschermen. Deze elektromagnetische golven beschadigen de hersencellen op een onherstelbare wijze en vernietigen het denken van de mens: de "breinvernietiger".

MISDAAD

De vredesbeweging stelt hiermede burgers en politici in kennis van een wapenevolutie die dringend een halt moet toegeroepen worden.

Het gebruik van deze breinvernietiger betekent een misdaad tegen de menselijkheid. ■

Ref: The effects of nuclear weapons, ed. Samuel Glasstone. Published by the United States Atomic Energy Commission.

¹ Plasma: bij hoge temperaturen gaan de atomen van de materie over in een mengsel van atoomkernen en elektronen

² zonder nucleaire explosie

³ X-stralen of röntgenstralen: alle soorten stralingen van radiogolven tot gammastralen noemt men elektromagnetische stralingen

⁴ Mu-metalen en permalloys hebben een hogere aanvangspermeabiliteit en geringe hysteresis- en wervelstroomverliezen

TEZOTOMLOSTELOPEN

Poetin heeft op 7 februari in de Doema met 280 tegen 109 een wet doen stemmen over de reorganisatie van de politieke partijen. Een centrale commissie had dit wetsontwerp voorbereid, waardoor het aantal partijen dat regionale kandidaten mag voordragen, zou kunnen beperkt worden tot drie à vijf. In 1995 waren er nog 43 partijen en in 1999 nog 28 partijen opgekomen. Uiteindelijk waren er slechts 6 die de kiesdrempel van 6 procent overschreden. Om kandidaten voor te stellen zal een partij nu nationaal 10.000 leden moeten tellen en de regionale contacten zullen minstens uit 200 leden moeten bestaan. Deze voorwaarden die Poetin opstelde zouden de kandidaten overal regelingsfinanciering toekennen.

Volgens de Miami Herald, die de kiesbrieven in Florida liet hertellen, zou Al Gore 49 stemmen meer gekregen hebben dan George Bush die president werd met een voorsprong van 538 stemmen. Deze komedie gebeurde niet in een of ander derdewereldland maar in een land dat de pretentie heeft op alle gebieden nummer één te zijn in de wereld.

Slechts één op twee Europeanen (47%) kent uitsluitend zijn moedertaal, zo werd bekend gemaakt na een opiniepeiling bij 16.000 personen uit verschillende landen. Zweden, Nederlanders en Denen spreken meerdere talen. Daartegenover spreken 56% Britten, 56% Portugezen, 53% Spanjaarden en 51% Fransen alleen hun moedertaal.

In een school van San Diego (V.S.) had opnieuw een slachtpartij plaats. Een leerling van 15 jaar haalde een revolver boven, schoot twee medeleerlingen neer, en verwondde er dertien. Ondertussen blijft wapenbezit een grondwettelijk recht in de V.S.

Voor de volgende gemeenteraadsverkiezingen in New York is een zeker Michael Bloomberg als kandidaat komen opdagen. Deze miljardair is de voorzitter van de industriële groep Bloomberg. Hij was lid van de Democratische Partij, flirtte met de Republikeinen en wil uiteindelijk als

onafhankelijke opkomen. Hij verklaarde aan de New York Times: "Ik ben een sociaal progressist en een economische conservatief. Ik zal een strakke budgettaire discipline voorstaan." Meteen weten de inwoners van New York welk vlees ze in de kuip hebben.

De nieuwe Amerikaanse president heeft het masker laten vallen. Kort geleden heeft hij bekend gemaakt tegen het protocol te zijn van de internationale klimaatconferentie van Tokio. "Het is oneerlijk en ondoeltreffend," verklaarde hij, "want 80% van de landen van de wereld zijn er van uitgesloten. De uitstoot van CO is volgens de wet geen gevaar," voegde hij er aan toe...

De sigarettensmokkel blijkt een van de meest winstgevende zaken te zijn. Uit een uitzending van Netwerk (Nederland) blijkt dat jaarlijks 460 miljard Amerikaanse sigaretten (Marlboro, Morris e.a.) via België en Nederland gewoon legaal naar Europa worden overgebracht. Dat is ook het geval voor sigaretten uit Groot-Brittannië. Vervolgens verdwijnen deze rookstokjes zonder belastingen te betalen naar Oost-Europa, de Balkan, Montenegro of Albanië om dan terug te komen naar West-Europa. 't Schijnt dat de Europese Unie er genoeg van heeft om zoveel belastinggeld te verliezen. Ze hebben klacht neergelegd tegen Marlboro, Morris en andere fabrikanten. Het was toch reeds lang geweten dat zo'n massa sigaretten enkel in grote bedrijven kan vervaardigd worden.

De V.S. hebben eens te meer aangetoond dat ze, met het zenden van een spionage toestel boven de Chinese kust, ze alle internationale wetten aan hun laars lappen. Een Chinees gevechtsvliegtuig stortte neer in zee, en het spionage toestel moest landen op het Chinese eiland Hainan. Wetende dat dit toestel volgepropt was met speciale elektronische apparatuur en dus onderzocht zou worden kwam Bush met volgend idioot standpunt boven water: "Het vliegtuig is Amerikaans grondgebied en mag dus door niemand zonder onze toelating betreden of onderzocht worden".

Het is sinds lang bekend dat de Amerikaanse regering zich opstelt als de gendarm van de wereld. De Amerikanen wijzen dit af, maar er zijn ontelbare voorbeelden die dit bevestigen. Laatst nog toen ze de Servische regering tot 31 maart de tijd gaven om Milosevic aan te houden, en als ze dit niet deden de beloofde steun van 100 miljoen dollar zouden intrekken. Tevens zouden ze elke vraag naar IMF-leningen blokkeren. Voor deze dictatoriale chantage is de Servische regering, bij afwezigheid van de president die op reis was is in het buitenland, door de knieën gegaan.

Jack Lang, de Franse minister van onderwijs en gewezen burgemeester van Blois, organiseerde voor zijn verkiezingsoverwinning in de tweede ronde - die hij uiteindelijk met enkele tientallen stemmen verloor - een feestje in een kasteel aan de Loire. Kostprijs van het feestje dat gezien de finale uitslag in mineur eindigde: 1 miljoen achthonderd duizend frank, betaald door de gemeenschap.

De zakenbank Crédit Suisse First Boston heeft haar topkaders aanbevolen het wat zachter teden. In een brief kregen ze volgende melding te lezen: "De omstandigheden in acht genomen, lijkt het ons geraadzaam dat u probeert de restaurantrekening onder het half miljoen frank te houden, zeker als er geen reisje bij komt kijken". Een peulenschilletje als je het mij vraagt.

LENTEGROET

Wij wonen nog in warme huizen want voor de nacht zijn wij bevroesd. Maar straks dan gaan wij weer verhuizen als 't leven buiten weer herleeft.

Als 't zonlicht door mijn raam komt schijnen en donkere wolken reeds verdwijnen.

Als alle vogels vrolijk fluiten, de lente ruikt naar 't frisse groen.

Dan zal 'k bewonderen 't nieuwe leven, de speelse lammetjes in de wei.

Ontwaken zal ik uit mijn dromen, de tuin wordt weer mijn paradijs.

Jozef vandromme

**INTEKENFORMULIER KREKELSPAREN
TEN VOORDELE VAN VREDE VZW
PROJECTNR 80/0047**

Ik, ondergetekende naam en voornaam : .....
adres : .....
postnr en gemeente : .....
telefoon : .....
datum en plaats van geboorte
wenst aan krekelsparen te doen bij de ALSK op deze ES-rekening : ..... (nieuwe rekening) ..... (bestaande rekening)
de titularis van vermelde ES-rekening (enkel indien adres van ondergetekende en titularis verschillen)
naam en voornaam : .....
adres : .....
postnr gemeente : .....

Ik wens dat de bonus die jaarlijks dank zij mijn spaartegoed wordt uitgekeerd aan
Netwerk-Krekelsparen, het project "VREDE vzw 80/0047" ten goede komt

vrijblijvend :
ik wens als financieel toemaatje mijn eigen interest als gift af te staan aan bovengenoemd initiatief via de vzw Netwerk Vlaanderen ten belope van :
☐ de gehele interest ☐ 25% van de interest
☐ 75% van de interest ☐ 10% van de interest
☐ 50% van de interest ☐ geen interestafstand

Ik geef volmacht aan vzw Netwerk Vlaanderen om bovenvermelde ES-rekening te
raadplegen met betrekking tot de interestberekening waarbij vzw Netwerk Vlaanderen
zich verbindt tot volstrekte vertrouwelijkheid

Nummer identiteitskaart

Handtekening en datum

deze gegevens worden door vzw Vrede en vzw Netwerk Vlaanderen beheerd in kader van de
krekelspaaractie van het project VREDE 80/0047. U hebt het recht de verwerkte gegevens in te
kijken en te verbeteren